

У нумары:

Урок, якога не было...

Шчыра дык шчыра

Два погляды на адну аповесць.

Стар. 6

Берасцейцы захапілі «Vilnius»

У «правінцыйных» мастакоў — намеры сур'ёзныя.

Стар. 10

Нацыянальна-культурнае жыццё ў БССР

Амаль незаўважна прайшло 90-годдзе ўтварэння БССР, а між тым...

Стар. 12

Канал «Культура» выбар зрабіў

Слова — Кацярыне Агеевай, дырэктару знанага радыёканала.

Стар. 13

Усё пачалося ад Райніса

Ці не час заўважыць неаб'якавага да Беларусі латышкага мастака?

Стар. 14

ІДЗЕ ПАПІСКА НА І ПАЎГОДЗЕ 2009 г.

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 7390 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 9580 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 4950 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 7500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неаблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Пластычны рух, рытм і гук; мелодыя, слова, жэст і зрокавы вобраз... Спрадвек яны побач. Іх лучнасць неўпрыкмет начычае ўсё наша жыццё, бо ёю сілкуюцца і старажытныя народныя рытуалы, і традыцыі антычнага мастацтва, і культурава абрадаваць, і прафесійная творчасць розных народаў і розных часоў, і нават побыт.

Музыка яднае ўсіх

Два рамантычныя лютаўскія вечары ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі — прэм'еры дзвюх канцэртных праграм, якія выклікалі цікавасць сталічнай публікі.

Яскравы ўзор такой сінкрэтычнай культуры — выступленні Беларускага дзяржаўнага заслужанага харэаграфічнага ансамбля «Харошкі» пад кіраўніцтвам народнай артысткі СССР Валянціны Гаявой, дзе ў арганічным адзінстве, падтрымліваючы і адцяняючы адно аднаго, ствараючы непаўторны сцэнічны вобраз, суіснуюць танец, музыка, спеў, элементы вуснага фальклору, тэатралізацыі, візуальных відаў мастацтва.

Кожны складнік тут прадуманы настолькі глыбока, што дазваляе калі-нікалаі, пры неабходнасці, вылучаць як самадастатковую творчасць адзін з гэтых складнікаў: акапельныя народныя спеў, віртуознае гранне саліста-музыкі, а то і майстэрства мастакоў па касцюмах (адпаведныя выстаўкі ладзіліся і ў філарманічным фале, і ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі). Многія неаднойчы і з вялікай прыемнасцю бывалі на канцэртах, якія рыхтаваў аркестр «Харошак» на чале з яго колішнім кіраўніком Уладзімірам Гінько... 11 лютага ў Малой зале імя Р. Шырмы адбылася новая сустрэча публікі з аркестрам, які два гады таму ўзначаліла кампазітар Марына Марозава.

Гэта спецыяліст з грунтоўнай прафесійнай школай (М. Марозава — вучаніца Яўгена Глебава) і разнастайным творчым досведам (аўтар трох сімфоній, кантат, шэрага твораў у жанрах інструментальнага канцэрта, балета, камернай вакальнай музыкі). І невыпадкова ёю задуманы цыкл камерных вечароў аркестра «Харошак» — арыгінальны праект, які мае на мэце раскрыць мастацкі патэнцыял самабытнага музычнага калектыву, сфарміраванага ў ста-

сунках з унікальным тэатрам танца Валянціны Гаявой.

Пачаткам цыкла камерных вечароў аркестра сталася... «Прадчуванне кахання» — прэм'ера праграмы, прысвечанай дню Святога Валянціна. Уражваў ужо нават пералік яе ўдзельнікаў: салісты Нацыянальнай оперы народная артыстка Беларусі Наталля Руднева і лаўрэат міжнародных конкурсаў Уладзімір Громаў; лаўрэаты міжнародных конкурсаў спявачка Марына Філіпава, кларнетыст Кірыла Атаманаў, гітарыст Раман Ташпулодаў; артысты аркестра скрыпач Мікалай Кароцін, віяланчэліст Віталь Суддзін, альтыст Аляксандр Нікіта, цымбалістка Ульяна Гаўрылава, флейтыст Вячаслаў Наважылаў, піяністка Алеся Пінчукова. І яшчэ — Андрэй Перадзерый (баян), Сяргей Ясінікі (бас-гітара), адмыслоўцы народных спеваў Наталля Брацоўская, Віктар Кедала, Юлія Гібоўская... Гэтыя ды іншыя выканаўцы прадставілі праграму з каларытных кампазіцый на тэмы беларускага фальклору, з твораў Я. Глебава, А. Друка, У. Гінько. Прагучала ба-

гата музыкі самой М. Марозавай: рамансы, песні, інструментальныя мініяцюры, фрагмент струннага квартэта «Лічы на сэрцы», аркестравыя і вакальныя прэм'еры.

Кампазітар Марына Марозава звяртаецца ў сваёй творчасці да самых розных пластоў паэтычнага слова. У праграму «Прадчуванне кахання» ўвайшлі творы на вершы Адама Міцкевіча і Максіміліяна Валашына, Артура Вольскага і Таццяны Мушыньскай... Дарэчы, публіка даўно ўжо заўважыла, наколькі актыўна і плённа супрацоўнічаюць дзве энергічныя, сугучныя ў сваіх творчых амбіцыях і памкненнях, натурны: М. Марозава ды Т. Мушыньская. Прыкладам іх творчай паразумеласці стала не толькі праграма-прэзентацыя аркестра «Харошак», у якой прагучала некалькі рамансаў, што нарадзіліся ў гэтым тандэме. Іх супольныя творы гучалі таксама і напярэдадні, 10 лютага, у Вялікай зале філармоніі. Тут адбылося прадстаўленне творчага праекта «Я вандрую ў стагоддзях», які журналістка, пісьменніца, тэатральны крытык Таццяна

Мушыньская здзейсніла пры арганізацыйнай і фінансавай падтрымцы Міністэрства культуры Беларусі.

Яна не мае патрэбы ў рэкамендацыях, тым больш для нашага чытача, добра знаёма з дзейнасцю Т. Мушыньскай. Як вядома, штогод, пачынаючы з 2003-га, у сталічнай філармоніі праходзяць яе творчыя вечары. Праграма нядаўняга, у адпаведнасці з назвай, прапавала публіцы літаратурна-музычную вандроўку ў часе і прасторы: ад старажытнага Егіпта да сучаснага Парыжа, ад эпохі антычнага Рыма да сённяшняга надвяхорка за родным акном. Вершы ў пранікнёным выкананні аўтара спалучаліся з гучаннем твораў на яе тэксты: спяваў Дзяржаўны камерны хор Беларусі пад кіраўніцтвам Наталі Міхайлавай (салістка Раіса Шыгтава)... Удзельнікамі канцэрта былі Акадэмічны хор Белтэлерадыё (мастацкі кіраўнік Волга Янум), аркестр «Харошак», салісты Іна Русіноўская, Сяргей Лазарэвіч, Аксана Рагоўская, Алег Кавалеўскі, Марына Філіпава... Гучала музыка Алены Атрашкевіч, Аліны Безенсон, Алега Хадоскі, Уладзіміра Саўчыка, Віктара Кажухара, Марыны Марозавай...

Спадарожнікамі гэтай вандроўкі былі ўзнёслыя і драматычныя, жартоўныя і філасофскія вобразы, народжаныя ў звязку паэтычнага слова і музыкі, ужо знаёмай і выкананай упершыню. Панавалі на вечарыне паэтэсы, якая «спавядае сонечную веру», Каханне і Любоў.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: аркестр Беларускага дзяржаўнага заслужанага харэаграфічнага ансамбля «Харошкі» са сваім кіраўніком — кампазітарам Марынай Марозавай (у цэнтры); выступае Таццяна Мушыньская.

Фота Ігара Кузняцова і Кастуся Дробава

Пункцірам

• У Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны адкрыта выстаўка "Афганістан: наша памяць і боль", прымеркаваная да 20-годдзя вываду абмежаванага кантынгенту саветскіх войск з гэтай азіяцкай краіны. Выстава разбіта на раздзелы, якія адлюстроўваюць пачатак вайны, баявыя дзеянні, побыт беларусаў у Афганістане, вывад войскаў і г. д. Сярод экспанатаў — зброя, трафейныя дакументы, прыватныя рэчы салдат, фотаздымкі, карты. Наведвальнікі змогуць пазнаёміцца з медалём, які зацверджаны Указам Прэзідэнта краіны Аляксандра Лукашэнкі да 20-годдзя вываду войскаў з Афганістана, а таксама з друкаванай прадукцыяй Белпошты, выдадзенай да гэтай даты.

• У горадзе Нінбург (Германія) адкрылася выстаўка мастака з Віцебска Фелікса Гумена. Каля шасці дзесяткаў акварэляў выстаўлены ў памяшканні гарадскога музея. Арганізаваў мерапрыемства Генрых Зілінг. Хоць сам мастак і не прысутнічаў на адкрыцці, атмасфера была цудоўная. Акварэлі Фелікса Фёдаравіча ўжо не першы раз экспануюцца ў Нінбургу. І чарговы раз яны былі прыняты гледачамі прыязна. А гэта значыць, што творчасць мастака высока ацэнена заходнімі аматарамі мастацтва. Працягнуцца выстава да сярэдзіны красавіка.

• 17 лютага прайшла прэзентацыя зборніка дакументаў і матэрыялаў "Хатынь. Трагедыя і памяць". Выданне падрыхтавана сумесна Нацыянальным архівам Беларусі, Дзяржаўным мемарыяльным комплексам "Хатынь", Цэнтральным архівам КДБ Беларусі. Публікуюцца ўсе адшуканыя дакументы аб трагедыі гэтай беларускай вёскі. Большасць з іх друкуецца ўпершыню. Акрамя афіцыйных дакументаў, у зборнік увайшлі сведчанні ўцалелых жыхароў хатынскай трагедыі. Асобны раздзел склалі сведчанні карнікаў.

• 21 лютага ў музеі ў Лідзе адкрылася мастацкая выстаўка "Небесныя бегі. Вечны вандроўнік". Прывесчана яна 120-годдзю з дня нараджэння Язэпа Драздовіча. Карціны ўжо былі паказаны ў Мінску, Маладзечне, Варацэвічах (на радзіме Напалеона Орды). Ліда для мастака была знаёмым горадам. Руцэ Драздовіча належыць серыя графічных лістоў з выглядам мясцовага замка. Працягнуцца выстаўка да 12 сакавіка.

• Свет пабачыў першы том навукова-даведачнага картаграфічнага выдання "Вялікі гістарычны атлас Беларусі". У кнізе сабрана 67 гістарычных карт, распрацаваных сучаснымі даследчыкамі, а таксама рэпрадукцыі 22 старажытных карт. Атлас яшчэ змясціў 7 тлумачальных нарысаў, храналагію гістарычных падзей ад старажытнасці да 1569 года. Адметнасць выдання ў тым, што па-новаму асвятляюцца першыя гісторыі. Так, падаюцца не толькі археалагічныя карты першабытнасці, але і гістарычныя, якія адлюстроўваюць працэсы, што вялі да фарміравання беларускага этнасу. Падрабязна разглядаецца гісторыя краіны ў перыяд да Люблінскай уніі. Плануецца выхад яшчэ двух тамоў атласа.

• У Літве створана грамадскае аб'яднанне "Культурны цэнтр імя Якуба Коласа ў Вільні". Будынак цэнтра паўстане ў сталічным раёне Павільнюс на месцы, дзе да Другой сусветнай вайны знаходзіўся дом жонкі песняра Марыі Каменскай. Як паведаміла Бела-ПАН, больш як дваццаць гадоў кіраўнік Таварыства беларускай культуры ў Літве Хведар Нюнька дабіваўся перадачы зямельнага надзела грамадскаму аб'яднанню. Для гэтага спачатку быў утвораны музей імя Якуба Коласа, а цяпер і "Культурны цэнтр імя Якуба Коласа ў Вільні".

Падрыхтаваў Павел РАДЫНА

Для мяне ж яна вечна жывая

Навідавоку

З гэтай нагоды ў Прэс-цэнтры Дома прэсы адбылося пасяджэнне "круглага стала" на тэму "Родная мова роднай зямлі". У ім бралі ўдзел дырэктар Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі, старшыня Міжнароднага камітэта славістаў, прафесар Аляксандр Лукашанец, сын Якуба Коласа, доктар тэхнічных навук Міхась Міцкевіч, саветнік міністра адукацыі нашай краіны па сувязях са СМІ і грамадскасцю, загадчык кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі БДУ, прафесар Віктар Іўчанкаў, галоўны дырэктар галоўнай дырэкцыі замежнага вясчання Беларусі Аляксандр Навум Гальпяровіч, галоўны рэдактар часопіса "Маладосць" Раіса Баравікова ды іншыя.

Падчас "круглага стала" яго ўдзельнікі абмяркоўвалі праблемы, сучасны стан і пашырэнне ўжытку роднай мовы ў нашай краіне. Бо не сакрэт, што нацыянальная мо-

Як вядома, штогод 21 лютага адзначаецца Міжнародны дзень роднай мовы. Ён быў усталяваны ў 1999-м рашэннем 30-й Генеральнай канферэнцыі ЮНЕСКА ў мэтах садзейнічання прызнанню і выкарыстанню родных моў ва ўсім свеце.

ва знаходзіцца ў няпростым становішчы. Тым больш на гэта трэба звярнуць увагу ў абвешчаны Год роднай зямлі. Таму што зямля — гэта не проста пэўная тэрыторыя пэўнай краіны, гэта комплекс духоўных аспектаў. Каб праблемы роднай мовы, якія ўзнікаюць у грамадстве, абмяркоўваліся, так бы мовіць, не адзін раз з нагоды свята,

а штодзённа. Ды і моладзь павінна разумець, што родная мова — сутнасць народа, яго сарцавіна. Бо без мовы, гісторыі, літаратуры, увогуле, нацыянальнай культуры — няма народа. Калі занепадае, знікае мова, то сыходзіць з гістарычнай арэны і сам народ, нацыя.

Яшчэ Пімен Панчанка ў далёкім 1964 годзе пісаў:

*Кажуць, мова мая аджывае
Век свой ціхі: ёй знікнуць пара.
Для мяне ж яна вечна жывая,
Як раса, як ясла, як зара...*

Акрамя грунтоўнага абмеркавання гучалі і прапановы: адмяніць закон пра дзве дзяржаўныя мовы, а замацаваць гэту права для беларускай мовы, бо некаторыя чыноўнікі не ведаюць у пэўным аб'ёме ніводнай. Пра неабходнасць аднавіць у школах беларускамоўнае навучанне і ўвесці абавязковы экзамен па роднай мове. Менавіта гэта паспрыяе пашанотнаму стаўленню да роднага слова з маленства. Айчыннае тэлебачанне, СМІ павінны выкарыстоўваць пераважна родную мову. Журналісты павінны неслі ў народ нацыянальнае слова.

Віктар ЗАЯЦ

На здымку: падчас пасяджэння "круглага стала".

Фота аўтара

Сустрэчы

Але пра ўсё па парадку. У бібліятэцы, якую ўзначальвае Ілона Сарокіна, сабралася зацікаўленая аўдыторыя: творчая інтэлігенцыя горада, літаратары, члены абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, кіраўнікі і члены літаратурных клубаў "Магістраль", "Натхненне", Дома творчасці "Эверэст", а таксама бібліятэкары філіяла РНТБ, публічных бібліятэк, навучэнцы Магілёўскага дзяржаўнага бібліятэчнага тэхнікума імя А. Пушкіна і даўнія чытачы абласной бібліятэкі.

Галоўны рэдактар штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва" Анатоля Казлоў падкрэсліў, што на старонках газеты друкаваліся ўсе айчыныя пісьменнікі, пачынаючы ад Янкі Купалы і Якуба Коласа, а за гады свайго існавання "ЛіМ" выправіў у літаратуру шмат каго з літаратараў, даўно прызнаных майстроў мастацкага слова не толькі ў нашай краіне, але і далёка за яе межамі. А Казлоў азнаёміў прысутных з аддзеламі, рубрыкамі, аўтарамі і матэрыяламі выдання, папрасіў падтрымаць падпіскай газету і прапанаваў усім зацікаўленым супрацоўніцтва, бо ўсе мы робім агульную справу на карысць нашай радзімы. А дзе яшчэ, як не на старонках газеты "ЛіМ", часопісаў "Польмя", "Маладосць", "Нёман" і "Всемирная литература" школьнік, студэнт, выкладчык, бібліятэкар, увогуле, любы чалавек можа знайсці выдатныя крытычныя артыкулы, паэзію, прозу і шмат чаго яшчэ цікавага для варты. А Казлоў распавёў пра дзейнасць РВУ "Літаратура і Мастацтва", творчае жыццё вышэй названых выданняў ды кнігавыдавецкую справу ўстановаў.

Супрацоўнік аддзела крытыкі Ірына Шаўлякова зазначыла, што на сённяшні дзень, каб быць дасведчаным у літаратурным працэсе, трэба ведаць не толькі гісторыю літаратуры, творы мінулага, але і сучасных творцаў. Яе калега, таксама супрацоўніца аддзела крытыкі, Жанна Капуста расказала пра "няўдзячную" працу крытыка, пра адбор матэрыялаў для друку.

У сваю чаргу загадчык аддзела прозы і паэзіі Янка

На радзіме Куляшова

Стала добрай традыцыяй наведванне калектывам газеты "ЛіМ" абласных устаноў культуры і адукацыі. Гэтым разам быў абраны Магілёў. Так, у абласным цэнтры адбылося адразу дзве сустрэчы: у Магілёўскай абласной бібліятэцы імя У. Леніна ды Магілёўскім дзяржаўным універсітэце імя А. Куляшова.

Лайкоў акрэсліў прысутным сферу свайго дзейнасці і, па просьбе аматараў яго творчасці, прачытаў некалькі ўласных вершаў. А загадчык аддзела прозы часопіса "Польмя" Анатоля Зэкаў, які пастаянна выпраўляецца з лімаўцамі ў падобныя вандароўкі і бярэ слова, скажам так, напрыканцы сустрэч, зрабіў гэта ў арыгінальнай форме: праз свае адметныя пародыі.

Прысутныя ў зале не былі абьякава-пасіўнымі слухачамі. Сустрэча прайшла на фоне насычанага і ажыўленага дыялога, скразной тэмай якога выступаў айчыны літаратурны працэс. У прыватнасці шмат пытанняў гасцям з Мінска было задана наконт магілёўскіх пээтаў і празаікаў, уздымаліся праблемы сталых і маладых творцаў у сучаснай літаратуры, а таксама праблемы кнігавыдання...

Падчас сустрэчы адбылася прэзентацыя новай кнігі Анатоля Казлова "Горад у нябёсах". Бясспрэчна, для абласной бібліятэкі добрым падарункам сталі кнігі А. Казлова "Горад у нябёсах", "Юргон" і А. Зэкава "Алес" з іх уласнымі подпісамі. У сваю чаргу кіраўнік літаратурнага клуба "Магістраль" Марына Сліўко падаравала бібліятэцы і супрацоўнікам газеты "ЛіМ" зборнік вершаў самадзейнага паэта, ветэрана Вялікай Айчыннай вайны Пятра Малеіўскага. А яшчэ ў зале ўстановы была разгорнута кніжная выстаўка "Магілёўшчына літаратурная" з выданнямі магілёўскіх пісьменнікаў: І. Пехцерава, В. Карамазова, У. Саламахі, Л. Левановіча, А. Казлова, А. Пысіна, А. Пісьмянкова, У. Рубанова...

Адметнае мерапрыемства мела месца ў Магілёўскім дзяржаўным універсітэце імя А. Куляшова. Там у ак-

тавай зале прайшла вечарына з нагоды юбілею класіка беларускай літаратуры, імя якога носіць ВВУ і гаспамя якой сталі супрацоўнікі РВУ "Літаратура і Мастацтва". З уступным словам перад студэнтамі і выкладчыкамі выступіў рэктар універсітэта Канстанцін Бандарэнка. Канстанцін Міхайлавіч распавёў пра станаўленне і гісторыю навукальнай установы, пра тое, што яе выпускнікі папаўняюць шэрагі навукоўцаў, пісьменнікаў, працуюць у вышэйшых навукальных установах, музеях, архівах, СМІ Беларусі. Дэкан факультэта славянскай філалогіі Аляксей Лаўшук нагадаў прысутным пра некаторыя жыццёвыя і творчыя старонкі з біяграфіі Аркадзя Куляшова. Пра творчы шлях пісьменніка быў падрыхтаваны відэафільм, які дэманстраваўся на вялікім экране. У лірычных адступленнях падчас прамовы гучалі песні і вершы А. Куляшова ў выкананні студэнтаў універсітэта Б. Шумава, А. Кучко, Г. Гашнікавай, Я. Харытонавай, А. Мірашнічэнкі.

Пра творчасць Аркадзя Куляшова распавядалі і супрацоўнікі газеты "ЛіМ", на старонках якой да юбілею Аркадзя Аляксандравіча надрукаваны шэраг артыкулаў магілёўскіх аўтараў.

Віктар КАВАЛЁЎ

На здымках: рэктар Магілёўскага дзяржаўнага універсітэта імя А. Куляшова Канстанцін Бандарэнка; падчас вечарыны.

Фота аўтара

3 нагоды

Прыклад патрыятызму

Адному са старэйшых пісьменнікаў Беларусі Васілю Ласковічу споўнілася 95 гадоў. 3 гэтай нагоды Прэзідэнт краіны накіраваў яму віншаванне.

Паважаны Васіль Пятровіч! Сардэчна віншую Вас з 95-годдзем з дня нараджэння. Вы прайшлі гераічныя жыццёвы шлях — змагаліся за ўз'яднанне Беларусі, абаранялі свабоду і незалежнасць Радзімы ў гады Вялікай Айчыннай вайны, падымалі краіну з руін, зрабілі вялікі ўклад у яе сацыяльна-эканамічнае развіццё. Дзяржаўную службу Вы паспяхова спалучалі з творчасцю, даследчыцкай і навуковай працай. Вашы творы і асабістыя сустрэчы з моладдзю выхоўваюць у новага пакалення пачуцці патрыятызму, павагі і любові да Айчыны.

Няхай і надалей Ваша дзейнасць будзе прыкладам самаадданы, рознабаковай і плённай працы на карысць беларускага народа.

Жадаю Вам моцнага здароўя, багдзёрнасці і аптымізму.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка
18 лютага 2009 года

«Хочацца пісаць лепш і глыбей...»

Як паведамлялася ўжо ў «ЛіМ», Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка ўручыў ордэн Францыска Скарыны пісьменніку Уладзіміру Гніламёдаву і медаль Францыска Скарыны — паэту Анатолію Аўруціну.

Спецыяльны карэспандэнт штотыднёвіка «ЛіМ» звярнуўся да ўзнагароджаных, вядомых не толькі ў нашай краіне, але і за яе межамі літаратараў, і папрасіў іх адказаць на наступныя пытанні.

1. Шаноўныя калегі, прыміце ад калектыву штотыднёвіка «ЛіМ» шчырыя віншаванні. Скажыце, калі ласка, што, на вашу думку, стаіць за гэтымі высокімі дзяржаўнымі ўзнагародамі?
2. Як вы лічыце, якія дасягненні паспрыялі вылучэнню вас на гэтыя ўзнагароды?
3. Ці задаволены вы зробленым апошнім часам? Якія планы на будучыню?

Уладзімір Гніламёдаў:

1. Найперш — праца. Зрэшты, разглядаю гэту ўзнагароду не толькі як асабістую, але і як пэўную адзнаку творчасці ўсіх маіх калег, усяго Саюза пісьменнікаў Беларусі.

2. Для мяне гэта была поўная нечаканасць. Кніг у мяне шмат. Яны вядомыя чытачам. Асабліва цяжка даліся раманы «Уліс Прускі» (2006), «Расія» (2007), «Вяртанне» (2008). Атрымалася своеасабліва трылогія — наш народ на шляхах-пуцяхвінах ХХ стагоддзя.

3. Пачуццё задаволенасці? Гэта не пра мяне. Хочацца пісаць лепш і глыбей.

Анатоль Аўруцін:

1. Узнагароду ўспрымаю як і ўзнагароду ўсім маім калегам па пісьменніцкім цэху і, у прыватнасці, калектыву часопіса «Нёман»,

дзе з'яўляюся рэдактарам аддзела паэзіі, усім тым, хто стварае літаратурны імідж усёй нашай краіны. А ён дастаткова высокі, пра што, у прыватнасці, сведчаць сумесныя выпускі часопісаў «Нёман» і «Наш сучасны».

Высокую ўзнагароду расцэньваю таксама як падтрымку на дзяржаўным узроўні маіх літаратурных перакананняў, і, вядома ж, маёй творчасці.

2. Вылучыў мяне на атрыманне дзяржаўнай узнагароды ў мінулым годзе, напярэдадні майго шасцідзесяцігоддзя, Саюз пісьменнікаў Беларусі. Да гэтага часу ў мяне выйшла семнаццаць кніг. Сярод іх — зборнік вершаў «Наедіне с молчаніем», выдадзены ў «Мастацкай літаратуры» ў серыі «Залатое пяро», кніга прозы і паэзіі «И свеча... и музыка... и взгляд», якая выйшла ў серыі «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі», зборнік выбраных твораў «Свет вечерний», які пабачыў свет да майго юбілею ў РВУ «Літаратура і Мастацтва» ды іншыя кнігі.

Сярод узнагарод, якімі я таксама ганаруся, — Залаты Ясецінскі медаль, медалі імя Міха-

іла Шолахава і Мусы Джаліля, званне «Выдатнік друку Беларусі».

Акрамя таго, з'яўляюся членам-карэспандэнтам Расійскай акадэміі паэзіі і Пятроўскай акадэміі навук і мастацтваў. У Санкт-Пецярбургу і Мінску выдадзены дзве кнігі аб маёй творчасці, з'яўляюся лаўрэатам некалькіх расійскіх літаратурных прэмій, у тым ліку прэміі імя Антона Чэхава, якая была прысуджана літаральна гэтымі днямі за вялікі ўнёсак ва ўмацаванне духоўнай еднасці народаў Расіі і Беларусі.

3. Задаволены падборкай вершаў, цудоўна перакладзеных на беларускую мову Міколам Мятліцкім, якія былі надрукаваны ў штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», а таксама тым, што апошнім часам пабачылі свет мае творы і ў «Літаратурнай газете», і ў часопісах «Аврора», «Наш сучасны», «Всерусский собор», двойчы запар (у снежні 2008 і лютым 2009) — у маскоўскім часопісе «Поэзия». Планы? Ажыццявіць тое, што задумана.

Гутарыў
Валянцін БАРЫСЕВІЧ

3-пад пяра

Сёлета народнаму паэту Аркадзю Куляшову споўнілася б 95 год. 3 гэтай нагоды прыхільнікі яго творчасці, сябры і родзічы наладзілі ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі літаратуры памятны вечар «І кружыцца планета Куляшова».

Бібліяграфічны экскурс па творчасці класіка ў ходзе імпрэзы гарманічна дапоўніўся чытаннем вершаў і эмацыйнымі ўспамінамі родных — унука Уладзіміра Берберова і пляменніка Вітала Маслоўскага. Акрамя таго ў вечарыне ўдзельнічалі прадстаўнікі Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта (дзе ў свой час вучыўся аўтар «Сцяга брыгады»), дырэктар Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва Ганна Запартыка, артыст і рэжысёр Беларускага радыё Алег Вінярскі і многія іншыя аматары творчасці Аркадзя Куляшова. Такое шырокае кола гасцей з'явілася яшчэ адным доказам неўміручай ісціны: паэт жывы, пакуль гучаць яго вершы.

Ксенія ШАРЖАНОВІЧ

На Жлобіншчыне ўшанавалі памяць пісьменніка-земляка, ганаровага грамадзяніна горада Аляксандра Капусціна, якому сёлета споўнілася б 85 год. На святочным мерапрыемстве, якое адбылося ў цэнтральнай раённай бібліятэцы, цёплымі ўспамінамі пра Аляксандра Пятровіча падзяліліся намеснік старшыні райвыканкама сакратар Касцякоў, рэдактар раённай газеты Галіна Мельнікава, пісьменнік Васіль Ткачоў, паэтэса Людміла Шадукаева, ветэран журналісцкай працы Пятро Шутаў, старшыня раённага савета ветэранаў Мікалай Грыцок, сястра пісьменніка Любоў Капусціна і пляменніца Зоя Бібікава. Дзесяць год таму, ушаноўваючы памяць пісьменніка-земляка, Жлобінскі райвыканкам і абласная пісьменніцкая арганізацыя заснавалі літаратурную прэмію імя А. Капусціна. У свой час яе лаўрэатамі былі пісьменнікі Міхась Даніленка, Уладзімір Ліпскі, Анатоль Бутэвіч і некаторыя іншыя, а таксама мясцовыя журналісты, якія актыўна прапагандавалі творчасць беларускіх пісьменнікаў на старонках мясцовага і рэспубліканскага друку. На гэты раз прэмію прысуджана былому старшыні Жлобінскага гарвыканкама, сябру А. Капусціна, які шмат зрабіў для выдання кнігі Аляксандра Пятровіча на малой радзіме і захаванню ягонай спадчыны, — Уладзіміру Ерафееву.

Васіль БАРХАНАЎ

Чарговы нумар часопіса «Сібірскіе огні» цалкам прысвечаны творчасці сучасных беларускіх пісьменнікаў і паэтаў, многія з якіх раней ніколі не друкаваліся на рускай мове. Прэзентацыя гэтага нумара адбылася 19 лютага ў маскоўскім Доме рускага замежжа, як паведамлілі карэспандэнту БелТА Эдуарду Півавару ў амбасадзе Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі. У вечарыне прынялі ўдзел тэаўтары, чые творы апублікаваны ў часопісе: старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Аляксей Пашкевіч, сакратар гэтай арганізацыі Барыс Пятровіч, Уладзімір Някляеў, Васіль Якавенка, Сяргук Сыс, Ілья Расолаў, Сяргей Трахімёнак ды іншыя літаратары. А сярод гасцей былі вядомы расійска-беларускі празаік і публіцыст Валеры Казакоў, які напісаў уступны артыкул да «беларускага» нумара «Сібірскіе огней», галоўны рэдактар гэтага часопіса Уладзімір Берэзеў, а таксама вядомы літаратурны крытык і прадстаўнікі пісьменніцкай супольнасці. Прэзентацыя адбылася ў рамках мерапрыемстваў з нагоды 12-годдзя з дня ўтварэння Саюзнай дзяржавы.

Ул. інф.

І для сябе, і для сям'і

Прэзентацыі

У кнізе «Тапонімы распавядаюць» высвятляецца паходжанне больш як трох тысяч беларускіх геаграфічных назваў (тапонімаў). Сярод іх нямала зніклых назваў, якія ўяўляюць сабой нацыянальна-навуковы каштоўнасць, паколькі з'яўляюцца рэдкімі ці нават адзінакавымі на тэрыторыі Беларусі. Кніга дасканала ілюструе сувязь назваў з гістарычным мінулым Беларусі, з гаспадарчай і духоўнай дзейнасцю яе народа, з яго мовай і культурай, а таксама разнастайнымі абрадамі, звычаямі, вераваннямі і сімваламі. Працу над кнігай вядомы навуковец Валянціна Лемцюгова пачала яшчэ ў далёкім 1961 годзе, актыўна працуючы над ёй з 70-х.

Штогод на Мінскай міжнароднай кніжнай выставе-кірмашы РВУ «Літаратура і Мастацтва» прэзентуе свае новыя кнігі. Сёлета ў гэты спіс трапілі «Тапонімы распавядаюць» Валянціны Лемцюговой, а таксама «Расліны» Алеся Бадака, якая распачынае новую серыю «Усім пра ўсё».

Батанічныя эцюды пад назвай «Расліны» Алеся Бадака — гэта першая з кніг у серыі «Усім пра ўсё». Выданне пабудавана на пытаннях і адказах. Ці могуць дрэвы «худзець»? Як дыхаюць расліны на дне азёр і рэк? Чаму пчолы любяць не ўсе кветкі? Адкуль да нас прыйшла бульба? На гэтыя і многія іншыя, часам нечаканыя пытанні, можна знайсці адказ у кнізе, якая разлічана для сямейнага чытання. Дарэчы, сёлета пабачыць свет наступная кніга з гэтай серыі пад назвай «Жывё-

лы», а за ёй выйдзець «Птушкі», «Насякомыя» і «Рыбы».

Кніга «Расліны» была прэзентавана разам з «Лясной кнігай», таксама выдадзенай у РВУ «Літаратура і Мастацтва». Гэтыя выданні гарманічна дапаўняюць адно адно. Змест «Лясной кнігі» склааі творы сучасных беларускіх пісьменнікаў, большасць з якіх напісана спецыяльна для гэтага выдання. А каб дзецям было яшчэ цікавей, разам з кожным апавяданнем даецца кароткая энцыклапедычная да-

ведка пра канкрэтную жывёліну ці птушку. Аўтары кнігі — Анатоль Зэкяў, Уладзімір Марук, Алена Масла, Уладзімір Мазго ды іншыя.

Ян АКУЛІН

На здымку: Валянціна Лемцюгова падчас прэзентацыі.

Фота аўтара

Сэрца хірурга

У чалавека, які штодзённа сутыкаецца з чужым болям, па звычайнай логіцы, суперажыванне і рэакцыя на боль павінны прытупляцца. Але ёсць выключэнні, яны, пэўна толькі пацвярджаюць агульнае правіла. Такім выключэннем з'яўляецца паэт Леанід Пуцьскі. Сам ён прафесар, доктар медыцынскіх навук, кіраўнік анкамамалагічнага аддзялення НДІ анкалогіі (пас. Бараўляны), лаўрэат шматлікіх прэмій і аўтар звыш 260-і навуковых работ і 30-і вынаходніцтваў і патэнтаў. Адным словам — асоба высокапрафесійная, неардынарная і творчая.

Нягледзячы на празмерную занятасць, Леанід Пуцьскі знаходзіць час і для паэзіі. Вершы пачаў пісаць з юнацтва, яго паэзія — гэта роздум пра жыццё і смерць, пра веліч чалавечага духу. За апошнія гады выйшла сем новых зборнікаў паэта, два з якіх — «Вечная тайна» і «Душа» — выдадзены выдавецтвам Рымска-каталіцкага прыходу святых Сымона і Алены. Дабро і зло, святло і цемра, шчасце і гора — усё гэта ёсць у кнігах паэта. Шмат хвалючых вершаў прысвечана жанчыне і светламу пачуццю кахання.

Так здарылася, што душэўная глыбіня, романтичны палёт думкі і вялікі жыццёвы вопыт,

увасоблены ў паэтычных радках, прыцягнулі ўвагу да паэзіі Пуцьскага многіх беларускіх кампазітараў, сярод якіх — члены Беларускага саюза кампазітараў: У. Буднік, В. Войцік, А. Чыркун, А. Елісеенкаў, У. Грыцкевіч, В. Карэцікаў, В. Чурлына, А. Залётнеў, Э. Наско і С. Наско, М. Ліцвін, Л. Мурашка, А. Атрашкеевіч, У. Саўчык, В. Сярых, а таксама А. Аверын («Беларускія песняры»), С. Бурак (аркестр «Рычаркар») і многія іншыя. Апагеем такога супрацоўніцтва з'явіўся творчы вечар паэта «Сэрца хірурга» (з нагоды выхаду аднайменнага нотнага зборніка), які прайшоў нядаўна ў малой зале Белдзяржфілармоніі,

дзе сабраліся сябры і знаёмыя, аматары творчасці паэта і ўдзячныя пацыенты яго клінікі. Аўтарам і рэжысёрам праекта выступіла кампазітар Валянціна Сярых, а вядучымі вечара былі заслужаны дзеяч мастацтваў Валеры Анісенка і кандыдат мастацтвазнаўства Вольга Савіцкая.

Каля трох гадзін працягвалася святая паэзіі і песні, гучалі вершы паэта ў аўтарскім выкананні і выкананні Валеры Анісенкі. Шчырымі апладысмантамі і кветкамі сустрэкалі слухачы кожны нумар праграмы. Рамансы і песні на словы Леаніда Пуцьскага прагучалі ў выкананні салістаў Белдзяржфілармоніі, лаўрэатаў міжнародных конкурсаў і заслужаных артыстаў Рэспублікі Беларусь, сярод якіх Святлана Старадзетка, Алена Калагаева, Ігар Задарожны, Алена Дуброўская, Віталь Міхалькевіч, Уладзімір Курак, Наталя Бярэзіна, Уладзімір Бабій, Мікалай Багданаў, Вера Палюкова, Наталля Галубка, Алег Елісеенкаў і Алег Сямёнаў.

Вялікая колькасць выканаўцаў і кампазітараў, якім прыйшліся даспадобы паэтычныя радкі, сведчыць толькі пра тое, што не прытупілася сэрца хірурга да чужога болю, што паэт Леанід Пуцьскі знайшоў патрэбныя словы і вобразы, каб выклікаць у іншых душах суперажыванне высокаму і вечнаму.

Анатоль КУДАСЕВІЧ

«Складана выдаць толькі круглую кнігу...»

Калі вядзецца гутарка аб зніжэнні чыгтацкай культуры, часцей за ўсё прыгадваюць кніжныя крамы: «Вы паглядзіце, што стаіць цяпер на паліцах!». Але ж тэматычнае напаўненне гэтых паліц, як высветляецца, у многім залежыць ад саміх чыгтачоў. Пра суадносіны літаратурнага працэсу і планаў выпуску выдавецтваў разважае ў інтэрв'ю з карэспандэнтам «ЛіМа» Ігар РЭЗЬКО, галоўны рэдактар выдавецтва «Харвест».

— Ігар Васільевіч, існуе меркаванне, што адказнасць за стан чыгтацкай культуры ўскладаецца на выдавецтвы, ці згодныя вы з гэтым?

— Не. Ад выдавецтваў тут залежыць мала. Попыт нараджае прапанову, як вядома. Што рабіць, калі кнігі класікаў ляжаць на складах, а «чыгтво» адрознівае друкарні трапляе ў магазіны? Змяніць тут нешта вельмі цяжка. Ёсць тэрмін «модны аўтар», «модная кніга». Самыя папулярныя цяпер аўтары (Муракамі, Казьмё, Уэльбек) — пісьменнікі элітарнага мастацтва. І калі кнігі ўдзельнікаў сучаснага літаратурнага працэсу карыстаюцца попытам, то не такая ўжо і нізкая наша чыгтацкая культура.

— На пачатку 90-х быў так званы кніжны «бум». Людзі куплялі тое, што раней знайсці было немагчыма. Можа, «насыціліся» тады яшчэ?

— Як сказаць... Так, стаялі вялізныя чэргі па кнігі, але цікавіла перш за ўсё тая ж «Анжэліка» і вядомы Чэйз. А на той момант чыгтача яшчэ не паспелі «згвалціць», людзі рабілі выбар самі...

— Ігар Васільевіч, якія прыярытэты ў выдавецкай дзейнасці «Харвеста»?

— Кожнаму выдаўцу даспадобы выпускаць нейкія асаблівыя, высакакасныя кнігі, за якія не сорамна, якімі можна ганарыцца. У нас гэта і энцыклапедычныя выданні, «падарункавыя» (вялікафарматныя кнігі на глянцавай паперы) альбомы, біяграфіі, класічныя творы. Дарэчы, у гэтым годзе плануецца выпусціць у серыі «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі» збор твораў Івана Шамякіна.

— Што выпускае «Харвест» на роднай мове для дзяцей?

— У нас выходзілі «Казкі народаў свету», «Беларускія народныя казкі», іншыя выданні.

— Ці можна гаварыць аб стварэнні беларускага кніжнага «брэнда»?

— Справа ў тым, што паняцце кніжнага брэнда існуе толькі ўнутры «кніжнай» суполкі, сярод выдаўцоў і прадаўцоў. Звычайнага чалавека не цікавіць вытворца. Іншая была б справа, калі б беларускія выдавецтвы прадавалі свае кнігі ў асобных крамах. Чыгтач у залежнасці ад запатрабаванняў мог бы выбіраць і выдавецтва, і месца для набывання літаратуры.

— Беларускія кнігавыданне аднойчы назвалі «паліграфічным прыдаткам» Расіі. Ці дрэнна гэта?

— Не бачу нічога дрэннага ў тым, што большая частка кніг ідзе на экспарт. Наадварот, попыт за межамі краіны сведчыць аб самастойнасці, адпаведнасці нашых выдавецтваў маскоўскім запатрабаванням. Напрыклад, у расійскіх мегаполісах добра прадаюцца выданні серыі «Успаміны», у якой выходзілі кнігі пра Сталыпіна і Вітэ. Гэтыя імёны могуць і не сказаць нічога нашаму чалавеку, а там такія выданні патрэбныя. Да таго ж, калі мы можам не толькі для сваіх людзей надрукаваць, але і для суседзяў — гэта нам не толькі на карысць, але і да гонару.

— З якімі складанасцямі сутыкаецца сёння выдавец?

— Складанасці ўзнікаюць часцей тэхналагічнага характару. Напрыклад, вельмі складана выдаць круглую кнігу (смяецца).

— Ігар Васільевіч, як адчувае сабе «Харвест» у час фінансавых крызісаў?

— Як і ўсе — цяжка. Калі хтосьці яшчэ знойдзе час падумаць пра духоўнае — будзе добра. Але ж попыт падае. І канкурэнцыя вельмі жорсткая. Аднак планы ёсць, выданні рыхтуюцца, праца ідзе.

Гутарыла Ірына КАТАЭЎ

З чаго пачынаецца «Беларуская навука»?

Якім чынам развіваецца навука? Студэнт вучыцца ва ўніверсітэцкай бібліятэцы літаратуры і набывае веды, праводзіць самастойныя даследаванні. Скарыстоўваючы патрэбную літаратуру, абараняе навуковыя працы і, нарэшце, становіцца акадэмікам. Колькі год працы — і ён сам выдае сваю кнігу, якая зноў прыходзіць у бібліятэку, дзе яе шукае новы студэнт. Галоўны рэдактар выдавецтва «Беларуская навука» Георгій Кісялёў распавёў, на якія навуковыя выданні цяпер найбольшы попыт.

— Георгій Канстанцінавіч, ці патрэбна рэклама вашым кнігам?

— Такая работа вядзецца. Мы друкуем брашуры з планамі выпуску, рассылаем прайс-лісты бібліятэкам, але прарэкламаваць навуковую кнігу вельмі складана. Выданні, зразумела, рыхтуюцца для вузкага кола чыгтачоў. Звычайнага чалавека навуковая кніга нават пры належнай рэкламе не завабіць. А зацікаўлены чалавек заўсёды знойдзе наш тэматычны план у любой кнігарні. Пра выданні, якія рыхтуюцца тыражом каля тысячы экзemplяраў, мы расказваем у прэсе, на выставах, робім прэзентацыі. Але ў тым стосе выданняў, што прыйшлі да нас з Расіі, наша кніга губляецца. Сярод вялізных, яркіх каляровых кніжак вы хоць раз пабачылі беларускую?

— Георгій Канстанцінавіч, якія прыярытэты вашага выдавецтва?

— Наш галоўны прыярытэт — выпуск сацыяльна значнай літаратуры. Гэта так званы дзяржаўны заказ. Па гэтым дзяржаўнаму заказу мы выпускаем некалькі выданняў на працягу ўжо некалькіх гадоў. Напрыклад, «Архітэктара Беларусі», яе 6-ю кнігу якраз рыхтуем. Таксама збор твораў Якуба Коласа ў 20-і тамах, збор твораў Максіма Танка, апошні ў наступным годзе плануем завяршыць. Выдатная серыя кніг «Беларусы». Другі напрамак нашай дзейнасці — гэта выданне літаратуры па навуковым плане. Гэтыя выданні нам прапануюць інстытуцы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Спачатку выданне абмяркоўваецца ў аддзяленнях Акадэміі навук. І прыкладна 5—6 працэнтаў займаюць камерцыйныя выданні, якія рыхтуе мы самі. Альбо нешта прапаноўваюць аўтары, альбо штосьці па іншых заках друкуюцца. Калі пэўная кніга можа быць запатрабавана на нашым рынку, чаму не даць ёй жыццё?

— Якія выданні набылі найвялікшую папулярнасць?

— Калі мы плануем кнігі, імкнёмся зрабіць іх сацыяльна значнымі. Прасцей кажучы, гэтыя кнігі павінны быць запатрабаваны не толькі чытачамі, але і бібліятэкамі. Калі мы бачым, што кніга будзе паспяховай, то дамаўляемся, каб яе ўключылі ў план дзяржаўнага заказу нават без дата-

цы, не фінансуючы. Таму што бібліятэкі ахвотней замаўляюць тые выданні, што маюць статус сацыяльна значных.

Разумеюць, самастойных праектаў няшмат. У супрацоўніцтве з Інстытутам этнаграфіі і фальклору НАН мы выдалі «Гісторыка-культурны ландшафт Беларусі». Кніга вельмі хутка разышлася. Цяпер на падставе мінулага вопыту творчая група будзе рыхтаваць выданне «Турыстычная мазаіка Беларусі». У ёй будзе аб'яднана ўся цікавая інфармацыя пра краявіды, турыстычныя маршруты. Плануецца як выданне шырокага попыту. Назаву трохтомнік «Современная Беларусь» на рускай мове, які атрымаў на Нацыянальным конкурсе «Мастацтва кнігі» ў 2007 годзе дыплом першай ступені ў намінацыі «За лепшае масава-палітычнае выданне». Вось гэта быў чыста выдавецкі праект. Тыражом у 3000 экз. трохтомнік разышоўся прыкладна за год.

— У вашага выдавецтва ёсць асабістая паліграфічная база?

— Ёсць. На паліграфкабінат мы адсылаем некаторыя заказы, але не ўсе. Пакуль што не можам асвоіць цвёрды пераплёт. Калі тыраж невялікі, да 200 экз., то друкуем. Дзеля больш маштабнага выпуску патрэбна закупіць абсталяванне. Але тое, што замаўляецца да 500 экз. і ў вокладцы — выдаём самі. Калі ж нейкія складаныя выданні друкуюцца, адсылаем матэрыялы ў Беларускі дом друку, альбо ў Маладзечна ці Баранавічы.

— Куды трапляе прадукцыя пасля выпуску?

— Пасля выпуску літаратура трапляе, па-першае, у навуковыя бібліятэкі. Сярод іх акадэмічная бібліятэка, бібліятэкі навучальных устаноў (яны звычайна закупляюць амаль што ўвесь тыраж), сам інстытут можа закупіць кнігі. Выданні па матэрыялах канферэнцый поўнасьцю ідуць навукоўцам.

— Георгій Канстанцінавіч, у выдавецтве часта рыхтуюцца іматомнікі. Што самае складанае ў працы над імі?

— Самае галоўнае ў такіх праектах — не расцягваць працу на вельмі доўгі тэрмін. У нас, на жаль, ёсць і адмоўны вопыт. Напрыклад, калі выданне заказчыкі замовілі ў 4-х тамах, а напрыканцы атрымалася шэсць кніг. Гэта мінус, калі адзін том выходзіць у некалькіх кнігах.

— Што для вас ёсць поспех?

— Па-першае, трэба, каб былі запоўнены нашы паліграфічныя і інтэлектуальныя магутнасці. Пэўную колькасць кніг мы павінны друкаваць кожны месяц. Таксама трэба глядзець, што друкаваць. Сёння наша палітыка больш-менш вызначаная, але ж нельга дапускаць, каб тыраж асядаў на складе. Патрэбна, каб нашы кнігі распаўсюджваліся.

Гутарыла Ірына КАТАЭЎ

Дзякуючы падзвіжніцы

Пра тое, што Мікашэвіцкая гімназія носіць імя Уладзіслава Нядзведскага, сёння шмат хто ведае. Ды, пэўна, не ўсе ведаюць пра тую адлегласць, якая пралягае ад узнікнення ідэі надання школе імя земляка да яе ажыццяўлення. У такой справе заўсёды патрэбны чалавек-рухавік. Мікашэвіцкая гімназія такога рухавіка знайшла ў асобе Людмілы Васільевы Несцяровіч — намесніка галоўнага рэдактара часопіса «Бібліятэка прапануе». Цудоўны, прыгожы чалавек, Людміла Васільевна зрабіла, як кажучы, усё магчымае.

З першага года свайго існавання (1999 год) калектыву гімназіі распачаў пошукавую работу, звязаную з жыццём і творчасцю беларускага літаратара Уладзіслава Іосіфавіча Нядзведскага. Справа ў тым, што У. Нядзведскі ў пасляваенныя гады, страціўшы падчас ваеннага ліхалецця бацькоў, з сястрой Вініяй выхоўваўся ў Мікашэвіцкім дзіцячым доме. Тут жа ў школе пачаў сваю працоўную дзейнасць у якасці піянерважатага. У Мікашэвічах юны Уладзіслаў упершыню пабачыў Якуба Коласа. Адбылося гэта ў 1947 годзе, калі народны паэт балаціраваўся ў Вяроўны Савет БССР па Мікашэвіцкай выбарчай акрузе і прыязджаў на сустрэчу са сваімі выбаршчыкамі. Гэтая сустрэча пакінула глыбокі след у душы Валодзі (так ён сябе тады называў) і яшчэ больш заахваціла да пісьменства.

Уладзіслаў Нядзведскі заўсёды з цеплынёй успамінаў пра юнацкія гады, якія ён пражыў у Мікашэвічах. І сур'ёзным пацвярджэннем гэтаму з'яўляецца яго аповесць «Хлопцы з другога корпусу». Працягваючы галоўных герояў вышэйназванай аповесці з'явіліся таварышы У. Нядзведскага па дзіцячым доме. А Мікашэвічы аўтар у сваёй аповесці назваў Кірмашэвічамі. Потым Уладзіслаў з задавальненнем прыязджаў на сваю малую радзіму.

Расказваю я пра гэта так падрабязна таму, што пачынаючы з 2001 года, калі ў гімназіі быў адкрыты маленькі музей нашага слаўнага земляка-пісьменніка, мы пачалі трымаць цесную сувязь з яго сям'ёй,

якая жыве ў Мінску, а таксама з яго сястрой Вініяй з Ляхавіч. Да нас сталі прыязджаць многія беларускія літаратары. І ў гэтым была вялікая заслуга Людмілы Несцяровіч. Менавіта тады ўзнікла ідэя надаць Мікашэвіцкай гімназіі імя Уладзіслава Іосіфавіча Нядзведскага. Ідэя добрая, але як яе здзейсніць? Узнікла багата пытанняў. Трэба было сабраць адпаведныя паперы, у тым ліку і ў самім Мінску. І зноў нас выручыла Людміла Васільевна. Яна хадзіла па інстанцыях, збірала хадатайніцтвы з розных устаноў і творчых саюзаў. Гэтая праца дала плён. У 2005 годзе гімназіі было прысвоена імя У. Нядзведскага. І ў гэтым жа годзе мы адкрылі мемарыяльную дошку на будынку гімназіі.

Для таго, каб святая здзейснілася, каб яго адчулі ўсе Мікашэвічы, Л. Несцяровіч арганізавала прыезд літаратараў, якія ведалі Уладзіслава Нядзведскага: Сяргея Законнікава і Генадзя Бураўкіна. Да іх далучыўся і маладзейшы паэт, таксама наш палескі зямляк, Леанід Дранько-Майсюк.

У гэты дзень Людміла Васільевна хвалявалася не менш за гаспадароў гімназіі і вельмі радавалася, што разам нам удалося ўзнавіць у памяці людзей імя паэта-зямляка.

За апошнія гады з дапамогай Людмілы Несцяровіч у нашай гімназіі пабывалі і сустрэліся з навучэнцамі і педагогамі шмат хто з выдатных творцаў мастацкага слова — Ніл Гілевіч, Анаголь Вярцінскі, Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Скарынін, Васіль Зуёнак, Эдуард Акулін, Уладзімір Мароз, Мікола Чарняўскі, Ніна Мацяш, Зіновій Прыгодзіч ды іншыя. Гэтыя сустрэчы дапамаглі дзеньмі бліжэй далучыцца да беларускай літаратуры, умацаваць іх гонар за сваю Радзіму — Беларусь.

І за гэта — вялікі дзякуй сапраўднай сяброўцы гімназіі, выдатнаму чалавеку, падзвіжніцы беларускай кнігі Людміле Несцяровіч, якая нядаўна, дарэчы, адзначыла свой залаты юбілей.

Сяргей ВІСОЦКІ,
дырэктар Мікашэвіцкай гімназіі
імя У. Нядзведскага

3 любоўю і надзеяй...

Такую назву мае новы зборнік паэзіі (выйшаў напрыканцы мінулага года) заслужанага дзеяча культуры нашай краіны, старшыні Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Рыгора Сакалоўскага. Ад зборніка да зборніка ўсё глыбей у вершаваных творах аўтара пранікнённае ва ўнутраны свет лірычнага героя, усё ярчэй, адчувальней успаміны пра родныя мясціны, дзяцінства, юнацтва... Успаміны пра тых людзей, якія назаўсёды ўвайшлі ў гісторыю беларускай культуры, літаратуры — Івана Шамякіна, Рыгора Панамарэнку; Героя Беларусі Міхаіла Высоцкага.

Сімвалічна і сама назва зборніка. Надзеяй жыве чалавек, а любоўю, сапраўды, кіруе светам. Але любоў у такіх розных сваіх праявах: да роднай зямлі, да роднага дому, да маці... Менавіта надзеяй ды любоўю шчодро дзеліцца Р. Сакалоўскі з чытачамі. Шчодро, «горстыю»? Так. Каб не раскідалі, збераглі, кожны, хто гэта мае альбо хоць бы бачыць у жыцці. Яны — нашы галоўныя каштоўнасці і той стрыжань, які падтрымлівае людзей у разнастайныя, часам складаныя, перыяды іх жыцця.

Ідрак МІРЗАЛІЗАДЭ

Праца, лічы, апостальская

Выдавецтва Беларускага Экзархата — найбуйнейшае духоўнае выдавецтва рэспублікі — нядаўна адзначыла дзесяцігадовы юбілей. Ад пачатку яго ўтварэння Уладзімір ГРОЗАЎ — выканаўчы дырэктар. Безумоўна, каб кіраваць такім выдавецтвам, трэба быць чалавекам глыбока рэлігійным, кажучы па-іншаму — увацарквіцца, стаць паслухмяным сынам Маці-Царквы, а саму царкву ўспрымаць як родную сям'ю.

У манастыры прарасло тое зернейка веры, якое было закладзена продкамі. Я рэальна адчуў, што існуе святасць, існуе іншы свет. З таго моманту і пачалося духоўнае жыццё.

цам. "Як гэта адбылося? У мяне цяпер усё — перад вачыма. Сказалі, прыйдзе старац і будзе рабіць адчытку. Што такое адчытка? Хто такі старац? — мне, бліскучаму афіцэру, што едзе адпачываць, гэта было нецікава. Але наш адрасат затрымліваўся і мы вымушаны былі прысутнічаць.

Была вясна. Цвілі яблыні. Выйшаў сівабароды старац. Вынеслі тры іконы і пачалося чытанне асаблівых малітваў. Тут я з жахам убачыў, што з тымі людзьмі, з якімі знаходзіліся амаль гадыну (яны былі абсалютна нармальнымі), раптам пачалі адбывацца неверагодны рэчы. Я не буду падрабязна расказваць, але мяне настолькі шакіравала сітуацыя, што мы засталіся ў манастыры на два тыдні. Гэта была самая вялікая школа пакорлівасці. У манастыры прарасло тое зернейка веры, якое было закладзена продкамі. Я рэальна адчуў, што існуе святасць, існуе іншы свет. З таго моманту і пачалося духоўнае жыццё. Праз некалькі месяцаў мы з жонкай павянчаліся. У нас ужо было двое дзяцей і Гасподзь даў яшчэ траіх".

Развалілася вялікая дзяржава. Служба ў войску страціла ранейшы сэнс. На працягу некалькі гадоў сям'я

Грозавых будавала храмы. І нарэшце прыйшоў дзень, калі святы старац блаславіў на работу ў выдавецтва, сказаўшы: "Дзетачка, выдавецкая справа вельмі важная, лічы — апостальская праца".

Я слухаў расповед Уладзіміра Усеваладавіча і пераконваўся: нічога ў жыцці не здараецца выпадкова. Гадоў пяцнаццаць таму на вуліцы Прытыцкага, дзе знаходзіцца выдавецтва, стаяла вайсковая палатка. Цяпер тут узвысіўся храм у гонар іконы "Усіх Тужлівых Радасце" і разгарнуўся праваслаўны комплекс.

Гэтую палатку я разбіваў сваімі рукамі, — распавядае суразмоўца. — Мы прыйшлі аднымі з першых. Рост і развіццё храма прайшлі праз нашу сям'ю. Мая жонка — першая настаўніца Нядзельнай школы. Сёння гэта адна з самых буйных школ рэспублікі, дзе вучыцца больш як шэсцьсот дзяцей."

— Многія дзяржаўныя выдавецтвы сутыкаюцца з праблемай рэалізацыі. Выдаць

— праблема, але не такая і вялікая, праблемай становіцца знайсці чытача і прадаць кнігі.

— У нас іншая праблема: не хапае абаротных сродкаў! Попыт на духоўную кнігу расце. Мы забяспечваем духоўнай літаратурай не толькі Праваслаўную царкву і грамадства, але сталі фарпостам духоўнага асветніцтва Еўропы. Да нас прыязджаюць праваслаўныя бацюшкі з Прыбалтыкі, Германіі, Шатландыі, нават наведваюцца з Мадагаскара. Працуем з 56-ю краінамі, дзе існуюць праваслаўныя прыходы. Карыстаемся моцным Інтэрнет-рэсурсам.

Сённяшнія набыткі выдавецтва — больш як два мільёны асобнікаў духоўна-асветніцкай літаратуры, сотні найменей разнастайнай тэматыкі, ад кулінарных праваслаўных рэцэптаў, да філасофіі і педагогікі. Вялікі пласт царкоўнай і духоўнай гісторыі. Няма таго жанру, той галіны, якая не прыцягнула б зацікаўлены погляд выдавецтва, таму што

любая сфера жыцця мае адказы ў Праваслаўі. Выдавецтва намагаецца цалкам адпавядаць духу часу, асвятляць праблемы, якія ўзнікаюць у грамадстве. Праводзім шырокія прэзентацыі выдавецтва, духоўна-асветніцкія выстаўкі. Мы буйнейшыя выдаўцы не толькі кніжак, але і аўдыё, відэапрадукцыі духоўнай тэматыкі. Крочым у нагу з часам. Пры выдавецтве працуе фестываль "Благавест" — гэта сотні калектываў, тысячы выканаўцаў у розных жанрах. Мы лічым, што хрысціянская абшчына павінна задаваць рытм культурнаму жыццю грамадства.

Шмат зрабілі і да святкавання 1020-годдзя Хрышчэння Русі. Выдалі чатырохтомнік акафістаў — гэта больш за двесце сорок акафістаў, над якімі працавалі пяць гадоў. Выйшлі кнігі пра Святога Роўнаапостальнага князя Уладзіміра і пра яго бабку — княгіню Вольгу. Кніга пра першапакутнікаў рускіх Фёдара і Іаана. "Праваслаўная ікона Расіі, Украіны, Беларусі" ўвогуле стала выдавецкім рарытэтам, гэтак жа як і кніга размоў Мітрапаліта Філарэта, трыццацігоддзе дзейнасці якога нядаўна святкавалі. Трыццацігадовы юбілей служэння Мітрапаліта супаў з нашым дзесяцігоддзем юбілеем. Мы — дзіця, народжанае дзейнасцю і малітвамі Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі, Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта. Яго малітва і ўвага да працы выдавецтва дае нам натхненне, падтрымку і новыя ідэі — гэта той духоўны хлеб, без якога мы не маглі б існаваць. Дзейнасць выдавецтва сёння — толькі адзін невялікі штрых працы Беларускай Праваслаўнай Царквы, якая глядзіць на жыццё адкрытымі вачыма і мае свае адносіны да розных праяў жыцця. І наша справа — яскрава і ярка, паказваюць характэрна Праваслаўя і любоў праз добрую кнігу і песню, праз цікавую кінастужку. Выдавецтву Гасподзь даверыў такую місію. Не дэкаларатывна, а паспраўднаму ісці туды, куды вядзе Голац Божы.

Анатоль КУДЛАСЕВІЧ

На здымку: Патрыярх Маскоўскі і ўсяе Русі Алексій II, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі, Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт і дырэктар выдавецтва Беларускага Экзархата Уладзімір Грозаў.

Дзіцячая бібліятэка і пісьменнік

У склад дзяржаўнай установы "Цэнтралізаваная сістэма дзіцячых бібліятэк г.Мінска" уваходзяць 18 дзіцячых бібліятэк і 6 філіялаў. Кожная дзіцячая бібліятэка працуе па праграме далучэння дзяцей і падлеткаў да бібліятэкі і чытання. Вялікая ўвага ў гэтай праграме надаецца прапагандае беларускай літаратуры і культуры: праходзяць сустрэчы з пісьменнікамі, мастакамі, афармляюцца выставы, праводзяцца гістарычныя, этнаграфічныя ўрокі, завочныя вандроўкі, бібліятэкаўніцкія, цыклы краязнаўчых мерапрыемстваў, прэзентацыі кніг. Трэба адзначыць, што нашы пісьменнікі з задавальненнем наведваюць дзіцячыя бібліятэкі, а юныя чытачы маюць унікальную магчымасць не толькі ўбачыць пісьменніка, але і задаць яму пытанне, купіць яго кнігу і атрымаць аўтограф.

Дзіцячая чытацкая аўдыторыя асабліва. Таму дзіцячыя бібліятэкі Мінска заўсёды знаходзяцца ў пошуку яркіх выяў, эмацыйных форм, арыгінальных жанраў.

Напрыклад, у дзіцячай бібліятэцы № 6 створаны лялечны тэатр "Пацешка". Гэтая ж установа працуе па праграме "Бібліятэка — цэнтр адроджэння нацыянальнай культуры, літаратуры, народных традыцый і абрадаў рэгіёна абслугоўвання". 70 працэнтаў мерапрыемстваў гэтай бібліятэкі датычаць гісторыі, культуры і літаратуры Беларусі, 80 працэнтаў — праходзяць з удзелам лялек тэатра "Пацешка".

Для дзяцей, якія спрабуюць пісаць літаратурныя творы, сумесна з Саюзам пісьменнікаў Беларусі створаны студыі юных літаратараў у дзіцячых бібліятэках № 15 — "Малінавыя галасы", № 1 — "На ростанях" і № 14 — "Агмень".

Асобнай увагі заслугоўвае распрацаваны работнікамі ДУ "ЦСДБ г. Мінска" праект "Дзеці. Чытанне. Грамадства". Яго галоўнай мэтай з'яўлялася пераўтварэнне дзіцячых бібліятэк сталіцы ў інфармацыйныя цэнтры па краязнаўстве, умацаванне нацыянальнай самасвядомасці дзяцей, падлеткаў і моладзі праз чытанне нацыянальнай кнігі і перыёдыкі. У межах

праекта быў праведзены Тыдзень дзіцячай і юнацкай кнігі "Дзеці чытаюць Купалу і Коласа". Мы выступілі з ініцыятывай правядзення параду беларускіх літаратурных герояў. Ён адбыўся 1 чэрвеня ў Дзень абароны дзяцей у лепшым дзіцячым парку сталіцы. У дзіцячай бібліятэцы № 5 створаны краязнаўчы куток "Беларусь — мая Радзіма". Тут праведзены цыкл краязнаўчых мерапрыемстваў: "Таленты роднай зямлі" (№ 12), "Літаратура ХХ ст.: шматграннасць і разнастайнасць" (№ 17), "Таленты зямлі беларускай" (№ 7), "У часе прасветлення твары" (№ 14). Прайшлі гістарычныя

гадзіны, свята часопісаў "Маладосць", "Польмя", конкурс апавяданняў, сачыненняў, малюнкаў сярод чытачоў, урокі радзімазнаўства, гульні-віктарыны, гутаркі-агляды, фальклорныя пасядзелкі, фотападарожжы, сустрэчы ў літаратурнай гасцёўні "Наша Спадчына".

Такім чынам, дзякуючы намаганням бібліятэкараў дзеці сталіцы атрымліваюць магчымасць далучыцца да каштоўнай, невычэрпнай крыніцы нашай культуры. Непакоіць, праўда, тое, што, паводле аналізу чытацкіх фармуляраў падлеткаў 16—18 гадоў, чытанне галіновай літаратуры пераважае над чытаннем мастацкай беларускай літаратуры. Гэтаму ёсць свае тлумачэнні. Нізкая выдача мастацкай літаратуры з'яўляецца вынікам таго, што ў школьнай праграме ўрокам беларускай літаратуры адводзіцца мінімум гадзін. А высокая выдача беларускай галіновай літаратуры тлумачыцца ўвядзеннем у курс школьнай праграмы

вялікай колькасці дакладаў і рэфератаў па гісторыі, эканоміцы, геаграфіі, экалогіі і літаратуры Беларусі.

На наш погляд, у горадзе не хапае рэкламы беларускіх выданняў. Да гэтага можна б было далучыць дзіцячую чыгунку, сродкі масавай інфармацыі (радыё, тэлебачанне, шчыты з сацыяльнай рэкламай па горадзе).

На жаль, у рэспубліцы няма Нацыянальнай праграмы ў падтрымку чытання. Няма ні рэспубліканскай, ні Нацыянальнай дзіцячых бібліятэкі. А нашы суседзі — Расія, Украіна, Казахстан ды іншыя краіны — усё маюць: і Нацыянальныя дзіцячыя бібліятэкі і праграмы ў падтрымку дзіцячага чытання на дзяржаўным узроўні. Прыйшоў час і нам вырашаць гэту праблему.

Іаан Златавуст казаў: "Всё второстепенно в сравнении с заботой о детях". Калі б гэта сцвярдзенне стала нормай нашага жыцця, зніклі б шматлікія праблемы, якія звязаны як з выхаваннем падростаючага пакалення.

Анжаліка КАРЗАНОВА, загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу ЦДБ імя М. Астроўскага

Два погляды на адну аповесць

Урок, якога не было, альбо Правільных дзяцей не існуе

Аповесць Валерыя Гапеева "Усё цудоўна, або Урок бяспечнага сексу", змешчаная ў № 11 часопіса "Маладосць" за 2008 год і адрасаваная школьнікам, не апраўдала маіх узнёсла-рамантычных чаканняў. Па-першае, твор не адпавядае праўдзе сучаснага бурапеннага жыцця. Па-другое, назва аповесці не суднасіцца з яе зместам. Па-трэцяе, сюжэт твора літаральна "нашпіваны" дыдактычнай рыторыкай эпохі сацрэалізму. І нарэшце, ідэальна-правільных падлеткаў, здольных бясконца філасофстваваць аб маральным вобліку маладога пакалення, не існуе ў прыродзе апырыры.

Сёння шмат пішуць аб праблемах развіцця дзіцячай літаратуры і недахопе твораў для школьнікаў. Аповесць В.Гапеева гэты прабел можа запоўніць з вялікай нацяжкай. Ці здольны аўтар, які закончыў школу ў 1980 годзе, адекватна ацэньваць сучасную моладзь? Можа, але пры ўмове, што працуе, скажам, настаўнікам. З біяграфічных звестак пісьменніка, змешчаных перад твора, паўстае журналіст-"раёншчык" з тэхнічнай адукацыяй. Для "школьнай" аповесці гэтага аказалася яўна недастаткова, каб пераканаўча паказаць падлеткавае асяроддзе.

Ад абвінавачванняў прыходзіць да доказаў. Усё ў чалавечым жыцці круціцца вакол сексу. І нічога заганага ў гэтым няма. Інстынкт размнажэння неадольны. Таму разглядаць секс праз прызму маральнай разбэшчанаці і жывельнасці некаж сумніўна. Іншая справа, ці трэба гэтым займацца ў школьным узросце, скажам, у 16 гадоў? Урачы сцвярджаюць: не варта. Аўтар пагаджаецца. Але якім чынам? Дзе забойныя аргументы?

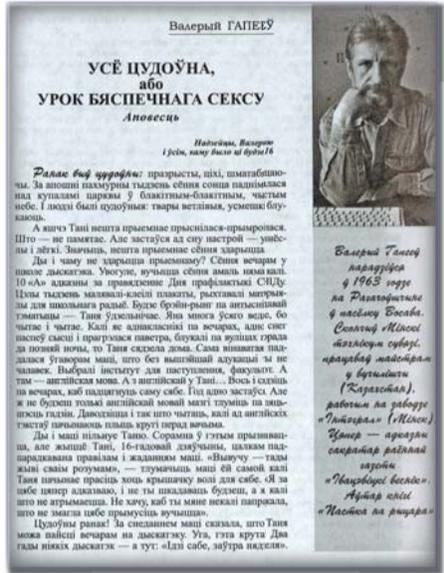
Жыццё дзесяцікласніцы Тані "цалкам папарадкавана правіламі і жаданнем маці", якая, паводле бацькоўскай логікі, жадае дачцэ толькі добра. Але ў 16 гадоў не хочацца цэлымі днямі сядзець за падручнікамі і рыхтавацца да паступлення ў ВНУ. Бацькі ж, маючы за плячыма ўласны жыццёвы вопыт, перасцерагаюць дзяцей ад памылак, уласцівых маладосці. Прычым у надакучліва-безапечальнай форме. Нараджаецца канфлікт пакаленняў: няўдзячны нашкодкі не хочуч падпарадкавацца дарослым правіламі.

Цэлы дзень Таня жыве ў чаканні дыскатэкі, на якую мяркуе апаўнуць кароткую джынсавую спадніцу з шырокім скураным поясам і бліскачай бляхай на ім і топ. Звычайны падлетак са звычайнай манерай паводзін. Напярэдадні дыскатэкі ў рамках Дня прафілактыкі СНІДу да школьнікаў завітаў

урач з адпаведнай лекцыяй, пасля якой усе толькі і гаварылі аб прэзерватывах. Па сутнасці гэта і вызначыла далейшы падзейны ход аповесці.

Таніна маці выпадкова знаходзіць у сумачцы дачкі пакецік з прэзерватывам і, не разбіраючыся, абрывае яе сучкай, якая паспела ўжо пад некага легчы, б'е і загадвае пайсці да гінеколага для праверкі на цноту. І, канечне, забараняе ісці на дыскатэку. Замест яе расплаканы Таня разам з аднакласнікам Сашкам апынаецца ў лесе, дзе паступова збіраецца ўвесь клас для "практычных заняткаў па бяспечным сексе". Размовы падлеткаў пабудаваны выключна на адной тэме — прэзерватывах. Гэтае слова паўтараецца-абыгрываецца літаральна праз кожныя некалькі сказаў і ўрэшце становіцца абрыдлым. Ад непрыкрытай пошласці становіцца няёмка, няхай і ляжыць у аснове твора такая далікатная праблема.

Падлеткі, расклаўшы сімвалічнае ачышчальнае вогнішча і кіруючыся максімалісцкімі памкненнямі, учыняюць імправізаваны суд над дарослымі, якія іх ужо дасталі: "Мы, дзесяцікласнікі, абвінавачваем вас, дарослых — бацькоў, настаўнікаў — у тым, што вы руйнуеце нашу веру ў светлыя пачуцці кахання і сяброўства; што вы штурхаеце нас у бруд жывельнага сексу; што вы, прытворна заломваючы рукі і пераконаваючы адно аднаго ў тым, што мы — сама разбэшчанаць і распуста, самі цалкам здымаеце з сябе адказнасць за свае дзеянні; што вы, кажучы, што любіце нас, між тым бачыце ў нас няўдзячных, цынічных, бездаказных". Колькі непадробнага пафасу! Дзе аўтар набраўся гэтай гучнай лозунгава-платкатнай рыторыкі? Няўжо ў школьных калідорах, на дыскатэках, ля вулічных лавак? Дзе знайшоў правільных дзяцей у 16 гадоў з дарослым светаўспрыманням? Думаецца, пісьменнік не мае права гаварыць за моладзь з вышнімі свайго цнатлівага савета мінулага.

Трэба ўлічваць сённяшні, не абцяжараныя комплексамі, час і змену маральных прырыгтэтаў у грамадстве.

Чытаем далей: "Вы не кажаце нам, каб быў у нас першы секс толькі з каханым чалавекам, вы не кажаце нам пачакаць і падумаць, вы не кажаце нам пра ненармальнасць сексу мужчыны з мужчынам і жанчыны з жанчынай. Агзінае, што гучыць ва ўсіх вашых размовах: прэзерватыў, прэзерватыў, прэзерватыў... (Гэта, дарэчы, бясконца гучыць і з вуснаў персанажаў — С. Г.) І атрымліваецца, што ўсё можна, калі асыржаваць... калі з прэзерватывам... Нас абвінавачваюць у тым, што мы за камп'ютэрамі сядзім гадзінамі, дзе гэтыя стралякі, што ў Інтэрнеце поўнае, дзе парнаграфія і секс, што фільмы куляем і глядзім парнаграфічныя... Выбачайце, але хто гэтыя гульні стварае? Хто здымае парнаграфію? Хто выпускае і тыражуе фільмы? Хто дазваляе секс і парнуку паказваць на тэлеку? Мы — 16-гадовыя, ці гэта вы робіце, дарослыя? Дык якога чорта нас абвінавачваюць у тым, што мы глядзім, гуляем, чуюм? Можа, нам аслепнуць, аглухнуць і нас пазаклейваць?" Не трэба, дзеці, гэта яўны перабор і паказуха.

Я наўмысна так шчодра цытаваў урыўкі з аповесці, якія не аспрэчыш, бо яны вельмі правільныя. Гэтыя высновы ідуць не ад рэальных падлеткаў, а ад аўтара, яго пісьменніцкай фантазіі, не падмацаванай канкрэтным жыццёвым фактам. У пачатку 2000-х я працаваў у

школе настаўнікам, затым сацыяльным педагогам, а цяпер таксама маю прамое дачыненне да сістэмы адукацыі. Не варта ідэалізаваць сучасных дзяцей і рабіць з іх свядомых цнатліўцаў і бязгрэшнікаў, якія катэгарычна не прымаюць дашлюбны секс. Гэта не 1970-я. Сёння многія школьнікі такому навучаць у сексе, што дарослым і не снілася. Помню, на перапынку пачуў за дзвярыма кабінета даверліваю размову сябровак: маўляў, калі ў цябе яшчэ не пачаліся месячныя, карытайся момантам, не заляціш... Я не сцвярджаю, што гэта масавая з'ява, але падобных прыкладаў у сваёй педагогічнай дзейнасці маю дастаткова, каб не пагаджацца з ідэалістам В. Гапеевым. Дзеці бываюць розныя, але не дачасна дарослыя. У пераважнай большасці. Іх цікавіць секс — і гэта натуральна ў пераходным узросце.

Я да апошняга спадзяваўся, што аўтар выйдзе з межаў прэзерватыўнай тэматыкі і закруціць сюжэт больш сур'ёзна. Напрыклад, на працягу ўсяго твора толькі і чуеш аб практычных занятках па бяспечным сексе. Падсвядома чакаеш нечага пікантнага. Але нічога, акрамя звычайнай гаварыльні, у аповесці не адбываецца. І заканчваецца яна банальным хэпіэндам, чаго, як правіла, не бывае. І гэта ў пэўнай ступені зніжае яе мастацкую вартасць. Куды цікавей было б паказаць не правільных падлеткаў, а няправільных, тых, хто ўжо займаецца тым жа сексам альбо перажыў раннюю цяжарнасць. Што думаюць гэтыя дарослыя дзеці? Чаму спяшаюцца жыць? Якія іх мары, планы? Думаю, ад пастаноўкі і вырашэння гэтых пытанняў аповесць толькі выйграла б і атрымала значна большы рэзананс.

Калі гаварыць пра мову персанажаў і галоўны аtryбут твора — прэзерватыў, то, упершыню, са мной пагодзіцца многія: падлеткі называюць яго па-іншаму — гандон, гумка, прэзік... Каб пісаць пра моладзь, трэба ведаць адмысловы слэнг. І пісьменніку варта гэта абавязкова ўлічваць, каб не смяшыць чытачоў. Напрыклад, мяне.

Аповесць В. Гапеева напісана лёгка і нязмушана. Аўтар паспрабаваў акрэсліць праблемы сучасных школьнікаў з пазіцыі дарослага, выхаванага ў сістэме саветаў каштоўнасцей. У выніку дзеці атрымалі з неглыбока штучным светаўспрыманням — гэткамі прапагандыстамі жыццёвых ісцін, што зусім ненатуральна для 16-гадовага ўзросту, калі яшчэ мала аб чым задумваецца і, тым больш, прыходзіць да нейкіх філасофскіх абгульненняў, няхай і тэарэтычных у сваёй аснове. Тым не менш аповесць можа выклікаць у школьнікаў цікавасць. Хацеў бы пажадаць аўтару прытрымлівацца ў творчасці жыццёвай праўды і не баяцца пікантных сюжэтаў. Тым больш што другая частка назвы твора "Урок бяспечнага сексу" не адпавядае зместу: пра ўрок бясконца гаварылі, але так і не правялі. Навошта падманваць і блытаць чытача? Калі няма паслядоўнасці — не будзе і захаплення. Вось вам канкрэтны жыццёвы ўрок.

Сяргей ГРЫШКЕВІЧ

Дзіўная атрымалася сітуацыя: вобразам школьнікаў-дзесяцікласнікаў у аповесці В. Гапеева адрасавана шмат увагі, у кожнага свой характар і нават маўленне індывідуалізаванае, затое ўсе дарослыя — як манекены. Звычайна бывае наадварот, бо пра тое, што бліжэй да ўласнага жыццявага досведу, пішацца лягчэй. І неальга не заўважыць, што героі падзелены паміж сабой рэзкай мяжой: бацькі і настаўнікі нібыта перайшлі на старонкі твора з сучаснасці, а вось дзеці — з часоў 30-гадовай даўніны. І, як ні дзіўна, менавіта гэтым яны выклікаюць заміланне — такіх наіўных, узнёслых, недасведчаных і правільных падлеткаў асабіста мне сустракаць ніколі не даводзілася. І, магчыма, аўтар мае рацыю: праблема сапраўды ў гэтым — у тым, што такіх дзесяцікласнікаў ужо даўно няма.

Аднак ёсць і іншы аспект. В. Гапееў — ідэаліст. Пра гэта сведчыць і тэма, і пафас, і героі. Імкнучыся да ідэалу, пісьменнік стварыў вобразы ідэальных падлеткаў. Верагодна, для таго, каб яны служылі прыкладам і ўзорам. Іншымі словамі, пісьменнік адлюстравалі не тое, што ёсць насамрэч, а тое, да чаго варта імкнуцца. Калі такая была мастацкая задумка, калі В. Гапееў сам усведамляў, што яго героі

Шчыра дык шчыра

Героі аповесці Валерыя Гапеева "Усё цудоўна, або Урок бяспечнага сексу" абвінавачваюць сваіх бацькоў, настаўнікаў і ўвогуле — усіх дарослых у цынічным стаўленні да іх. Маўляў, выхоўваецца-выхоўваецца, а пасля сядзе дзіця за камп'ютэр ці тэлевізар — і атрымліваецца, што ўсё забароненае забаронена толькі ўмоўна, для прыліку... І В. Гапееў, нібы адгукваючыся на закліды сваіх "праўдашукальных" падлеткаў, публічна адмаўляецца ад цынізму, пра што засведчыла нават і назва аповесці. Пісьменнік прапаноўвае пагутарыць шчыра, называючы рэчы сваімі імёнамі. Давайце пагутарым.

не надта адпавядаюць вобразам нашай паўсядзённасці, то нічога заганага ў гэтым няма — творца прапаноўвае альтэрнатыву. Але так здаецца толькі на першы погляд. Калі паспрабаваць прааналізаваць твор больш уважліва, атрымаецца, што не такая ўжо прымальна гэтая "альтэрнатыва".

Героі аповесці В. Гапеева, не папярэдзіўшы бацькоў і настаўнікаў, замест запланаванага наведвання школьнай дыскатэкі, з'яджаюць у лес. Гэта адбываецца познім вечарам. Ці апраўдваюць такі небяспечныя на сённяшнім часе ўчынак высокія памкненні да чысціні і прыгажосці? Далей — болей. Дзесяцікласнікі вырашаюць правя-

рыць, ці давяраюць ім уласныя бацькі, і робяць гэта наступным чынам: кожная з дзяўчат тэлефануе маці і паведамае: "Мам, я ў лесе. Не перажывай, у мяне з сабой прэзерватыў. Які-які? Я на назву не глядзела, мне хлопцы далі..." Рэакцыя мамы, мяркую, дадаткова каментарыя не патрабуе. Выслушаўшы абурэнні і патрабаванні вярнуцца дамоў, школьнікі пачуваюцца страшэнна расчараванымі: аказваецца, іх бацькі ім не давяраюць! (... па шаснаццаці гадоў пражылі, а і не ведалі, якія мы на самай справе нягоднікі і паразіты..."). Гэта штучна і няшчыра. Хацелася б паглядзець на самога В. Гапеева, калі б яго дачка ці сын паўтарылі гэты "тэст на

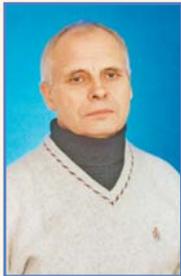
давер" ці, словамі аднаго з герояў, "кантрольнае заданне родзічам". Наступным крокам у супраціве даросламу цынізму стала прапанова адключыць мабільныя тэлефоны. На мой погляд, пісьменнік адлюстравалі звычайны падлеткавы эгаізм і самаэтны бунт супраць аўтарытэту бацькоў, які з'яўляецца неад'емным спадарожнікам пераходнага ўзросту. Пра нейкую прагу справядлівасці і пакуты абражанага гонару гаворку весці недарэчна. Такая схема вынікае з аналізу развіцця сюжэта. І з'яўляецца адчуванне, што яна супярэчыць аўтарскай канцэпцыі, таму што пісьменнік відавочна сімпатызуе сваім героям і пазіцы-

януе іх менавіта як станоўчых. (Крыху няёмка карыстацца такой па-школьнаму дыдактычнай лексікай, аднак задума твора гэтага вымагае).

Урэшце, мадэль дыялога паміж бацькамі і дзецьмі, прапанаваная В. Гапеевым, выглядае сумнеўна. А працэдура спальвання прэзерватываў як абвінавачаных у тым, што яны "з'яўляюцца спакусай для няўрымслівых і цікаўных дзесяцікласнікаў", увогуле выклікае пытанні аб разумовай адекватнасці герояў...

Літаратура заўсёды звязана з сучаснасцю, нават калі пісьменнікі паслядоўна пазбягаюць актуальных для яе тэм і рэалій (у той ці іншай ступені гэта ўсё роўна абумоўліваецца сучаснасцю). Аднак праўда і тое, што твор, прысвечаны найбольш вострым культурным, грамадскім, сацыяльным праблемам свайго часу, ніколі не застаецца незапатрабаваным чытачом (вядома, калі ён напісаны таленавіта). Менавіта з гэтага пункта гледжання з'яўленне аповесці В. Гапеева — факт станоўчы. Аднак штучнасць праблемы, пастаўленай у цэнтр твора, штучнасць матывацыі ўчынкаў герояў прывялі да таго, што пытанні, якія ўздымае аўтар, "па-вісі" на часопісных старонках без адказу...

Жанна КАПУСТА

**Мар'ян
ДУКСА**

Невыпадковыя рэфлексіі

Адначасова ў свеце існуюць
куток зацішны і куток віхурны.
Кагосьці гледзяць,
а кагосьці б'юць.
Тут звон вясельны,
а далей — хаўтурны.

Агзін бадзёры,
іншы — ледзь жывы.
Навокал праўда і ашмоцце чутак.
Дыханне бэзу ў дым парахавы.
Вунь скача радасць —
пахіліўся смутак.

Каму трыумф,
хто сцяўся ад няўдач.
Хто крочыць вольна,
нехта — прымусова,
І зычны смех, і галасісты плач
усмоктвае гуша адначасова.
Узнагарода гэта альбо здзек,
ці гэта сэнс наканаванняў Божых?
Як цяжка табе зносіць, чалавек,
суіснаванне двух бакоў варожых!

Нябесна ззяе воблік малады,
пульсуе радасць, як са свежай руні.
З вачэй-крыніц ляціць у нікуды
няспешны, лёгкі позірк прыгажуні.
Усё ляціць, не ведае чаму,
паверх галоў —
вышэй за чарапіцу,
спывае ў неба, на зямлі яму
няма за што пакуль што зачэпіцца,
Яго спыніць нязвольнае нішто,
абাপал хай цякуць людскія рэкі.
Штодзень цякуць...
Але пакуль ніхто
не трапіў у расчыненыя зрэнкі.
Самотная з-за позірку свайго,

плён пошукаў зусім яшчэ нязначны...
Вышуквае з упартасцю яго,
а ён, як Бог, пакуль яшчэ нябачны.

Жаўцеюць вершы ў часе, як шпалеры,
што пачынаюць абвісаць са сцен.
Яшчэ вось-вось —
іх вынесуць праз гзверы,
ахвяраў першых рэзкіх перамен.
Старыя вершы каля душ пасуцца,
а дзе ж іх моц, і валадарства дзе ж?
Бяда, што вершы свежыя псуюцца,
ды ў маразільнік іх не пакладзеш.
Бягуць пагзеі, і часы мінаюць.
Выводзяць вёсны новых куранят.
А вершы сохнуць, заагну кануюць —
не ўсе, а тыя, дзе няма зярнят.

І дзе хвала, і дзе найгоршы грэх,
адкуль ідуць найбольшыя пагрозы?
Як многа ў Бога закаштуе смех,
на кошт які пацягнуць нашы слёзы?
Дзе самы багацейшы наш багаж —
жыцця-ціхоні ці жыцця ў раскрутку?
Ёсць плён,
што дорыць бойкі нораў наш,
ёсць плён,
што нараджаецца са смутку.
Якая ты, нябесная шкала,
што вырашыш,
завоблачная такса —
калі гуша вясёлаю была
альбо была несучышальнай плаксай?

У стане хмельным
да світання будзь
з агзінай — той,
што з заповітнай мары.
Але ніколі, мусіць, не адчуць
навобмацак яе жывыя чары.
Загадкаю была ва ўсе часы,
яе ўжо расшыфроўвалі вякамі.
Яе нерастлумачанай красы
не зразумееш грубымі рукамі...
О, дзіва дзіўнае,
што з-над нябёс сышло,
цябе знявольць нельга.
Ты ў палёце.
І не цяпло, а гоінае святло
праменіцца з неразгаданай плоці.

Якійсьці німб абняў цябе наўкруг
і ўміг заззяў, каб сэрца вар'яцела.
Гармоніі неспасцігальны дух
пануе ясна ў лабірынтах цела.

Вагон тутэйшы ў вечаровы свет,
узрыгваючы,
манатонна коціцца.
Між маладзёнаў шараговы дзед
прымазаўся —
разгаварыцца хочацца.
Жыццёвых баек у яго — ого!
А слухаюць тут так сабе, —
няўважліва.
Гледзяць крыху з пашанай на яго,
але з адценнем скепсісу —
паблажліва.
І ён для іх — бы нейкі экспанат,
як нейкая гісторыя забытая.
Не выклікае захаплення шмат,
бо ён ужо —
як тая карта бітая...

Хапае праўды ў ім жывой,
фактуры шмат, усё займальна.
Але прабаць — апогед твай
па форме неарыгінальны...
Усё прыелася на свеце —
па-звыкламу трава расце,
як і свяціла, сонца свеціць,
звычайна яблыня цвіце.
Калі спяваеш — сэрца насцеж,
ідзе вясна пасля зімы.
Калі сваё сустранем шчасце,
банальна радуемся мы...
У вершы класіка агна,
залішне стыль апавядальны...
Скажы, а ў чым твая віна,
што плачаш неарыгінальна?

Праз попел-час,
нябыт змярцвела-цвілы
і грунт зляжалы памяці людскоў
у сёння прараслі вы, Радзівілы.
Вы — побач,
Вас хоць павітай рукой.
Агтаялі пласты глухога лёду,
што вас схаваў —
не згінулі ледзь-ледзь.
Дагледжанае ваша грэва роду,

што звольнае навек зазелянець...
А дзе ж вы,
нашы колішнія прогкі,
што выйшлі з хатаў,
дзе пагзеў вас час?
Чаму ж мы не святкуем

вашы ўгодкі,
чаму амаль не ўзгадваем пра вас?
Ты паўзірайся, даўніны аматар:
ужо збуцвелі пліты на кладох.
Іх мацае зусім не рэстаўратар,
а спаконвечны беларускі мох.

Тут першая сусветная вайна
наладжвала чарговыя атакі.
Ля Вішнеўскага возера яна...
Чатыры едуць конныя казакі.
Вядуць палонных немцаў паміж ям,
паміж траншэй,
параскіданах касак.
У рэшце рэшт чубатым дзецюкам
абрыдзёў іх канвойны абавязак.
Спыніліся. Агеньчык у вачах
вясёлы бліснуў.

Шаблі узляцелі...
Не стала пешых праз агзін узмах.
Хто быў —
заснуў на травяной пасцелі...
Па беразе ўсе звады прапаўзлі,
не сведчыць аб палонных знак ніякі —
што іх вялі, але не давялі
на зборны пункт кубанскія казакі.

Прыўзняўся ўверх
мужчынскі манастыр
і на скале паспрабаваў абжыцца.
Бо ўнізе грэх —
настырны павадыр —
на кожным кроку густа лапушыцца.
Ах, як тут многа сонца на скале,
і на душы ніколі не сцюдзёна.
Галоўнае, што хлеб ёсць на стале,
пяюць анёлы ля акна штодзённа.
Ніхто не лічыць шпакія гады
і з кубачкаў не п'е, дзе шмат адчаю.
Лагодзіць думкі час. І тут заўжды
малітву ветрык вольны падтрымае.
Згрызотаў тут не пасылае лёс,
пакрыўдзіць не стараецца нікога —
непадалёку ад святых нябёс,
на паўдарозе да святліцы Бога.

**Таццяна
БУДОВІЧ**

Праплывае вясна за акном
і не лічыць аблокі
і пульсуе любоўю Сусвет
у дрыготкай прасторы.
У чаканні стаіўшыся, дом
падпільноўвае крокі.
Трапнай рыфмай паэт дадае
геніяльнасці твору.

І паўторыцца ў тысячны раз,
што пададзена новым
для акна, для паэта, для дома
і крокаў знадворку.
А жанчыны і дрэвы паўсюль
прымяраюць абновы
і ў далоні каханых здымаюць
рамантыкі зоркі.

Скрозь зрэнкі твае
прарастаюць сцябліны экстазу
з бутонамі, што выпускаюць
пялёсткі агразу.

Мяне атуляюць пялёсткі
і я, нібы муха,

у той павуціне пльву
без прысутнасці духу.

А ты выпіваеш з мяне
ўсю жыццёвую сілу.
І як мурашыха,
сама адгрызаю крылы.

Цела тваё,
як хваля марская,
мяне атуляе.

Я захлынаюся ў смутку,
такім невыказным,
як прага, якая

не можа ніколі
быць задаволенай.

Сонца маё —
пераспелы яблык
падае ў далоні
вечара.

Сум невыказны
пахне мінулым.
Восень.

Цесна душы ў абдымках
тут і цяпер.

Точыцца
скрозь зеляніну грэў
сонца.

Так і мая агзінота
точыцца скрозь штыкетнік
спраў паўсядзённых, якімі
сябе атуляю.

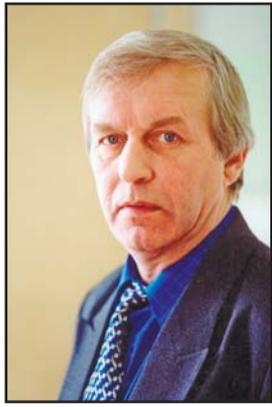
Пазалотаю між аблокаў
травой між каменных блокаў
серабром дажджу на лістоце
размахам крылаў у палёце

ты са мной застанешся
са мной застанешся
застанешся

Шаты маёй агзіноты
хаваюць твар дажджу,
сілуэт нябёснага смутку
і рукі аблокаў, якія
ўвесць свет атуляюць.

Фота Кастуся Дробава

Ліхадзёй

Валянцін БАРЫСЕВІЧ

Апавяданне

Святлану і працягваў распавядаць ёй пра сваё дзяцінства, пра першае каханне, якое, накіптал рыскашэту, праявілася міма яго.

— Бацька неяк, калі я быў юнаком, казаў, — як заўзяты апавядальнік-казачнік працягваў Антон, — што мне не давядзецца працаваць у калгасе, як яму, што Богам наканавана мне іншая сцяжына, што буду, маўляў, вялікія сусветныя справы вяршыць, паколькі да навукі здольнасці маю. Вось я і "вяршу": лірычны зборнік выдаў, напісаў некалькі раманаў, але надрукаваць іх пакуль, на жаль, не атрымліваецца. Вось так і жыў, як перакаці-поле. Быццам і працую шмат, і вартуёміком у гаражы, і на тэлебачанні на паўстаўкі, а грошай асаблівых не відаць.

Антон падняў галаву і паглядзеў на Святлану. Яна сядзела побач, і слухачы яго бясконцую гаворку, дзе праўда была побач з выдумкай, прыязна яму ўсміхалася і раз-пораз непрыкметна дакраналася да яго локця рукою. Ён здаволены зірнуў на яе і прадоўжыў:

— Бог — суддзя нам, Святлана, ва ўсіх нашых зямных учынках, а яго воля — закон для нас усіх. Перад ім і ты, і бацькі твае і мае, і я — усе аднолькавыя. Лёс кожнага і вяскоўца, і гараджаніна небам вызначаны...

Дзяўчына павольным рухам перакінула чорную касу цераз плячо, зірнула на Антона:

— Ну, што маўчыш? Працягвай! Адсюль, з вады, яна ўпершыню дзівілася прыгажосці горада. Але яна не любіла вельмі гаваркіх спадарожнікаў, якія, як ёй здавалася, толькі псуець сваёй балбатнёй агульны малюнак сустрэчы з прыроднай чысцінёй. Хацелася цішыні, хацелася вольна і прыродна і прысці і прысці па раці цераз увесь горад, любавалася яго даўняй і сучаснай архітэктурай, паркамі і скверыкамі, якія патаналі ў зеляніне. Але сёння быў іншы выпадак. Ёй давалося слухаць гэтага балабона, які ні на хвіліну не змаўкаў.

Вочы ў Антона загарэліся, чорныя бровы стрэлкамі разышліся над вачамі.

— Ведаеш, Святлана, я вельмі моцна захахаўся ў цябе, — прызнаўся Антон і ўтаропіўся ў шырока расплюсчаныя вочы дзяўчыны, напружана сочычы за кожным рухам яе вільнёвых вуснаў: — Ведаю, што і ты мяне вельмі моцна кахаеш! Ведаю!

— А ты ведаеш, што каханне лёгка лечыцца зёлкамі, — весела адказала дзяўчына і дадала: — А мы пакуль што на вадзе, а не на беразе...

Антон запытальна ўзняў бровы.

— Не верыш? — усхвалявана перавёў позірк на ваду. — Хочаш, у доказ сказанаму прайду па паверхні

плыні да таго берага і вярнуся зноў да катамарана?

Святлана ўстрывожылася, спалохана зірнула на Антона:

— Ты што, звар'яцеў ці блэкату аб'еўся?! Перастань жартаваць, масла ў агонь падліваць!

— Ісус жа хадзіў па вадзе, а чаму я не прайду? — у запале прамовіў ён.

— Ты не Ісус... — выгукнула Святлана і, бачачы, што ён нават не звяртае на яе словы аніякай увагі, дадала: — Ты вусаты нячысцік, ты ліхадзёй!

Але Антон, нібыта на яго найшло нейкае зацімненне, ужо, як ёй падалося, не чуў гэтых слоў. Ці то ад сонца, ці то ад выпітай гарэлкі ў Скулаты "з'ехаў дах", ён падняўся ва ўвесь рост на катамаране і ступіў на водную мутна-каштанавую роўнядзь Свіслачы, якая тут жа яго і праглынула з галавой.

Святлана ці то ад жаху, ці то ад здзіўлення сіснулася ў кулачок, быццам куранэ ў дождж, развіяла рот, у вачах бліснулі імгзінкі страху. Яна абхапіла рукамі галаву і баялася нават зварухнуцца. А катамаран, крэху нахіліўшыся на бок, па-ранейшаму працягваў гушкацца на хвалях. Сэрца дзяўчыны ад убачанага абарвалася, самелі ногі.

"Вось дык адсмаліў! — ледзьве пераадольваючы гнеў, падумала ў наступную хвіліну пра Антона Святлана і стомлена ўздыхнула. — Госпаді! За што мне такая кара? — Перахрысцілася. — Хіба той жа Генка Хмыз зрабіў бы гэтак? — прыгадала рэжысёра з кінастудыі, з якім некалі сябравала. — А тут звязалася з пнём дубовым, з астаполам..."

• За незвычайнай дзейі, што разгортвалася на раці, з берага назіралі супрацоўніцы тэлебачання, дзве даўня дзяўчыны і Зоя Самошкіна і Зоя Шасцёркіна. У вольную ад працы хвіліну яны звычайна прыходзілі стоды, да ракі, каб падкарміць "заечым" хлебам дзікіх качак. Пачуўшы, што нешта боўтнулася ў ваду, спыніліся, адарвалі позірк ад водаплаўных птушак, якія ля самага берага выплывалі кольцы на плыні, пачалі назіраць за катамаранам, ад якога адлываў, азіраючыся назад і нешта ўголас балабонячы, апрануты ў верхнюю вопратку чалавек.

— Зоя, Зоя, глянь, што там дзеецца, — пляснула ў далоні Галя і дадала: — Канцэрт ды і толькі.

Жанчыны ўтаропіліся ўдалычынь. — Дык гэта ж, пэўна, наш Антон, Бог сведка, — бліснуўшы вачамі, засмяялася Галя.

— Які яшчэ Антон? — перапытала сяброўку Зоя, змерала яе ўважлівым позіркам.

— Які, які... Антон Скулаты, — пераканаўча адказала Галя і дадала:

— У аддзеле навін працуе. Ды ты яго ведаеш... Гаварун несусветны. Языком сваім паганым, як памялом меле.

Абедзве жанчыны абaperліся далонямі аб бетонныя пліты дамбы і пачалі зноў назіраць за катамаранам, на якім засталася дзяўчына, апранутая ў белую сукенку.

— А хто з ім разам на катамаране? — зноў пацікавілася ў сяброўкі Галя.

— Здаецца мне, што гэта ж апераатар студыі, Верка, — адказала Зоя і дадала: — Але я цалкам няўпэўнена...

— Кінь ты! Таксама мне прыдумала, Верка, — не пагадзілася Галя. — Верка ж замужняя. Патрэбен ёй гэты Скулаты, як пятае кола да воза. Ды і ў цэле яна круглейшая.

— Ну, а хто тады, на тваю думку? — наструнілася Зоя і дадала: — Ты ж кадры вядзеш... Павінна ведаць усіх у твар...

— Я здалёк кепска бачу, — суха адказала Галя. Але не паленавалася, палезла ў сумачку па акуляр, націснула іх на нос і, засяродзіўшы зрок на "капітане" катамарана, прадоўжыла: — Во, цяпер можна і распазнаць, да каго там заляцкаў Антон? Відач, дзеўка з характарам, калі дацякла яго так, што бедны Скулаты нават камізэлькі не пашкадаваў — сігануў у брудную ваду.

— Анягож, дзеўкі цяпер такія — палец ў рот не кладзі... — падтрымала сяброўку Зоя Шасцёркіна.

— Дык гэта ж новенькая наша, Светка Кражава, — прамовіла Галя. — Толькі што пасля журфака. — І задаволеная тым, што пазнала дзяўчыну, аж засмяялася тварам. — Во, заўтра ўжо будзе плётка!

Ідучы па тратуары, які расшпалена чорнаю вузкай звіваўся ўздоўж дамбы, сяброўкі зноў усчалі абмеркаванне толькі што ўбачанага:

— Сёння хоць цырк на вадзе бясплатна паглядзелі, — заўважыла Галя Самошкіна. — Гэта куды цікавей, чым кармленне дзікіх качак.

— Я б так не сказала... — запярэчыла Зоя. — Для мяне з пэўнага часу куды даражэй не відовішчы, а цеснае суіснаванне з прыродай, дзе табе ні зрызоўтаў, ні хмарных будняў.

•...Антон Скулаты ў брудным, прамоклым смярдзючай вадою касцюме выбраўся на процілеглы бераг і пацёрся на аўтобусны прышынак Святлане прыйшлі на падмогу хлопцы з суседніх катамаранаў і давалі яе плаўсродак да берага.

Назаўтра Антон, нібыта нічога асаблівага і не здарылася, сустрэў Святлану на калідоры і паспрабаваў загадзя дзяўчынай, выправіць недарэчную памылку, папрасіў у яе прабачэння. Але гэта быў не той выпадак.

— Шуруй па халадку, калі перагрэўся, — незадаволеная ўсхвалявана выгукнула Святлана, перахрысцілася і перад тым як зачыніць за сабою дзверы кабінета, перавяла дыханне і са злосцю дадала: — І каб вочы мае цябе больш ніколі не бачылі, ірад падсмалены!

...На наступны дзень Антон Скулаты падаў заяву на звальненне...

— Так, — зусім спакойна, не звяртаючы ўвагі на названае, чужое імя, адказаў Дзям'ян.

— Гэта я, твой бацька. Маці памерла...

— Мне патрэбна доза!

Дзям'ян павесіў трубку. Некалі яго дзіцячая рука старанна выводзіла кожны, яшчэ нядаўна вывучаны, сімвал. А знізу подпіс: "Маме". Маме... Усё так проста. А можа, і не? Дзе яе шчырыя вочы, дзе яе лагодная ўсмішка, дзе яе пацалунак на дзіцячай шчаці? Дзе знайсці яшчэ адну дозу, якая выратуе ад гераінавай ломкі, апошняю... сапраўды апошняю?..

Кашмар прагнаў рэальны тэлефонны званок. Гэта быў толькі сон, вар'яцкі сон. Дзям'ян баяўся падымаць трубку, але нарэшце адказаў. Званіў адзін з лепшых сяброў:

— Дзе ты падзеўся? Даўно не бачыліся, прыходзь на нашае месца ў парк! Возьмем шўка! Ну як ідэя, праўда, цудоўная?

— Прабач, але я выбіраю жыццё, — адказаў Дзям'ян і павесіў трубку. Ёсць людзі, якія бачаць свет праз чорныя акуляры. Калі людзі іх надзяюць, то хаваюцца не ад сонечных промняў — хаваюць свае праблемы за чорным шклом, адгароджваюцца ім ад наваколя, ад людзей, якім, можа быць, менавіта ў гэты час патрэбна дапамога. Яны проста не заўважаюць слабых і нямоглых, праблемных...

нула на надзьмуты твар Антона, які не прадказваў ніякіх непрыемных нечаканасцей і не таіў у сабе нічога благага, але ўжо ў наступную хвіліну падсумавала свой учынак: "Можа, цяпер акурат і надшоў той момант, калі можна выправіць псіхалагічную траўму дзяцінства, пераадолець свой страх перад вадамі?" Ён, гэты страх, неадоўна пераследаваў дзяўчыну ўсе апошнія семнаццаць гадоў, з таго самага выпадку, калі хлопцы, крэху старэйшага ўзросту, схпілі яе за рукі ды ногі і шпурнулі ў неглыбокае азёрца, што бліскучай падкавай ляжала за вёскай. Маўляў, вучыся плаваць. Тады яна наглыталася ўдо-сталь вады і ледзь не патанула. Выратаваў дарослы мужчына, які лавіў рыбу непдалёк. Аднак пасля гэтага ўспаміну, ад якога пад сэрцам зноў разлілася прахалода, на ўсялякі выпадак пацікавілася:

— А ты, дарочны, добра плаваеш?

— А як ты лічыш, я дарэмна жыў ля Гарыні?.. Я ж з Давыд-Гарадка, а там хочаш — не хочаш, а навучышся, асабліва, калі пад самымі вокнамі хаты віруе паводка.

— Што ж, веру, веру! — выдыхнула Святлана і ціха дадала: — Згодная я на тваю авантуру. — Усміхнулася: — Ідзі, бяры білет.

Антон стаў у чаргу, дастаў з кішэні кашалёк, варушачы губамі, пачаў скрупулёзна лічыць грошы. "Аднак, — падсумаваў ён у думках, — не такія і танныя гэтыя пацехі. Але ж нічога не паробіш — сам напасіўся. Прыкрытую памылку дапусціў, а цяпер паспрабуй, выправі... Але ўжо ў наступную хвіліну падкраслася іншая думка: а можа, няхай крэху грошай дадасць Святлана? Але ці зразумее яна? Пэўна, не. Раскажа на тэлебачанні, які скнара — праходу не будзе. Вырасціць: прасіць не варта. Трэба напачатку заслужыць у дзяўчыны, на якую, як яму здавалася, глядзеў бы, не адрываючы вачэй, суткамі, давер, а інакш... Чуе маё сэрца, што Светка закахалася..."

•...Каштанавая вада пенілася пад лопасцямі катамарана. Антон раз-пораз кідаў позірк на прыціхлую

тварышчаў, звярнуў увагу на старога. Ён узяўся, падышоў да Ціхана Хведаравіча і запытаў:

— Баця, што з табой здарылася? Чаму табе даводзіцца жабраваць? Ты не падобны на... бамжа...

Гэтае апошняе слова Дзям'яну асабліва было цяжка вымавіць. Ён і яго знаёмства, у коле якіх бамжоў, безумоўна, не было, аспярожна ставіліся да бяздомных, і нават лічылі, што тыя страчаны для грамадства, бо не працуюць — значыцца, не жывуць, з'яўляюцца мерцвякамі. Ціхан Хведаравіч мерцвяком не быў. Калі ён адказаў, крывы бяззубы рот не палахаў Дзям'яна, бо дастаткова было паглядзець у вочы старога, каб зразумець яго вялікую крыўду на свет і невыказны боль. А адказаў ён вольна:

— Гэта доўгая гісторыя, сыноч... Я ўжо дастаткова сабраў бутэльек сабе на хлеб, але іх будзе цяжка данесці дадому. Калі ты мне дапаможаш, то пачуеш маю гісторыю.

Дзям'ян з ахвотай падхапіў торбу з тарай і падрыхтаваўся слухаць старога.

— Я жыву адзін, — пачаў Ціхан

тварышчаў, звярнуў увагу на старога. Ён узяўся, падышоў да Ціхана Хведаравіча і запытаў:

— Баця, што з табой здарылася? Чаму табе даводзіцца жабраваць? Ты не падобны на... бамжа...

Гэтае апошняе слова Дзям'яну асабліва было цяжка вымавіць. Ён і яго знаёмства, у коле якіх бамжоў, безумоўна, не было, аспярожна ставіліся да бяздомных, і нават лічылі, што тыя страчаны для грамадства, бо не працуюць — значыцца, не жывуць, з'яўляюцца мерцвякамі. Ціхан Хведаравіч мерцвяком не быў. Калі ён адказаў, крывы бяззубы рот не палахаў Дзям'яна, бо дастаткова было паглядзець у вочы старога, каб зразумець яго вялікую крыўду на свет і невыказны боль. А адказаў ён вольна:

— Гэта доўгая гісторыя, сыноч... Я ўжо дастаткова сабраў бутэльек сабе на хлеб, але іх будзе цяжка данесці дадому. Калі ты мне дапаможаш, то пачуеш маю гісторыю.

Дзям'ян з ахвотай падхапіў торбу з тарай і падрыхтаваўся слухаць старога.

— Я жыву адзін, — пачаў Ціхан

Штрышок з жыцця

Хведаравіч, але паправіўся: — Не, не жыву — існую... Са сваёй пенсіі ледзь-ледзь аплачваю кватэру, ды і з сэрцам праблема, а на лекі грошай не хапае... Сэрца не вытрымала, як жонка памерла... Адно спадзяванне на сына было... Эх, Міколка, Міколка... Ён быў вельмі здольны да навукі, у Маскву паехаў вучыцца. Зрэдку пісаў нам з жонкай, лісты былі такія цёплыя і пяшчотныя. А пасля маці злягла... зусім злягла... Я адзін застаўся... Грошай не меў да сына паехаць. Патэлефанаваў у Маскву... Урачы сказалі, што ў яго перадазіроўка... Памёр мой Мікола... Відач, з лекамі перабраў. Я тады яшчэ пачаў, што сыноч ніколі не хварэў, і чаго гэта ў яго раптам перадазіроўка?..

Дзіўна, што стары да гэтага часу не зразумее, што ў сына была смяротная наркатычная перадазіроўка, а можа, і ведаў, але не хацеў у гэта верыць. На яго твары было мокра ад слёз...

Ціхан Хведаравіч жыў вельмі бедна. Аднапакаёўка была для старога

як цэлая планета. Мэблю, відач, ён прадаў, каб... выжыць. Шпалеры на сценах пааблазілі, а месцамі іх закрылі фотаздымкі, якія, здавалася, замянілі і самі шпалеры ўвогуле. З фота глядзелі блакітныя светлыя вочы. Немаўля, дзіця, падлетак, малады чалавек... і паўсюль адны і тыя ж блакітныя вочы.

— Гэта ён, Мікола... Мой сын, мая радасць...

— Я пайду ўжо, мне трэба ісці... Я зайду на гэтым тыдні, і мы разам пакеім новыя шпалеры, — Дзям'яну хацелася хоць нечым дапамагчы старому.

Калі нават ён пайшоў дадому, яго не пакідалі тыя блакітныя жывыя вочы. Яны доўга не давалі яму заснуць. Раптам зазвінеў тэлефон. У яго жудасна балела галава, але тэлефон не жадаў супакойвацца, надрываўся, нібы нехта з яго рваўся на волю. Хлопец працягнуў руку да трубка...

— Алё... — Мікола? — запытаўся мужчына.

Алесь Мойскі

Мне падабаецца гэтае пачуццё.

Мне падабаецца марыць...

Я гляджу на сонца і ўсміхаюся.

З к/ф "Рэквіем па мары"

Летнія сонца нарэшце завітала і да нас. Раптам наш горад стаў горадам сляпых — кожны другі яго жыхар надзеў цёмныя акуляры. Ёсць людзі, якія не здымаюць іх нават калі ідзе дождж ці пачынае вечарэць. У такім выпадку цёмныя акуляры — гэта прэрагатава наркаманаў, сценэраў, тусоўшчыкоў, альбо проста лузераў.

Трое такіх лузераў у адзін з гэтых сонечных дзён прайшлі сваю маладосць на лаўцы з аблезлай блакітнай фарбай у гарадскім парку. Сонца адлюстроувалася ў шкляных піўных бутэльках і яшчэ давала надзею на светлую будучыню, калі да хлапцоў падышоў пажылы чалавек. Ён быў апрануты вельмі проста, яго пінжак даўно вышывіў на сонцы і месцамі пабліскаваў акуратна прышытымі лапікамі, старыя штаны былі старанна выпрасаваны, тудфі, якія даўно ўжо вышлі з моды, былі добра вычышчаны. Ціхан Хведаравіч, а менавіта так звалі старога, усміхнуўся хлопцам сваім бяззубым ротам і папрасіў аддаць яму пустую тару. Тыя згадзіліся і працягнулі далей сваю размову, і толькі Дзям'ян, самы чулівы сярод

Проста спявае сэрца

У Грамадскім культурным цэнтры г. Гомеля адбылася прэм'ера новай канцэртнай праграмы "Старонкі каханьня", падрыхтаванай аркестрам Гомельскай абласной філармоніі (мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Станіслаў Шныр). Гэта першы аўтарскі праект Сяргея Якуша, маладога спевака і творцы, саліста гэтага аркестра.

ных конкурсах. У ліпені 2007-га на Міжнародным конкурсе маладых выканаўцаў "Вівадзія-2007" Сяргей Якуш стаў лаўрэатам II прэміі ў намінацыі "Эстрадны вакал"; у жніўні таго ж года — дыпламантам III Міжнароднага конкурсу песні "Восточный базар" у Ялце; а ў лістападзе — дыпламантам Міжнароднага фестывалю эстраднага мастацтва "Славянская звезда-2007", і атрымаў прыз журы за арыгінальнае выкананне аўтарскай песні. У чэрвені 2008 года Сяргей Якуш становіцца лаўрэатам Міжнароднага конкурсу песні ў Зялёнай Гуры (Польшча). А ў верасні на творчым вечары, пры-

свечаным 70-годдзю кампазітара Ігара Лучанка, выконвае песні "Зачараваная", "Алеся", "Вераніка" і "Жытнёвы звон".

Аўтарская песня Сяргея Якуша "Мая Беларусь" прайшла ў фінал Рэспубліканскага конкурсу на лепшую песню пра Беларусь і была выканана ім на заключным канцэрце ў Мірскім замку. А яшчэ малады спявак прадстаўляў эстраднае мастацтва Гомельшчыны на Рэспубліканскім фестывалі-кірмашы "Дажынкi-2007" у Рэчыцы.

Нягледзячы на тое, што ў музычнай скарбонцы Сяргея Якуша больш як пяцьдзесят уласных твораў, ён заўважае: "Улюбёная

песня яшчэ не напісана. Але гэта зусім не значыць, што напісанае раней мне не падабаецца. Проста пакуль рана спыняцца на дасягнутым!"

Ідэя стварэння аўтарскай канцэртнай праграмы ўзнікла два гады таму. Гэта пачатак творчага супрацоўніцтва Сяргея Якуша і Яны Капуры, скрыпачкі, артысткі аркестра Гомельскай абласной філармоніі, студэнткі Інстытута сучасных ведаў імя А. Шырокага. Як будучы менеджэр у сферы мастацкай дзейнасці, яна з задавальненнем узяла на сябе адміністрацыйную частку працы, абгрунтаваўшы жыццяздольнасць і актуальнасць

новага праекта. Ініцыятыву маладых артыстаў падтрымала кіраўніцтва канцэртнай установы. Два гады працягваўся перыяд радасна-пакутлівага адбору матэрыялу, хваляванняў і светлых надзей. У праграму ўвайшлі ранейшыя творы і новыя песні, напісаныя спецыяльна для ўдзельнікаў праекта.

Прэм'еру прадставілі салісты аркестра Марына Казлоўская, Вікторыя Шныр-Гансалес, Ксенія Трышына, Канстанцін Гарошка, Таццяна Гулевіч; лаўрэат усерайсійскіх і міжнародных конкурсаў, магістр мастацтваў, баяніст Трафім Анціпаў; лаўрэат міжнародных конкурсаў Валерый Стома, а таксама спецыяльны госць Макс Лоранс (ён жа Максім Сапацькоў — уладальнік Гран-пры конкурсу маладых эстрадных выканаўцаў XII Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску" і ўладальнік Гран-пры Міжнароднага фестывалю эстрадных выканаўцаў "Славянская звезда-2002"). Аранжыроўкі да ўсіх твораў зрабілі музыканты аркестра Уладзімір Аўдонін, Станіслаў Шныр, Юлія Машкоўская, Аляксандр Лупіненка і Дзмітрый Сяргеюў. "Старонкі каханьня" разам з артыстамі "гартала" вядучая Гомельскага радыё "107,4 FM" Джэма Брайт. Імпрэза атрымалася шчыра і эмацыянальна. І цяпер Сяргей Якуш плануе прадставіць канцэрт "Старонкі каханьня" ў Рэчыцы, на сваёй радзіме, а таксама выпусціць альбом.

Яніна ЧАРПУХІНА-АНДРЭВА
г. Гомель
На здымку: Сяргей Якуш.

Амбітныя мінскія мастакі, што плённа выстаўляюцца ў родным горадзе, не баяцца выносіць на публіку слаба распрацаваныя праекты. У адрозненне ад іх правінцыялы, не распешчаныя ўвагай сталічнага глядача, імкнучы наведваць Мінск з самымі сур'ёзнымі намерамі. Выстава "Восеньскія фарбы", што праходзіла ў сталічнай галерэі "Vilnius" пры канцы мінулага года, пацвердзіла гэтае назіранне.

Авангарднае кола мастакоў Брэсцкай вобласці зладзіла надзвычайны арт-праект, які, нягледзячы на банальную назву, вылучыўся з шэрага леташніх мінскіх выстаў. Галоўная яго перавага — у стылёвай аднароднасці экспазіцыі, што, згадзіцца, не часта сустрагнеш у праектах супольных, а тым больш — эксперыментальных. Тут не знайшлося месца сырм і стракатым падборкам са зробленага кожным аўтарам за апошні час, а разнастайныя работы спалучыліся арганічна, амаль па-сяброўску.

Вярнісаж прымеркавалі адрозна да трох яркіх дат: 65-годдзя Брэсцкага аддзялення Саюза мастакоў Беларусі, паўвекавага юбілею баранавіцкага авангардыста Алеся Фалея і 30-годдзя галоўнага ініцыятара праекта Янкі Рамановіча. Знакаваць падзеі

Берасцейцы захапілі «Vilnius»

падкрэсліла выданне дыктоўнага паўнаколернага каталога.

Найбольш традыцыйна выглядалі ў экспазіцыі палотны Аксаны Гайдуківіч, па-жаночы сентыментальныя кампазіцыі і нацюрморты, ад якіх нечакана адрозніваюцца яе экспрэсіянісцкія пейзажы "Сіняе дыханне" і "Чырвоныя рытмы". Упоўнена і прыцягальна былі прадстаўлены творы Янкі Рамановіча, у якіх спалучаны этнаграфічны рэалізм, фальклорная сімвалічнасць і сучаснае яскравае колеравае вырашэнне. Асабліва ўражваюць дзве нізкі яго работ: адна — з дзецьмі, што "гуляюцца ў колер", а другая — выявы этнаграфічнага плана, глыбокія і шмат-

значныя, як паэзія рэчаў Алеся Разанава. Гімнам усёй выставе гучыць палатно "Прысвячэнне каню": дэталі старога рыштунку, у цэнтры — хамут, унутры яго — ці то барвовая плоць, ці то распаленае вуголле, ці то нейкая інтымная выява — карацей, аўтарскае імкненне перадаць неўтаймоўную сілу жыцця.

Душа размазана на палатне — так можна ахарактарызаваць звышраскаваную манеру Алеся Фалея, эпатажнага творцы, які ў 2004 годзе стаў лаўрэатам першай прэміі на II Міжнароднай біенале графікі ў Санкт-Пецярбургу. Вока чуйнага глядача пабачыць за яго трэшавымі, знарочыста пазбаўле-

нымі эстэтызацыі выявамі жывую энергетыку і памкненне да гранічнай шчырасці. Падаецца, што роля А. Фалея ва ўласнай творчасці абмяжоўваецца тым, каб заўважыць мастацкую вартасць у выпадковых мазках і колеранакладаннях, якія робіць іншы аўтар — дух беларускага андэграўнду Мірон. Гэткая неаўмысленна і адсутнасцю рацыянальнай задумы вылучаецца палатно "Сустрэча", на якім два перапэцканьня фарбай шматкі паперы накладваюцца адзін на аднаго. Да трэшавай манеры гэтага мастака прымякаюць скульптурныя работы Сяргея Сяргейчыка, зробленыя з металаалому, у стварэнні адной з якіх — агромністага "Коніка" — браў удзел і А. Фалея разам з Іванам Квятко. Пакрытыя іржой вычварныя сабака ды конік — як доказ перавагі жывой прыроды перад тэхнагеннымі вынаходніцтвамі.

Стыль твораў жывапісца Аляксея Жарало можна ахарактарызаваць як радыкальную форму імпрэсіянізму. Яго надзвычай размытыя пейзажы найбольш вабяць вока, калі разглядаць іх на пэўнай адлегласці. Смелыя пра-

цы Вячаслава Барысоўскага яшчэ больш аддаленыя ад рэалістычнай вобразнасці і набліжаюцца да абстракцыі, што асабліва відаць у трыпціку "Святая", дзе колер і кампазіцыйнае вырашэнне цалкам падпарадкаваны выяўленню пэўных эмоцый. Віццяблянін Лявон Мядзведскі, што выпадкова далучыўся да берасцейскіх калег, прадставіў нізку сюррэалістычных краявідаў Панявежыся, на якіх відарысы літоўскага горада, гуліва пабліскавачы рознымі колерамі, выразна кантрастуюць з шэрым фонам восеньскай прыроды.

Агульную скіраванасць праекта я вызначыў бы як сталы авангард. Такі выдатна зладжаны праект, як "Восеньскія фарбы", наўрад ці пакідае аб'якавым нават непадрыхтаваным глядачам і робіць авангарднае мастацтва больш бліжкім для яго і зразумелым.

Алеся СУХАДОЛАЎ

На здымках: Янка Рамановіч, "Прысвячэнне каню" (палатно, алея); Сяргей Сяргейчык, Алеся Фалея, Іван Квятко, "Конік" (метал).

Фота аўтара

Люты запомніцца тым, што...

●●● прыхільнікі творчасці Чэслава Немана адзначылі 70-годдзе з дня яго нараджэння мемарыяльнай вечарынай у сталічным Палацы мастацтва. Як вядома, легенда 2-й паловы XX стагоддзя спявак і кампазітар Чэслаў Юліуш Выдзьціцкі (Выдзьціцкі) нарадзіўся ў вёсцы Старыя Васілішкі, што на Гродзеншчыне. Хлапчуком спяваў у касцельным хоры. Вучыўся ў Гродзенскім музычным вучылішчы. У 1958 г. сям'я пераехала ў Гданьск. Неўзабаве малады музыкант пачаў выступаць на польскай эстрадзе, набыў вядомасць як вакаліст і аўтар песень. 40 гадоў таму стварыў знакавы альбом "Enigmatic", звярнуўшыся да паэзіі класіка Кіпрыяна Норвіда. Пісаў і музыку для тэатра, працаваў і ў стылі джаз-рок... У адным з мін-

скіх інтэрв'ю Чэслаў Неман сфармуляваў сваё творчае крэда: "Мы ўсе гаворым пра нейкую сучасную маладзёжную музыку. Але такой музыкі проста не існуе. Ёсць проста добрая музыка. Або яе няма наогул... Я імкнуся пабудаваць свае сабелівы масток ад сур'ёзнай музыкі да папулярнай. У іх сінтэза — невычэрпныя магчымасці".

●●● сталічны кінатэатр "Цэнтральны" адзначыў сваё 55-годдзе разам з наведнікамі вечаровых сеан-

саў. Перад паказам фільмаў ладзіліся пластычныя перформансы, мініяцюры, вогненныя і піратэхнічныя імпрэзы эксперыментальнага тэатра "Еўе"; гучала жывая музыка. Наогул, "Цэнтральны" прываблівае глядачоў сустрэчамі са стваральнікамі стужак, эксклюзіўнымі паказамі навінак сусветнага кіно, фестывалямі, рэтраспектывамі, спецыяльнымі паказамі; тыднямі мастацкіх, дакументальных, студэнцкіх фільмаў і віда-арта. А таксама фотавыстаўкамі ў фае і нават... танцавальнымі вечарынамі. У папулярным відакомплексе "Цэнтральнага", размешчаным у гандлёвым цэнтры "Сталіца", дзейнічае клуб дакументальнага кіно, а пры канцы 2008-га тут распачаўся праект

"Глядзіце беларускае", у межах якога кожны тыдзень ладзіцца паказы мастацкіх і дакументальных стужак айчыннай вытворчасці.

●●● захапляльную праграму з твораў кампазітараў XX — XXI стст. прадставіў у Беларускай дзяржаўнай філармоніі струнны квартэт "Akademos" з Польшчы. Гэты калектыў стаў лаўрэатам I прэміі на XVI Міжнародным конкурсе "Di Esecuzione Musicale «Provincia di Caltanissetta»" ў Італіі, III прэміі — на Міжнародным конкурсе імя Бетховена ў Чэхіі, удзельнічаў у дзесятках музычных фестываляў, спрычыніўся да стварэння многіх прэм'ер маладых кампазітараў у жанры квартэта, вылу-

чыўся ў манаграфічных фэстах шэдэўраў камернай музыкі.

●●●гурт "Стары Ольса" правёў у Мінску прэзентацыю свайго новага альбома "Дрыгула". У ім змешчана танцавальная музыка ад позняга сярэднявечча да ранняга барока — паходжаннем з Вялікага княства Літоўскага (матывы з ананімнага зборніка, вядомага ў нас як "Полацкі сшытак") і краін Заходняй Еўропы. Для запісу альбома музыканты "Старога Ольсы" са сваім лідэрам Зміце-рам Сасноўскім замовілі

лепшым айчынным майстрам выраб адмысловых інструментаў, ідэнтычных старадаўнім.

●●● упершыню на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа прайшлі гастролі Драматычнага тэатра імя Аляксандра Венгеркі з Беластока. Польскія артысты наведалі Віцебск з візітам у адказ на леташнія пасляпяховыя гастролі сваіх калег-коласаўцаў. Праграмкі спектакляў беластоцкіх гасцей (дзе камедыі ды драма) былі забяспечаны кароткімі анатацыямі, а сам паказ суправаджаўся сіхронным перакладам — з дапамогай спецыяльных экранаў. Зрэшты, мову польскага тэатра беларускія глядачы разумеюць і без асаблівых тлумачэнняў.

Лана ІВАНОВА

На здымках: Чэслаў Неман; лютня зноў у фаворы.

Палемічныя нататкі

Айчыныя тэатральныя калектывы даволі часта гастралююць за мяжой, час ад часу бываюць творчыя госці ў нас, ладзяцца міжнародныя фестывалі. Але ў выказваннях артыстаў беларускіх тэатраў не-не дый пачуеш нараканні на пэўную адасобленасць тутэйшага тэатральнага свету, які жыве паводле сваіх законаў. У краінах суседніх ці аддаленых музычна-тэатральнае жыццё, магчыма, больш насычанае і цікавае. Што ж, разумны і самакрытычны чалавек не пераацэньвае ўласных дасягненняў, а заўжды імкнецца вучыцца, пераймаць новае і прагрэсіўнае.

так, як мысляць венцы! (Заўважу, опера як жанр дамінуе ў Вене, афіша сезона складаецца з 40 оперных назваў і 11 балетных; і ўся пабачаная рэкламна-сувенірная прадукцыя датычыла пераважна оперы. У Мінску — наадварот. Калі параўноўваць разнастайнасць друкаванай рэкламы балета і оперы, дык балет пакуле што дамінуе: перад харэаграфічнымі спектаклямі і ў антракце глядачу прапануецца набыць маляўнічыя афішныя плакаты, паштоўкі, фірмовыя майкі і г.д.).

Усе згаданыя вышэй тавары ў Вене можна набыць, вядома, за грошы. Але ёсць і прыклады бясплатнага тэатральнага "сыру". Напрыклад, у будынку інфармацыйнага цэнтра пражскага Нацыянальнага тэатра, дарэчы, адчыненага і ў "міжсезонны" час, свабодна... не прадаецца, а раздаецца часопіс "Нацыянальны тэатр" ("Narodni divadlo"). Кожны нумар складаецца з трох асноўных раздзелаў: драма, опера, балет (паколькі ў тэатры ідуць оперныя, балетныя і драматычныя спектаклі), дзе змешчаны рэцэнзіі, інтэрв'ю, анонсы, афішы... Выбірай і прыходзь!

Для Прагі і Вены ўласцівая атмосфера тэатральнага свята, якую нельга набыць за грошы або пазычыць на нейкі час у суседзяў. Відаць, яна ствараецца толькі часам і шматгадовымі, калі не шмат-векавымі, традыцыямі. Калі на мінскіх вуліцах да вас звяртаецца малады чалавек з бланкам і ручкай у руках — гарантую, ён альбо праводзіць апытанне, альбо прапануе вам "цікавую" працу: напрыклад, прадаваць "Гербайф". А ў Празе вас прышыняць, каб прапанаваць наведаць канцэрт, які адбудзецца гэтым жа вечарам. Колькі каштуе? Бясплатна або за вельмі невялікую суму грошай... Прыходзьце, проста, каб атрымаць асалоду. Канцэрты арганнай музыкі, напрыклад, ладзяцца ў многіх кавальнях горада. Афішы з іх праграмай убачыш ці не на кожнай другой вуліцы, а каля касцёла — абавязкова.

Шпацыруючы па Празе паўсюль можна ўгледзець выяву аднаго і таго ж чалавека. Не, не мясцовай поп-зоркі, не спартсмена, не папулярнага тэлеведучага, а... Вольфганга Амадэя Моцарта. Жыхары Прагі ганарыцца тым, што менавіта ў іх горадзе ў 1787 г. у Саслоўным тэатры адбылася прэм'ера геналянага оперы "Дон Жуан". Згадзіцеся, Моцарт, прадстаўнік венскай школы, мае да Прагі ўсё-такі ўскоснае дачыненне. Тым не менш чэхі "раскручваюць" яго асобу і яго партрэт як нацыянальнага брэнд, што таксама спрыяе атмасферы тэатральнага свята.

Палемічнасць гэтых нататак, вядома ж, не азначае, што, маўляў, у арганізацыі нашай тэатральнай сферы наспела крызісная сітуацыя. Зусім не! Апошнім часам зроблена нямаля. Ва ўсіх тэатральных калектываў з'явіліся інтэрнет-сайты. Билеты можна не толькі купляць у касах, але і заказваць праз Інтэрнет. А ўзровень спектакляў нашых лепшых калектываў, я ўзлупнены, пераўзыходзіць якасць тэатральных пастановак у іншых краінах. І ўсё ж... У нечым мы адстаём. І чым хутчэй пачнём выкарыстоўваць усё дасягненні навукова-тэхнічнага прагрэсу, чым больш эфектыўна будуюць арганізаваныя рэклама і піяр спектакляў, дый усёго тэатральнага жыцця, тым больш глядачоў (беларускіх і замежных) убачаць нашы спектаклі. Тым больш заробленых грошай тэатры змогуць не толькі ўкласці ў новыя пастаноўкі, але і ў паліпшэнне ўмоў навуцальнага працэсу ў профільных установах. І такім чынам кляпаціцца пра традыцыі, сучаснасць і будучыню беларускага тэатра.

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

На здымках: галоўны фасад Венскай дзяржаўнай оперы; помнік выдатнаму чэшскаму кампазітару Берджыху Сметану; Прага, Рудольфіум — Дом работнікаў мастацтваў, галоўная філарманічная зала чэшскай сталіцы.

Фота аўтара

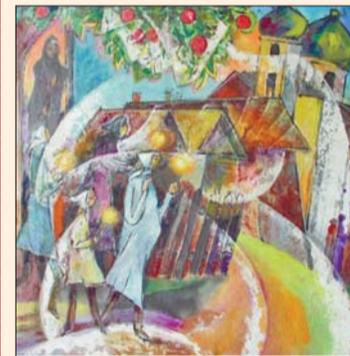

Акварэлі музею ў падарунак

Пейзажы, тэматычныя карціны, партрэт маці, націорморты — сорок акварэлей напісаў да свайго 65-годдзя віцебскі жывапісец Уладзімір Напрэнка. Ён перадаў іх у дар Магілёўскаму абласному мастацкаму музею імя Паўла Масленікава ў знак удзячнасці свайму радзіме і неабмежаванай любові да яе. У музеі ўжо знаходзіцца 77 раней падараных мастаком карцін.

Уладзімір Напрэнка — член Беларускага саюза мастакоў. Нарадзіўся ў 1944 годзе ў Магілёве. У 1970-м закончыў мастацка-графічны факультэт Віцебскага педінстытута. З 1969 года ўдзельнічае ў рэспубліканскіх і замежных выставах. У творчасці мастака пераважаюць пейзажы, націорморт, тэматычныя карціны, большасць якіх напісана акварэллю.

"У мяне няма работ, выкананых адным тэхнічным прыёмам, — гаворыць Уладзімір Пятровіч. — Я стараюся пісаць карціны ў розных тэхніках. У маёй юбілейнай экспазіцыі прысутнічае новая аўтарская тэхніка напісання, непадобная да вядомых прыёмаў, што часам выклікае ў глядача падазрэнне, нібыта я выкарыстоўваю іншыя мастацкія матэрыялы. Аднак карціны выкананыя выключна акварэльнымі фарбамі".

Найбольшае натхненне мастак атрымлівае ад сустрэч з прыродай. Яму па душы родныя беларускія прасторы, кветкі, гарадскі краявід, якім ён заўсёды адданы ў творчасці.

Уладзімір Пятровіч ніколі не ішоў за модай у мастацтве. І нават адхіляе само гэтае паняцце. Ёсць у жывапісца нешта накіштальт дэвіза: "Лепш я зраблю нямнога. Але гэта будзе маё, індывідуальнае. Пісаць трэба сумленна, праўдзіва і ад душы. А час усё рассузіць і расставіць па месцах".

Наталля ЗАХАРЭНКА г. Віцебск

На здымках: работы Уладзіміра Напрэнкі — "Бэз" і "Краявід роднай зямлі"; "Дарога да храма".

А мы тэатр... любім?

Летам 2008 года я меў магчымасць наведаць Прагу і Вену і паспрабаваў разабрацца ў асаблівасцях тамтэйшага тэатральнага жыцця. Было б найўня сцвярджаць, што яго таямніцы могуць адкрыцца за адну паездку, але нават тое, што было на паверхні, дало падставу для разваг.

Мабыць, галоўнае адрозненне тамтэйшых тэатраў ад тэатраў беларускіх у тым, што яны ўжо даўно жывуць ва ўмовах рынкавай эканомікі, але не цураюцца дапамогі дзяржавы. Пры гэтым створаны ўмовы для прыватнага капіталу, прадстаўнікі якога хочуць або выявіць схільнасці мэцэнатаў, або ўкласці грошы ў выгоды і перспектывы брэнд. Напрыклад, Венская дзяржаўная опера траціну даходаў атрымлівае ад дзяржавы, траціну — ад прыватных спонсараў і яшчэ траціну — ад проджаў білетаў, сувеніраў, прадукцыі, звязанай з тэатрам. Паколькі атрымманне ці неатрымманне дзвюх трацін даходу залежыць ад прадстаўнікоў адміністрацыі тэатра, яны развіваюць актыўную дзейнасць. Такія тэндэнцыі паступова рухаюцца ў напрамку з Захаду на Усход.

Адрозніваецца "Кіеўскі мадэрн-балет", мастацкім кіраўніком якога з'яўляецца вядомы Радук Пакалітару (чыя дзейнасць як харэограф пачыналася менавіта ў Мінску), а існуе калектыв у грошы мецэната, які любіць мастацтва. Але будзем рэалістамі, для Беларусі такія часы яшчэ не надыйшлі. Хоць варта быць і агтыммістамі: магчыма, некалі яны надыйдуць.

Для заходняга тэатральнага жыцця ўласціва выдаткоўваць значныя сродкі на папулярнае кожнага калектыву, яго пастаноўкі, іх стваральнікаў. А ў нас? Калі і як беларускія глядачы даведваюцца пра рэпертуарную наступнага месяца і прэм'еры, што рыхтуюцца калектывам? Хтосьці — праз сайт тэатра (больш або менш інфармацыйны), або праз анонсы ў газетках (звычайна за тыдзень да прэм'еры, калі ўжо амаль усе білеты прададзены). А большасць тэатраў ці патэнцыйных глядачоў час ад часу праглядае афішы каля тэатральных кас — у чаканні, калі нарэшце з'явіцца пералік спектакляў наступнага месяца. А з'явіцца ён не раней, як за месяц.

Летам тэатральная дзейнасць сцішваецца. Напрыклад, летась у чэрвені, пры канцы сезона, сваю афішу на верасень у білетныя касы прапанаваў Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі (на яго сайце гэтай інфармацыі не было нават у канцы жніўня). У ліпені на адпаведным сайце з'явілася праграма вераснёўскіх і кастрычніцкіх спектакляў Беларускага балета, вераснёўскіх — опернага калектыву. Пачатак жніўня дадаў інфармацыю пра спектаклі Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага, які ў тым жа месяцы, раней за ўсіх, адкрыў сезон. Усё!

"Там" плануецца і бачаць будучыню нашмаг далей, чым у нас. У сталіцах Чэхіі і Аўстрыі ў сярэдзіне ліпеня, у разгар, як кажуць, "мёртвага сезона", можна было даведацца пра даты ўсіх спектакляў на ўвесь сезон. Раздрукоўкі праграмак на ўвесь сезон знаходзіліся і ў саміх тэатрах, і ў касах, і ў інфармацыйных цэнтрах. "Там" арыентуюцца на тое, каб патэнцыйны глядач заўсёды меў інфармацыю пра тэатр пастаноўкі, якія ён можа паглядзець яшчэ. У сталіцы Беларусі, бадай, толькі балет і опера прапануюць на сваіх спектаклях разам з праграмаю канкрэтнай пастаноўкі анонс на наступны месяц.

У Вене я заўважыў, як шырока анансуюцца будучыя прэм'еры. Ужо летам было вядома, што балетная труппа тэатра пакажа ў кастрычніку спектакль "Маерлінг" ("Mayerling") у харэаграфіі Кэната Макмілана; у лістападзе — "Шчаўкунчык" у пастаноўцы Д'юла Харангозы; "Лятучую мыш" (не класічную аперэту Егана Штраўса, а балетны спектакль з харэаграфіяй Ралана Пеці на аснове вядомай партытуры) у студзені 2009 года, а ў чэрвені 2009-га — балет "Ганна Карэніна" з музыкай Радзіёна Шчадрына і ў харэаграфіі Барыса Эйфмана. Прэм'ера падаецца як свята, да якога рыхтуюцца, якое чакаюць, куды павінны трапіць лепшыя... У нас жа часам складаецца ўражанне, што прэм'ера — гэта "карпаратыў", куды трэба не пусціць лішніх.

На прозвішчы пастаноўшчыкаў балетных прэм'ер Венскай оперы звернем асаблівую ўвагу: яны — не аўстрыйцы. І пагаворым пра такую асаблівасць заходняга тэатра, як традыцыі запрошаных зорак і свабоднай міграцыі актёраў і рэжысёраў (размова датычыць і салістаў, і дырыжораў). Нашым тэатральным калектывам у гэтым плане ўласціва хутчэй усходня ментальнасць з вернасцю як роднаму дому, так і месцу працы (напрыклад, гэта характэрна для Японіі, дзе служачы звычайна ўсё жыццё працуе ў адной і той жа кампаніі). Які знаёмы нам

радок з энцыклапедыі: "У ... годзе закончыў Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў і з таго часу працуе ў ... тэатры" (звычайна да пенсіі).

На Захадзе прыныцц іншы: увесь час наперад і пажадана ўверх — у новыя тэатры, да новых ролей, рэжысёраў, дырыжораў. І, не сакрэт, да больш высокіх ганарараў. "Зоркі", вядома, могуць выступіць на сцэне роднага тэатра — як запрошаныя госці. За ганарар ці бясплатна — залежыць ад іх саміх. Такі прыклад ёсць і ў нас: Марыя Гулегіна, салістка Беларускай оперы ў 1983 — 1990 гг., якая за апошнія два дзесяцігоддзі выступала ў "Ла Скала", "Метраполітэн-опера", Марыінскім і Вялікім тэатрах Расіі, на оперных сцэнах Гамбурга і Вены...

Яшчэ адна адметнасць. У Беларусі гісторыя тэатра цікавяцца пераважна спецыялісты: мастацтвазнаўцы, крытыкі, студэнты мастацкіх ВНУ, якія спецыялізуюцца ў адпаведнай галіне. У Вене ж, напрыклад, гісторыя тэатра — гэта прадмет нацыянальнага гонару, гэта сфера натуральнай цікавасці проста культурнага чалавека, наўпрост не звязанага з мастацтвам.

Што мяне ўраза і невялікай крэме, размешчанай у будынку Венскай оперы? Акрамя традыцыйных сувеніраў — напамінкаў пра сталіцу Аўстрыі, тут можна набыць шэраг кніг, прысвечаных знакамітым дырыжорам, рэжысёрам, выканаўцам: такіх кніг цэлая шафа, і на ганаровым месцы — манаграфіі і альбомы пра легендарнага Герберта фон Каряна, які на працягу васьмі гадоў з'яўляўся мастацкім кіраўніком і галоўным дырыжорам тэатра. Тут жа безліч прадукцыі, якая папулярна, "прасоўвае", музычныя спектаклі: CD слаўных выканаўцаў, DVD з запісамі спектакляў, разнастайныя фотаздымкі, сумкі і майкі, аздобленыя выявамі нот знакамітых твораў... Як трэба любіць музычнае мастацтва ды ім ганарыцца, каб мысліць менавіта

Нацыянальна-культурнае жыццё ў БССР

(студзень 1919 — снежань 1923 г.)

Абвешчана 1 студзеня 1919 года Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліка (БССР) адразу ж сутыкнулася з неабходнасцю развіцця шырокага комплексу самых разнастайных праблем. Сярод іх асабліва актуальна была забеспячэнне беларусам спрыяльных умоў для самабытнага этнакультурнага жыцця. Па сутнасці дзеля гэтага і стваралася БССР, бо з ладжаннем культурнага жыцця беларусаў (паводле спрадзек характэрных ім традыцый) перш за ўсё магла іспраўляцца толькі ўласная дзяржава. Забяспечваць неабходныя для гэтага ўмовы з'яўлялася надзвычай складанай задачай, улічваючы высокую ступень дэнацыяналізацыі беларусаў у выніку такой працяглай, добра прадуманай дзяржаўнай палітыкі русіфікацыі карэннага насельніцтва Беларусі. Да таго ж яно так да канца яшчэ не вызвалілася і ад шкоднага ўздзеяння паланізацыі, за спінай якой аж да Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 года стаялі касцёл, мясцовыя паны і шляхта польскага паходжання альбо апалчаныя замужныя беларусы. Аднак у разраджэнні Беларускай дзяржавы, на шчасце, было і тое, што дапамагала ёй. Гэта найперш вялікае жаданне самой тытульнай нацыі — калі не ўсё, дык пераважна большасць — адзіці нарэшце ад гвалтам навязаных рознай масі асімілятарамі чужых культурна-моўных стандартаў і жыць паводле сваіх прыродных. Не трэба забывацца і на тое, што ў першыя паслякастрычніцкія гады і Масква не чыніла ніякіх перашкод маладым савецкім сацыялістычным дзяржавам адбудовацца на сваім нацыянальна-культурным грунце.

Задачай нумар адзін у культурнай палітыцы БССР па прыве лічылася стварэнне нацыянальнай сістэмы адукацыі, бо чужая, якімі багатымі педагогічнымі каштоўнасцямі ні вызначалася б, не здольная забяспечыць таму ці іншаму народу спрыяльных умоў для прыстойнага самабытнага этнакультурнага жыцця. І надзвычай важна, што задача гэта ставілася і вырашалася не якімі-небудзь маладзейнымі нацыянальна-адраджэнскімі плынямі, а самай дзяржавай. Менавіта гэта цалкам яе заслуга, што ў снежні 1920 года другі Усебеларускі з'езд Саветаў выказаўся за неабходнасць арганізацыі дзяржаўнага і грамадскага жыцця на мове таго народа, чыё імя ўвасоблена ў самой назве рэспублікі — на беларускай. Такі ўзвжаны курс дзяржаўнай моўнай палітыкі цалкам падтрымалі ў лютым 1921 года на другой сесіі Цэнтральнага Выканавчага Камітэта Саветаў БССР. На ёй не збаялі публічна заявіць пра пільную неабходнасць для Народнага камісарыята асветы БССР тэрмінова "зрабіць захады да ўзмацнення працы на мове пераважнай большасці працоўнага сямства Беларусі — мове беларускай". Падкрэслівалася, што Наркам асветы павінен у сваёй працы зыходзіць з няўхільнай перспектывы і паступовага пераходу ўстаноў, у якіх навучаюцца і выхоўваюцца дзеці-беларусы, на іх родную мову выкладання. За выкананне гэтага задання павінны ўзяцца "яшчэ ў бягучым годзе", г. зн. у год правядзення другой сесіі ЦВК Саветаў БССР — у 1921 годзе. І хача ў тым жа годзе было вельмі модным правядзенне рознага роду рэфэрэндаў, улады БССР не пайшлі на такое пры закладцы нацыянальнага падмурка пад народную адукацыю, бо гэтую архіскаладаную задачу павінен вырашаць не натоўп, а высокаардузіраваны асобы і да таго ж яшчэ са здаровай этнічнай самасвядомасцю. Улічваючы значную

Ціха, спакойна, амаль незаўважна прайшла круглая дата (90-годдзе) ад дня ўтварэння Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. А можа, большага яна і не заслугоўвае? Адказаць чытачам на гэтае пытанне, лічыць рэдакцыя, будзе лягчэй пасля азнамлення з артыкулам нашага сталага аўтара, а яшчэ і юбіляра (8 лютага яму споўнілася — 80 год) Леаніда Лыча, які Амерыканскім біяграфічным інстытутам уключаны ў біяграфічнае выданне "500 вядучых навукоўцаў свету", а ў 2002 годзе гэты інстытут надаў яму тытул "Чалавек года".

ступень русіфікацыі інтэлігенцыі Беларусі, у тым ліку і настаўнікаў, якія ўмелі ўздзейнічаць на настрой бацькоў, апытанне апошніх пра мову навучання і выхавання іх дзяцей магло б даць вынікі, не адпаведныя нацыянальным інтарэсам нашага народа. У гэтай няпростай сітуацыі ў палітыку БССР хапіла розуму правільна вызначыць шляхі стварэння зусім новай у яе гісторыі сістэмы народнай адукацыі — у поўным сэнсе нацыянальнай, беларускай. Агульны лік беларускамоўных школ, іх удзельная вага ў складзе такіх навучальных устаноў год ад году ўзрасталі, не сустракаючы супраціву з боку як карэннага, так і некарэннага насельніцтва БССР.

З'яўленне на працягу параўнальна сціслага часу значнай колькасці беларускамоўных школ запатрабавала тэрміновай падрыхтоўкі для іх настаўніцкіх кадраў. І з гэтай задачай даволі паспяхова спраўлялася дзяржава, стварыўшы патрэбную колькасць беларускамоўных курсаў і педагогічных тэхнікумаў. Беларуска-моўная мова з вялікай цяжкасцю ўкаранілася толькі ў педагогічны працэс вышэйшых навучальных устаноў, галоўным чынам з-за недахопу беларускамоўных кадраў, падручнікаў, дапаможнікаў. З гэтых прычын заснаваны ў ліпені 1921 года ў Мінску Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт паводле ўсіх сваіх характарыстык, і асабліва мовы выкладання, не належаў да катэгорыі нацыянальнай вышэйшай установы. Але яно калектыву ўзрушана ішоў да такога запаветнага рубяжа, чаму ўсяляк садзейнічаў першы рэктар БДУ — беларус Уладзімір Пічэта. Самымі ж шчырымі актывістамі, прыхільнікамі арганізацыі навучальна-выхаваўчага працэсу ў БДУ на беларускай мове былі прафесары і выкладчыкі колішняга Мінскага інстытута народнай адукацыі.

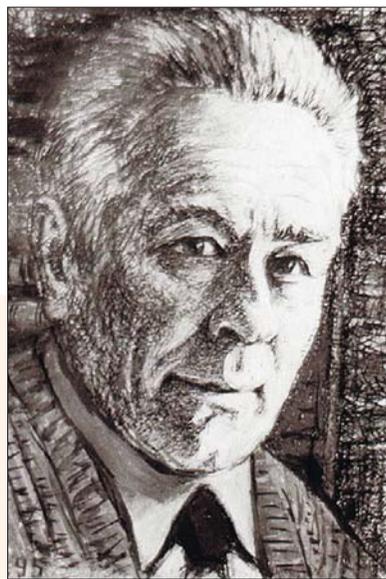
Правільную, узважаную палітыку ў вырашэнні нацыянальнага пытання ў Беларусі займала ў той час большавіцкая партыя. Пра гэта яскрава сведчыць і прынятая ў сакавіку 1923 года XII Усебеларускай партканферэнцыі рэзалюцыя, у якой былі такія словы: "Камуністычная партыя ў поўнай адпаведнасці са сваёй праграмай у галіне нацыянальнага пытання павінна зрабіць усе захады да наладжвання працы на беларускай мове, ствараючы нармальныя ўмовы для развіцця беларускай культуры". Галоўная духоўная каштоўнасць беларускага народа — родная мова — так паважалася і цанілася ў дзяржаўных і партыйных колах, што нават камандзіраваны Масквою ў БССР небеларускай нацыянальнасці асобы для заняцця высокіх партыйных пасадаў у апаратах ЦК КП(б)Б імкнуліся як мага хутчэй і дасканала авалодаць родным словам яе карэннага насельніцтва, і ў некаторых гэта даволі добра атрымлівалася.

Не спантанна ці па волі невялікай купкі адраджэнцаў, а з ініцыятывы самых высокіх эшалонаў дзяржаўнай улады прыйшла ў лютым 1921 года да жыцця такая важная інстытуцыя, як Навукова-тэрміналагічная камісія. Палітычныя лідэры БССР выдатна разумелі, калі на беларускай

моўе павінны працаваць дзяржаўныя, партыйныя, адміністрацыйна-гаспадарчыя апараты, установы адукацыі і культуры, будавацца ўсё грамадскае жыццё, значыцца і мова павінна адпавядаць самым высокім стандартам. Каб дзейнасць камісіі была плённай, яна знаходзілася ў складзе Народнага камісарыята асветы БССР. І яе вынік, ужо ў год свайго стварэння ў секцыях камісіі "было адпрацавана каля 2,5 тыс. навуковых тэрмінаў на беларускай мове, апублікаваны шэраг тэрміналагічных зборнікаў і падручнікаў для навучальных устаноў". Калі ж узнікла яшчэ большая практычная неабходнасць забяспечыць духоўнаму жыццю рэспублікі характэрную яму нацыянальна-культурную адметнасць, названую камісія пераўтвараюць у Інстытут беларускай культуры пры тым жа самым наркамате. Па сутнасці на апошнім тады ляжала ўся адказнасць зрабіць Беларусь беларускаю. І ён паспяхова спраўляўся з выкананнем гэтай гістарычнай місіі, што пераканана пацвярджаецца на прыкладзе любой са сфер духоўнай творчасці беларускага народа. Ідэолагаў, актыўных удзельнікаў беларускага нацыянальна-культурнага Адраджэння больш за ўсё радала дасягненні ў галіне мастацкай літаратуры. Сваімі выдатнымі мастацкімі творами пісьменнікі і паэты прымусілі замаўчаць усіх тых, хто яшчэ нядаўна заяўляў, што ў беларускай мове нібыта няма такога запаса слоў, каб на ёй можна было пісаць складаныя рэчы.

Але, бадай, нішто так не паспрыяла росту прэстыжнасці, пашырэнню ўжытку беларускай мовы ў грамадскім жыцці, як арганізацыя выдання на ёй газет і часопісаў. Самы папулярнай у той час газетай была беларускамоўная "Савецкая Беларусь". З 1 лютага 1920 года яна выдавалася ў Смаленску, з 15 жніўня таго ж года — у Мінску. З пераездам рэдакцыі газеты ў сталіцу яна стала друкаваным органам Рэўкома БССР, а з 19 снежня 1920 года — Цэнтральнага Выканавчага Камітэта БССР. Партыйная ж газета "Звезда" працягвала выдавацца па-руску. Але калі да ўтварэння БССР на яе старонках не рэдкім было натрапіць і на публікацыі антыбеларускага характару, у тым ліку і за подпісам самога большавіцкага лідэра Вільгельма Кнорына, цяпер ужо такога не назіралася. Наадварот, ён як сакратар Цэнтральнага бюро КП(б)Б пачаў усе намаганні партыі скіроўваць на няўхільнае вырашэнне надзменных задач нацыянальна-культурнага будаўніцтва ў БССР. На лютаўскай (1921 г.) сесіі ЦВК БССР з вуснаў гэтай першай партыйнай асобы прагучала, што кожнае дзіця мае права вучыцца на сваёй роднай мове, што пераход навучання дзяцей на беларускай мове будзе мець велізарнае палітычнае і міжнароднае значэнне.

Такога нечуваннага раней стаўлення дзяржаўных і партыйных органаў да нацыянальнага фактара ў духоўным жыцці проста не магла не выкарыстаць да канца адданая сваяму ідэалам Бацькаўшчыны творчая інтэлігенцыя. Шмат намаганняў прыклала яна да развіцця беларус-

кага нацыянальна-тэатральнага мастацтва, добра разумеючы яго ролю ў фармаванні менталітэту народа, у захаванні самабытнага характару ягонае культуры. У бюджэце БССР адшукаліся фінансавыя сродкі на стварэнне ў 1920 годзе ў Мінску такога важнага культурнага асяродка, як Беларускі дзяржаўны тэатр. Яго майстры сцэны так плённа працавалі, што нават адважыліся ў 1923 годзе на гастролі ў Маскву, дзе былі прыхільна сустрэты аматарамі тэатральнага мастацтва. Мінчукі і гасці сталіцы БССР так ахвотна наведвалі спектаклі на роднай мове, што ўлады пайшлі на заснаванне тут яшчэ аднаго беларускага тэатра, якім загадаў ужо добра вядомы на той час нацыянальна-культурны дзеяч Уладзіслаў Галубок.

Было б вялікай памылкай думаць, што мэтанакіраваныя захады па наданні прыярытэту нацыянальнаму ва ўсіх сферах грамадскага жыцця не сустракалі адкрытага і патаемнага супраціўлення. Прычым такое назіралася нават у асяроддзі дзеячаў самой творчай інтэлігенцыі, якія ў пераважнай большасці працавалі да гэтага ў рускім культурна-моўным рэчышчы. Але самая вялікая небяспека для беларускай нацыянальнай справы зыходзіла ад службоўцаў чыноўніцкага апарату. Па сваёй старой звычцы яны ніяк не жадалі пры афармленні дакументацыі пераходзіць з рускай мовы на беларускую, часта тлумачычы, што, маўляў, ад гэтага не залежыць лёс народа. І трэба сказаць, што моцна памыляліся, бо, як пацверджана суветнай практыкай, пад мову службовага справаводства заўжды ў абавязковым парадку падлажваецца ўся сістэма адукацыі, а ўслед за ёю і іншыя сферы духоўнай творчасці грамадства. Усё гэта, напрыклад, добра разумелі і палітыкі Рэчы Паспалітай, свядома вывешыўшы ў 1696 годзе беларускую мову са службовага справаводства нашай дзяржавы — Вялікага княства Літоўскага.

Дзяржаўным і партыйным органам, шырокім колам грамадскага добра дапамог разабрацца ў ролі моўнага фактара ў абслугоўванні ўсіх відаў службовага справаводства прафесар Уладзімір Пічэта. Яго аўтарытэт як першага рэктара Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта быў надзвычай высокім не толькі сярод педагогічнай, творчай інтэлігенцыі, але і ў афіцыйных структурах. Да яго голасу яны ніяк не маглі не прыслухацца. У выдадзенай у 1923 годзе спецыяльна на рускай мове з-за невалодання беларускай многімі палітыкамі і пэўнай часткай інтэлігенцыі брашуры "Белорусский язык как фактор национально-культурный" ён справядліва сцвярджаў: "У міністэрствах, канцылярыях, судах адбываецца словатворчасць. З гэтага боку заканадаўчыя акты, справаводства судовых і адміністрацыйных устаноў маюць вельмі значэнне для развіцця мовы. Тыя народы, якія жылі нядаўна ўласным палітычным жыццём, дзякуючы чаму справаводства на нацыянальнай мове не магло атрымаць вялікага развіцця, знаходзяцца ў дачыненні развіцця мовы ў менш спрыяльных умовах у параўнанні з тымі, хто меў улас-

нае нацыянальнае справаводства". Праігнараваць такую каштоўную для практыкі выснову слыннага навукоўца маглі толькі ваража настроены да беларускага ідэалу палітыкі. На яго шчасце, нацыянальна-культурнае жыццё БССР прадвызначалі тады дзяржаўныя і палітычныя дзеячы зусім іншага кшталту. Праз некалькі месяцаў пасля надрукавання вышэйзгаданай брашуры У. Пічэта Цэнтральнае бюро КП(б)Б правяло нараду з сакратарамі паятовых партыйных арганізацый, дзе ішла размова па самых надзменных пытаннях нацыянальна-культурнага будаўніцтва. Сярод іх на асобым месцы знаходзілася моўнае, паколькі ход укаранення беларускай мовы ў грамадскае жыццё не задавальняў ні савецкія, ні партыйныя органы, ні прагрэсіўную, нацыянальна-арыентацыю інтэлігенцыю. Таму для шэрага дзяржаўных устаноў было вырашана ўжо з наступнага года ў абавязковым парадку арганізаваць вывучэнне беларускай мовы іх работнікамі. У найбольшай ступені гэта датычыла самаго кіраўніцтва Наркамасветы (тады ён займаўся і пытаннямі культурнага будаўніцтва) Народнага Камісарыята земляробства і падначаленых ім устаноў, арганізацый.

Уладнымі структурамі рабілася ўсё неабходнае, каб у поўнай адпаведнасці з гістарычнымі традыцыямі, культурна-моўнымі асаблівасцямі рэспублікі будавалася жыццё ў войску, дзе тады служылі ў асноўным ураджэнцы Беларусі. Выхадцамі з іншых краёў з'яўляліся пераважна толькі начальнікі, большыя якіх не прырэчыла правядзенню нацыянальнай палітыкі ў войску ў тых стандартах, што і ў цывільным жыцці. Будаваць жыццё вайскоўцаў у духу іх нацыянальных, культурна-моўных традыцый у многім садзейнічала плённая праца Вайскавой тэрміналагічнай камісіі Інстытута беларускай культуры.

Дасягненні БССР у пабудове нацыянальна-культурнага жыцця беларускага народа на яго ўласнай аснове рабілі самы дабратворны ўплыў на беларусаў, што па самых розных прычынах апынуліся ў межах іншых дзяржаўных фармаванняў. Нават у далёкай Сібіры, дзе ўжо даўно не ў першым пакаленні жылі беларусы, яны пачалі з большай павагай ставіцца да сваёй этнакультурнай адметнасці, рабіць канкрэтныя практычныя крокі па стварэнні нацыянальных школ. На Беларускай этнічнай тэрыторыі — Смаленская, Віцебская, Магілёўская губерні, — якую ў лютым 1919 годзе Расійская Федэрацыя ўключыла ў свой склад, пашыраўся рух за вяртанне ў БССР, бо далёка не ўсім хацелася жыць паводле рускіх культурна-моўных стандартаў. Сталі з большай павагай глядзець на нацыянальны фактар беларусы "ўсходніх крэсаў" Другой Рэчы Паспалітай, дзе ўлады імкнуліся любымі шляхамі прышчыпіць палышчыну іх карэннаму насельніцтву.

Гістарычнае значэнне плённай нацыянальна-культурнай дзяржаўнай дзейнасці БССР у вельмі складаны для яе першыя пяцігадовы перыяд з 1 студзеня 1919 па 1 студзеня 1924 года бачыцца перш за ўсё ў тым, што з дапамогай разумнай, узважанай дзяржаўнай палітыкі народ можна выратаваць, выпяціць на паверхню нават з самай глыбокай, багністай асіміляцыйнай ямы. Была б толькі на гэта воля самой дзяржавы. Таму, калі сёння беларускае нацыянальна-культурнае Адраджэнне набудзе статус дзяржаўнай палітыкі, нам не абысціся без творчага выкарыстання набытага ў гэтым стваральнага вопыту БССР за першыя пяць гадоў яе існавання. Гэты вопыт, бясспрэчна, дапаможа добра зразумець кожнаму палітыку, што адраджэнне беларускага народа рэальна магчыма толькі ў варунках самага шырокага выкарыстання яго роднай мовы ва ўсіх без выключэння сферах грамадскай дзейнасці людзей, у тым ліку пры абслугоўванні афіцыйнага справаводства, арганізацыі працы ўстаноў адукацыі, культуры, навукі, сродкаў масавай інфармацыі, правядзенні рознага кшталту святочных мерапрыяўстваў. Інакш — атрыманую нам у спадчыну нашу этнічную адметнасць захавць немагчыма.

Леанід ЛЫЧА,
доктар гістарычных навук, прафесар
На здымку: графічны партрэт
Л. Лыча

Канал «Культура» выбар зрабіў

На пачатку года супрацоўнікі канала «Культура» Беларускага радыё адзначылі сёму гадавіну з дня выхаду ў эфір. Аб дзясятнях, штодзённых клопатах і творчых планах распавяла карэспандэнт «ЛіМа» дырэктар канала Кацярына Агеева.

— Паважаная Кацярына Іванаўна, уявіце сабе чалавека, які з вашай радыёстанцыяй наогул ні разу не сутыкаўся. Як бы вы яму апісалі фармат радыё «Культура»?

— Коротка фармат канала сфармуляваны ў нашым слогане: «Мы выбіраем вечныя каштоўнасці». Калі больш дэталёва: аб'ектамі адлюстравання і асэнсавання ў эфіры канала «Культура» з'яўляюцца працы і з'явы, што адбываліся і адбываюцца ў розных складніках такога шматграннага паняцця, як «культура». Такім чынам, у сетцы вяртання канала — праекты, прысвечаныя літаратуры і музыцы, выяўленчаму мастацтву і гісторыі, навуцы і адукацыі, краязнаўству і выхаванню.

— Мяне як супрацоўніка літаратурна-мастацкага выдання цікавіць, якое месца на канале «Культура» займае сучасная беларуская літаратура? Якія непасрэдна перадачы скіраваны на папулярны дасягненні нацыянальнай літаратуры?

— Большая частка літаратурных праграм прысвечана менавіта беларускім творцам розных часоў. У прыватнасці, у сетцы вяртання канала — літаратурна-навучныя праекты, прысвечаныя беларускай літаратурнай спадчыне («Далаягляд», «Радыёхрэстаматыя»). Некалькі праектаў даследуюць стан сучаснай беларускай літаратуры: прафесійныя літаратары ацэньваюць спробы пярэпачаткоўцаў у праграме «З літаратурнай пошты», пачынаючы літаратары са сваімі дэбютнымі творами становацца гасцямі перадачы «Новыя імёны», і, нарэшце, майстры пярэпачаткоўцаў пра сваю творчую лабараторыю і дзеляцца творчымі планами ў галоўным літаратурна-навучным праекце канала «Гаспода», які вядзе вядомы радыёжурналіст, леташні лаўрэат прэміі Саюза журналістаў «Залатое пярэ» Галіна Шаблінская. Асобна спынюся на штодзённых праектах «Літаратурная анталогія» і «Паэтычны альбом», у межах якіх з першага дня работы канала гучаць творы беларускіх пісьменнікаў у выкананні вядучых айчынных актэраў. Гэта як матэрыялы з фонду Беларускага радыё, так і новыя запісы сучасных беларускіх твораў, якія пасля дэбюту ў эфіры канала папаўняюць радыёны фонд.

— Якая аўтарская перадача канала, на ваш погляд, на сёння цалкам адпавядае запатрабаванням беларускіх слухачоў?

— Пачнём з таго, што слухач у нас адбысловы: нашу радыё-хвалю абіраюць людзі дасведчаныя. Мне здаецца, іх галоўнае запатрабаванне да нас — прафесіяналізм у падачы матэрыялу. Таму невыпадкова, што сярод аўтараў і вядучых канала шмат прафесійных літаратурна-навукаў, мастацтвазнаўцаў, му-

зыказнаўцаў, краязнаўцаў, імёны якіх добра вядомы ў культурнай прасторы Беларусі. Да статкова назва аўтара і вядучага праекта «Залатое сячэнне» мастацтвазнаўца Алега Ойстраха, аўтара і вядучага праграмы «Жывая музыка» музыканта Сяргея Пукста, аўтара і вядучага дыскусійнай праграмы «Двое ў горадзе» мастацтвазнаўца Юрыя Іванова, аўтара і вядучага праекта «Майстар-клас» музыказнаўца Таццяну Песнякевіч, новага вядучага фірменнага праекта канала «Дыялогі пра культуру» мастака Сяргея Крыштаповіча. Гэта вельмі «шчыльны», крэатыўны эфір, які прываблівае прыхільнікаў грунтоўных, з нечаканымі паваротамі і асацыяцыямі размоў. З маладых супрацоўнікаў адзначу выпускніцу філалагічнага факультэта БДУ Наталлю Буладо. Яе аўтарская краязнаўчая праграма «Два кіламетры», якую яна сама вывешчвала, ад задумы да апошняга гукі ў афармленні, падкупляе шчырасцю, глыбокім патрыятызмам. «Два кіламетры» — безумоўны лідэр слухачскіх сімпатый.

— Ці існуе на канале дэфіцыт цікавых задум, хто з карэспандэнтаў канала, на ваш думку, з'яўляецца генератарам новых ідэй, «reperetur mobile» эфіру канала «Культура»?

— Сёння я ўжо магу шыра і з задавальненнем сказаць, што ў нашым калектыве складалася крэатыўнае ядро, якое пры неабходнасці абнаўлення эфіру здольна прыдумаць і арганізаваць праект любой складанасці. Самае прыемнае, што гэта ў большасці маладыя супрацоўнікі. Напрыклад, у апошнім вяртальным сезоне дэбютвала ў якасці «генератара» выпускніца журфака Таццяна Гулевіч, якая прапанавала адрэзіць у беларускім эфіры вяртальне для дзяцей і падлеткаў. Сёння новы штодзённый праект «Мэры Попінс» — бадай, што найбольш цікавы і перспектывны.

— Не магу не закрануць і «моўную» праблему вяртання на канале. Ці існуе яна ўвогуле?

— Па гэтым пытанні наша пазіцыя адназначная і аднадушная. Канал вяртае на беларускай мове, штатныя супрацоўнікі валодаюць ёю прыстойна. На рускай мове гучаць толькі літаратурныя творы, не перакладзеныя на беларускую мову, і вядучы гутаркі пазаштатныя аўтары, якія вельмі блізкія і калектыву канала, і слухачам сваімі думкамі і грамадзянскай пазіцыяй.

— З якім тэатральным калектывам рэспублікі найбольш шчыльна і плённа супрацоўнічае канал «Культура»?

— На жаль, канал «Культура» не меў магчымасці займацца пастаноўкамі літаратурных твораў у ранейшых маштабах: у першую чаргу з-за капітальнага рамонтна-асноўных літаратурна-мастацкіх студый. Тым не

менш дробныя паставачныя формы рыхтуюцца для эфіру пастаянна. Гэта ў першую чаргу «Паэтычны радыётэатр», дзякуючы якому фанатэка Беларускага радыё значна папоўнілася ўзорамі сучаснай беларускай паэзіі. Акрамя таго, у рубрыцы «Літаратурная анталогія» буйныя творы беларускай літаратуры выконваліся ў прамым эфіры. Персанальнае дзякуй у гэтым кантэксце народнай артыстыцы Беларусі Марыі Захарэвіч, якая ў мінулым сезоне таленавіта прачытала ў прамым эфіры кнігу эсэ Янкі Сіпакова «Зялёны лісток на планеце Зямля» і кнігу Валянціны Коўтун «Пакліканьня». Калі ж гаварыць пра цэлыя тэатральныя калектывы, то гэта ў першую чаргу калектыву Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, актэры якога бездаказна падтрымліваюць нашу сціпную пастававную дзейнасць.

— Раней беларускае радыё вельмі часта практыкавала праграмы трансляцыі з літаратурных вечарын, кніжных прэзентацый, тэатральных паставак і нават нядзельных набажэнстваў. Ці існуе сёння такая форма ў радыёным жыцці канала?

— Час і стылістыка сучаснага эфіру ўнеслі свае карэктывы ў гэтыя формы вяртання. З літаратурных вечарын і прэзентацый робяцца рэпартажы. Што да трансляцый тэатральных паставак, сёння больш рэальна і якасна, на мой погляд, рабіць радыёкампазіцыі лепшых спектакляў, тым больш што з гэтага года на радыё адноўлены пастававны фонд для заахвочвання ў тым ліку і гэтай работы. Набажэнствы трансляюцца паралельна на канале «Культура» і на Першым нацыянальным канале.

— Ці існуе на канале перадача, у якой можна было б пачуць у жывым эфіры галасы класікаў беларускай літаратуры, а таксама мэтраў тэатральнай і эстраднай сцэны?

— Менавіта такой праграмы, агульнай для ўсіх напрамкаў культуры, на канале няма. Галасы класікаў і мэтраў захоўваюцца ў фондах Беларускага радыё. Для аздаблення сваіх праграм іх выкарыстоўваюць аўтары розных тэматычных праграм.

— Як асабіста вы ацэньваеце ўплыў эканамічнага крызісу на сферу медыяў? Што, на ваш погляд, будзе з ёй, і, адпаведна, з людзьмі, якія працуюць у медыяіндустрый?

— Я не эканаміст і не палітык, каб рабіць аб'ектывныя ацэнкі і прагнозы, не панікер, каб збіраць чуткі і палохаць сябе, сваіх падначаленых і слухачоў з чыгачамі. Жыццёвы вопыт падказвае, што самая аптымальная тактыка ва ўмовах любога крызісу: з поўнай аддачай, сумленна і прафесійна рабіць давераную табе справу і верыць у лепшае.

Ян АКУЛІН

Віншуем:

- з 75-годдзем Ліса Арсена Сяргеявіча, беларускага фалькларыста, літаратуразнаўца, краязнаўца.
- з 75-годдзем Паўлава Савелія Яфімавіча, беларускага пісьменніка.
- з 65-годдзем Капыловіча Івана Іванавіча, беларускага пісьменніка.
- з 50-годдзем Васючэнку Пятра Васільевіча, беларускага пісьменніка, літаратуразнаўца.
- з 50-годдзем Казлова Мікалая Георгіевіча, беларускага пісьменніка.
- з 50-годдзем Шалкевіча Віктара Антонавіча, беларускага барда, актэра.

Юбілейны календар:

- 120 гадоў Байкову Мікалаю Якаўлевічу, беларускаму літаратуразнаўцу, лінгвісту, педагогу.
- 100 гадоў Кагану Элі Шоламавічу, беларускаму пісьменніку.
- 95 гадоў Куляшову Аркадзію Аляксандравічу, беларускаму паэту.
- 95 гадоў Таўлаю Валянціну Паўлавічу, беларускаму паэту.
- 85 гадоў Капусціну Аляксандру Пятровічу, беларускаму пісьменніку.
- 80 гадоў Коласу Георгію Данілавічу, беларускаму крытыку, кінадраматургу.
- 60 гадоў Мар'яну Віжу (Зайцаву Мар'яну Міхайлавічу), беларускаму пісьменніку, гісторыку.

Да 65-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў

На Краснапольшчыне падрыхтоўка да 65-й гадавіны вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне актыўна пачалася з 2008 года. Ён быў юбілейным для раёна, які адзначае 65-годдзе вызвалення раёна ад варажэйных навалы. Вызваленне беларускай зямлі пачалося з усходніх раёнаў Магілёўшчыны і суседняй Гомельшчыны.

У звоне кожнага дня

Памяць ветэранскіх сэрцаў гучала ў патрыятычных песнях амаль на кожным свяце: з нагоды Дня Вялікай Перамогі і Дня незалежнасці Рэспублікі Беларусь, пры шматлікіх сустрачах з сельскімі гледачамі ў дамах культуры і клубах, дамах сацыяльных паслуг. Юбілейная дата на традыцыйным Дні Краснапольшчыны стала неўзабаве падзеяй у жыцці раёна. Тэатральнае прадстаўленне, наладжанае Цэнтрам культуры і вольнага часу, кранула сэрцы ўсіх удзельнікаў падворкаў, як сталых, так і маладых. Ускалыхнуў Краснаполле, а таксама шматлікіх гасцей святочны феерверк!

У канцэртнай праграме народнага мастацкага калектыву «Дабрыня» прагучала новая песня «Краснаполле» на словы Людмілы Заслонкі, удзельніцы творчага калектыву.

Раённы савет ветэранаў пры ўдзеле Цэнтра культуры і вольнага часу арганізаваў правядзенне першага агляду-конкурсу аматараў самадзейнага мастацтва членаў пярвічных ветэранскіх арганізацый. А што значыла выстаўка работ па патрыятычнай тэматыцы мясцовага мастака Аляксандра Папылікі і мастацка-кветкавая кампазіцыя члена секцыі «Кветкаводства» раённага савета ветэранаў і Цэнтра па сацыяльным абслугоўванні насельніцтва Аляксандра Шынкаравай!

Усе станоўчыя набыткі ў падрыхтоўцы і правядзенні гэтага святавання знайшлі працяг у распрацаванай прэзідыямам ветэранскай рады праграме мерапрыемстваў да 65-й гадавіны вызвалення Магілёўскай вобласці, Рэспублікі Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

У гэтым плане значацца мерапрыемствы па ажыццяўлен-

ні мер дапамогі і падтрымкі ўдзельнікаў вайны і сем'яў загінуўшых, працаўнікоў тылу той векапомнай пары. Асабліва ўвага звернута на іх медыцынскае, бытавое, гандлёвае абслугоўванне, распрацоўку мерапрыемстваў для ўнясення ў калектывы дагаворы працоўных калектываў па клопатах пра ветэранаў вайны і працы.

Цяпер ужо вядзецца работа па зборы ахвяраванняў на будаўніцтва помніка ў Магілёве «Дзецім вайны». Сумесна з прафсаюзнымі арганізацыямі, саветам раённай арганізацыі ветэранаў вайны ў Афганістан, райкамам ГА «БРСМ», аддзелам па спорце і турызме райвыканкама будуць арганізаваныя экскурсіі па гістарычных месцах рэвалюцыйнай і баявой славы.

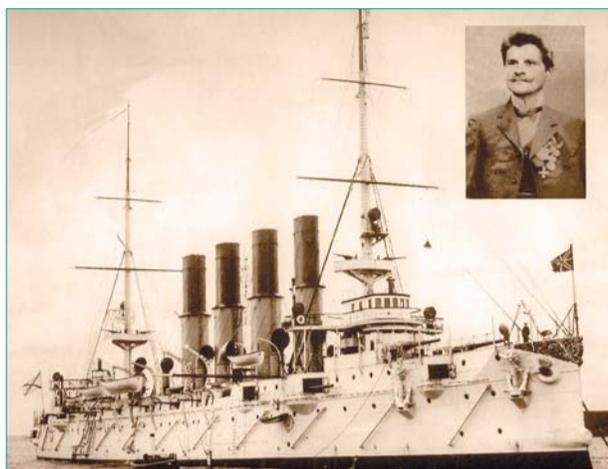
Прадугледжана таксама сустрача-злет партызан Магілёўшчыны на тэрыторыі мемарыяльнага комплексу «Усакіна» ў Клічаўскім раёне.

Краснапольшчына была ў грозны час партызанскай зонай, таму разам з аддзелам асветы райвыканкама, райкамам ГА «БРСМ» плануецца зорны паход па месцах дзеяння партызанскіх атрадаў. І будзе абавязковым традыцыйны абласны конкурс патрыятычнай песні «Что отцы не допедали...». Яго арганізатарамі ў раёне стануць аддзель адукацыі і культуры райвыканкама, райкама ГА «БРСМ», а таксама раённая ветэранская арганізацыя і народны творчы калектыв «Дабрыня». Раённы савет ветэранаў, раённы савет прафсаюзаў, райкама ГА «БРСМ» арганізуюць патрыятычныя акцыі «Салют Перамогі», «Слава Беларусі», «Звон смутку», «Ветэран жыве побач».

Фёдар ГАНЧАРОЎ, старшыня Краснапольскага раённага савета ветэранаў

Беларускі матрос з легендарнага «Варага»

Падкоссе — вёска ў Пухавіцкім раёне, якая цяга кане. З некалькіх пачынаў клубіцца дым. Значыць, тут ёсць яшчэ жывыя. На вясковых могілках, зарослых кустоўем і бур'яном у рост чалавека, сіратліва стаіць манумент вяскоўцам, якія загінулі ў гады мінулай вайны. І мала хто ведае, што тут, дзесьці на гэтых жа могілках, ляжыць прах героя-матроса з легендарнага крэйсера «Вараг».

105 год таму вестка пра падзвіг рускага крэйсера «Вараг» абляцела ўвесь свет. 9 лютага 1904 года (27 студзеня па старым стылі) японская эскадра з 14 караблёў вераломна атакавала «Вараг» і кананерскую лодку «Карэец», калі яны паспрабавалі прарвацца з нейтральнага карэйскага порта Чэмульпа на Жоўтым моры ў Порт-Артур. Камандуючы японскай эскадрай адмірал Урыў на рэях флагманскага карабля «Нагіва» падняў сігнал «Прапаную дацца без бою». Перавага японцаў была велізарнай, і яны былі ўпэўнены, што рускія маракі спускаць Андрэўскі сцяг і здадуцца на міласці пераможцы. Але «Вараг» смела ўступіў у бой з цэлай эскадрай.

Сучасная вогненная лава з шасці японскіх крэйсераў і васьмі мінаносцаў абрынулася на «Вараг», які рухаўся ў двухстах метрах наперадзе «Карэйца». І рускі крэйсер ператварыўся ў страшэннае пекла. Палуба заліта крывёю, стогны раненых, а побач — маракі, якія змоўкі назаўсёды.

Артилерысты «Варага» сканцэнтравалі агонь на цяжкім флагманскім крэйсеры ворага. Але сілы былі няроўныя. Праз гадзіну бою палова гармат рускага крэйсера была выведзена са строю. 188 маракоў былі паранены і яшчэ 34 загінулі. Снарадамі «Варага» (згодна з дадзенымі ваеннага ведамства Расіі) былі пашкоджаны два японскія крэйсеры і патоплены мінаносец. Самі ж японцы не расказвалі звестак аб сваіх страхах у тым баі нават цяпер, праз стагоддзе!

Сярод пяцісот сямідзесяці маракоў, якія вырашылі змагацца і лепш загінуць пад хвалямі, чым пагадзіцца на бясслаўную капітуляцыю, былі і нашы землякі-беларусы. А дзін з іх — матрос першай стаці, артилерыст з вёскі Падкоссе Ігуменскага ўезда (цяпер Пухавіцкага раёна) Міхаіл Вячаслававіч Пракаповіч. Яго гармата вяла бесперапынна агонь па вераломным ворагу да таго часу, пакуль ад разрыву снарада артилерыст з адарванай рукой не ўпаў на палубу без прытомнасці.

Матрос не помніў, як баявы таварышы апускалі яго ў шлюпку, не бачыў, як быў узарваны «Карэец». Калі апытомнеў у шпіталі «Чырвонага Крыжа» ў Чэмульпа, даведаўся, што рускія маракі, адкрыўшы кінгстоны, самі патопілі «Вараг», каб ён не дастаўся японцам. Рэшткі экіпажаў расійскіх караблёў на шлюпках пераправілі на замежныя судны, якія стаялі ў гэтым жа порце, як на нейтральную тэрыторыю. Маракоў з «Карэйца» перавезлі на французскі крэйсер «Паскаль», а з «Варага» — на англійскі «Талбот» і італьянскі «Эльба». Контр-адмірал Урыў запатрабаваў ад камандзіраў гэтых крэйсераў выдаць рускіх маракоў як ваеннапалонных. Аднак французы і італьянцы рашуча адмовіліся гэта зрабіць.

га» ўразіла нават японцаў. Адаючы даніну падзвігу рускага карабля, усім параненым яны ўручылі ў шпіталі падарункі, а камандзіра крэйсера капітана першага ранга Васіля Руднева ўзнагародзілі вышэйшым японскім ордэнам «Узыходзячага сонца».

Жыхары многіх краін былі ўсхваляваны і зачараваны мужнасцю і стойкасцю славутага экіпажа. Нямецкі паэт Рудольф Грэйнц нават напісаў песню «Вараг», якая была перакладзена на рускую мову і ў лютым 1904 года апублікавана ў Пецярбургскім часопісе. Аўтар перакладу значыцца пад псеўданімам Сібірак. Гэту песню пела не толькі Расія, але і ўся Еўропа, зачараваная стойкасцю гераічнага экіпажа рускага ваеннага карабля. У сусветнай гісторыі не так ужо шмат знойдзецца гераічных старонак, падобных да той, што ўпісаў «Вараг» у гісторыю марскіх баталій.

Японія назаўтра афіцыйна аб'явіла вайну Расіі, у якой Расійская імперыя страціла больш як пяць тысяч маракоў. Звыш тысячы з іх былі беларусы. Праз два месяцы маракоў, якія засталіся жывымі, з пашпанаў сустракалі ў Адэсе, Севастопалі, затым у Маскве. У Адэсе ўсім удзельнікам знакамітага бою ўручылі Георгіеўскія крыжы — вышэйшую ўзнагароду Расіі. Мужнасць маракоў «Вара-

Сярод герояў Чэмульпа, якіх 16 красавіка 1904 года сустракалі тысячы і тысячы гараджан С.-Пецярбурга на Палацавай плошчы на чале з царом Мікалаем ІІ, быў марак-артилерыст Міхаіл Пракаповіч. Экіпажы «Варага» і «Карэйца» былі запрошаны ў Зіміні палац на абед. Імператар падняў тост у іх гонар і зачытаў указ аб заснаванні медала за бой «Варага» і «Карэйца». На памяць аб імператарскім пры-

ёме ў Зіміні палацы матросам падарылі срэбраныя сталовыя наборы. А вечарам кіраўніцтва сталіцы Расіі наладзіла вячэру, на якой матросам гераічных караблёў былі ўручаны залатыя і срэбраныя гадзіннікі. Срэбраныя чаркі і залаты гадзіннік Міхаіл Пракаповіч захоўваў як каштоўную рэліквію.

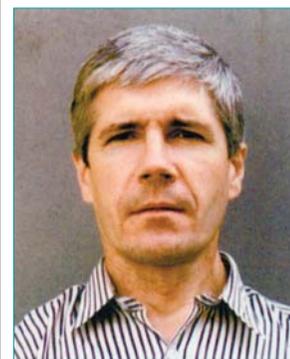
Вярнуўшыся дадому ў Падкоссе, марак ажаніўся на Марыі, удаве яго брата, які пакінуў трох малалетніх дачок. Праз год у яго нарадзілася свая дачка Міхаліна. Каб забяспечыць сваю вялікую сям'ю, бязрукі марак працаваў, «не пакладаючы рук».

Сумленная праца, а таксама срэбраныя чаркі, залаты гадзіннік і Георгіеўскі крыж, заслужаныя крывёю, былі «ацэнены» бальшавікамі зыходзячы з прыкмет «класавасці»: героя раскулачылі ў канцы 20-х гадоў, абабраўшы да нікі. У віну Міхаілу Пракаповічу запісалі і яго паходжанне са шляхецкага роду. Спраўды, прапрадзеду Міхаіла — шляхціцу Юрыю Пракаповічу — у 1737 годзе польскім каралём Аўгустам ІІІ за верную службу быў пажалаваны маёнтак Бярдоўка пад Навагрудкам і пасада Лідскага скарбніка. Пазней адзін з яго нашчадкаў купіў маёнтак у Падкоссе Ігуменскага ўезда, дзе і нарадзіўся Міхаіл. (Дарэчы, у Дзяржаўным архіве Беларусі яго ўнучаты пляменнік Валерый Баешка адшукаў дакумент 1913 года, у якім Міхаіл Пракаповіч просіць пацвердзіць яго дваранскае паходжанне.)

На гэтым здзекі бальшавікоў не закончыліся. Героя «Варага» навіекі раз'ядналі з сям'ёй, выслаўшы яго жонку з дзецьмі за Урал. Яго ж, бязрукага, «пашкадавалі», пакінуўшы ў Падкоссе. Нечуваныя прыніжэнні, несправядлівасць і подласць новай улады зрабілі сваю чорную справу: герой руска-японскай вайны Міхаіл Пракаповіч памёр у невядомасці і галечы ў 1934 годзе. Цяпер яго ўнучаты пляменнік Валерый Мікалаевіч Баешка, які 35 гадоў працаваў на «Інтэграле», а цяпер на пенсіі, спрабуе знайсці магільна дзеда-героя.

Беларусь павінна помніць сваіх герояў. Перадаваць памяць аб іх з пакалення ў пакаленне. Інакш, на чым выхоўваць моладзь? Думаецца, што ў 2009 годзе, які Прэзідэнт аб'явіў Годом роднай зямлі, трэба было б устанавіць памятны знак у гонар героя руска-японскай вайны, матроса з легендарнага «Варага» Міхаіла Пракаповіча.

Уладзімір ШУЛЯКОЎСКИ
На здымках: Міхаіл Пракаповіч і крэйсер «Вараг»; унук роднага брата Міхаіла Пракаповіча Валерый Баешка з Уладзімірам Шулякоўскім.

Прыемна мець шчырых сяброў Беларусі ў розных дзяржавах свету! Праз іх маюцца павязі добрасуседства і паразумення паміж народамі, пашыраецца прысутнасць беларускай культуры.

Усё пачалося ад Райніса

З Янісам Струпулісам, латышскім скульптарам-медалёрам, жывапісцам я знаёмы больш як 30 гадоў. У 1977-м, калі мы сустрэліся з ім у Дзінтары, у Доме творчасці мастакоў, ён перадаў мне, паводле папярэдняй дамоўленасці з мінскім выстаўкам, некалькі медалёў для нашай рэспубліканскай выстаўкі. Яны былі прысвечаны Янку Купалу, Якубу Коласу, Кастусю Каліноўскаму, а таксама Яну Фабрыцыусу, Уладзіміру Азіну, знігаваных сваім лёсам з беларускай зямлёй.

У нашым друку была цёпла ацэнена беларуская тэма ў творчасці латышкага мастака, якая была навеяна яму сябрам Янкі Купалы Янісам Райнісам. Гэта акрыліла Я. Струпуліса. Пры падтрымцы рыжан Вячкі Целеша, Валеры Дзевіскібы ён распачаў працу над серыяй: «Беларускія гуманісты XVI—XVII стагоддзяў». І вось на рыжскай выстаўцы «Восень-79» упершыню былі прадстаўлены выявы Франціска Скарыны, Сымона Буднага, Васіля Ціпінскага, Мяцелія Сматрыцкага, Сімяона Полацкага. Улічваючы, што медалёў «Францыск Скарына»

мела аверс і рэверс (г. зн. выявы на двух баках медалёў), экспанавалася шэсць па ліку медалёў.

На гэтую падзею першым адгукнуўся наш мастак, які жыве ў Рызе, Вячка Целеш. Ён адзначыў, што згаданая серыя медалёў «уяўляе несумненную мастацкую каштоўнасць і сведчыць аб тым, што мастака цікавіць гісторыя культуры братняга беларускага народа, якую ён праз свае творы імкнецца данесці землякам у Латвію».

Час паказаў, што Яніс Струпуліс не абмежаваўся тэрыторыяй роднага мацерыка. Дзякуючы нашаму актыўнаму, таленавітаму сябру, медалі з выявамі слаўных сыноў Беларусі пабывалі на выстаўках больш як у дваццаці краінах свету. Асобныя з іх, набытыя ў Яніса, сёння знаходзяцца ў Трацякоўцы, у Полацку, у рыжскім Музеі гісторыі медыцыны...

Вось і некалькі радкоў біяграфіі Яніса Струпуліса, які дапамагае многім людзям уявіць адухоўленую Беларусь праз вобразы геніяў нашага народа. Нарадзіўся ён 28 студзеня 1949 года ў гарадку Вецпібалга. У 1973-м скончыў аддзяленне скульптуры Акадэміі мастацтваў. Сябра Саюза мастакоў з 1978 года. Яшчэ ў 1971-м пачаў прымаць удзел у выстаўках. Цяжка падлічыць, колькі іх было — і ў Латвіі, і па-за яе межамі. Ці не трыста, з іх тры дзесяткі — персанальныя. Ён узначальвае Саюз дызайнераў, з'яўляецца прэзідэнтам Клуба латвійскіх медалёраў. Авалодаў не толькі скульптурай малых формаў, але і таямніцамі жывапісу, ён — майстар малюнка. У Яніса атрымліваюцца далікатныя наюрморты.

З шасцісот медалёў не кожны можа памацаць рукамі нават сам Яніс: для гэтага трэба зноў наведваць Ташкент, Феадосію, Тбілісі, Эрван, Кіеў, многія гарады Еўрасаюза. У шасцідзесяці музеях пятнаццаці краін знаходзяцца аздобленыя яго любоўю творы. Мастак згадвае: аднаго разу яго запрасілі кіеўскія калегі. Далі магчымаць папрацаваць, парушыліся аб іканаграфічным матэрыяле. І вось вынік: серыя з пятнаццаці медалёў на ўкраінскую тэматыку!

У нас на Беларусі пісалі пра Я. Струпуліса часта. А вось ад афіцыйных асобаў, што б мог арганізаваць яго выставу, на вялікі жаль, зацікаўлення не было. Нядаўна ён вярнуўся са Швецыі, дзе засталася цудоўная адзнака яго таленту. То, можа, і ў нас знойдуцца людзі, якія запрасяць неаб'явавага да Беларусі мастака?

Сяргей ПАНІЗНИК

На здымках: Яніс Струпуліс; «беларускія» медалі латышкага мастака.

Ва ўкраінскай чытанцы

Завідкі бяруць, калі ўчытваешся ў хрэстаматэю сусветнай літаратуры для пачатковай школы, якая выйшла ва Украіне ў 2007 годзе. Але скажаць пра шыкоўнае выданне ніколі не пазна, тым больш у Мінск яно трапіла нядаўна.

Усцешыла і тое, што складальнікі кнігі — даўнія знаёмыя — Галіна Кірпа і Дзмітро Чараднічэнка (Галына Кырпа, Дзьмітро Чэрэднічэнка). Назва першага тома выдання такая: «Світ від А до Я. Аўстралія — Ірландія». На гэтым мацерыку ўкраінскага мастацкага слова Беларусь адшукаў між Бельгіяй і Бірмай (усюю ж загалі ў перакладах творы з 22 краін). Нашы слаўныя сябры адкрылі беларускія вясніцы народнай казкі лічылкай, калыханкай. Сваімі творами для дзяцей прад-

стаўлены Цётка, Якуб Колас, Янка Маўр, Максім Багдановіч, Уладзімір Дубоўка, Ларыса Геніюш, Васіль Вітка, Максім Танк, Сяргей Грахоўскі, Алена Васілевіч, Уладзімір Караткевіч, Ніл Гілевіч, Станіслаў Шушкевіч, Рыгор Барадулін, Васіль Зуёнак, Зоська Верас, Ніна Мацяш, Іван Шуцько, Казімір Камейша, Адам Глобус, Юрась Свірка, Данута Бічэль, Валянцін Лукша, Мікола Малаўка, Сяргей Тарасаў, Сяргей Панізнік, Алег Лойка.

Пасля перакладзеных тэкстаў аўтара часам даюцца два-тры радкі з яго біяграфіі: і калі ва Украіне выходзіла асобная кніжка пісьменніка, даецца бібліяграфічная спасылка. Можна сустрэць між перакладаў загадкі, пацешкі, прыклады з народнай мудрасці.

Назаву перакладчыкаў твораў з раздзела «Білорусь»: гэта ў першую чаргу Галіна Кірпа, Дзмітро Чараднічэнка і іх дачка Оляна Рута, а таксама Багдан Чайкоўскі, Паўло Тычына, Наталка Пазняк, Аксана Лятурьніцкая, Валянцін Бычко, Тамара Каламіец, Уладзімір Лучук, Пятро Засэнка, Іван Новы, Аляксей Жалдак.

Ах, пад якую духоўную глабалізацыю падпалі беларускія аўтары, дзякуючы нашым даўнім кіеўскім сябрам! Незвычайна добры прыклад яны падалі і нашым дзеячам асветы, і нашым перакладчыкам, бо ў школе гадуецца нацыя, мастацкае слова мацуе ў падлеткаў асабістую годнасць і павагу да акаляючага свету — ад А да Я.

Украінцы зрабілі вялікі дарунак усім краінам. Будзем варушыцца і мы, пераймаючы добрыя памкненні.

Сяргей ПАПАР

Мы — хлопцы твае, Кірэевіч...

Іван Кірэевіч Сяркоў нарадзіўся 4 студзеня 1929 года ў вёсцы Пакалюбічы Гомельскага раёна ў сялянскай сям’і. З 1948 года служыў у Савецкай Арміі. Скончыў артылерыйскае вучылішча. Пасля дэмабілізацыі працаваў у гомельскай раённай газеце “Маяк”. Завочна скончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. У 1961—1989 гадах — галоўны рэдактар Гомельскай абласной студыі тэлебачання, а з 1977 года адначасова сакратар Гомельскага абласнога

аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР. Літаратурную працу пачаў з гумарыстычных твораў, якія друкаваў у часопісе “Вожык”. Шырокую вядомасць яму прынеслі апавесці “Мы з Санькам у тыле ворага”, “Мы — хлопцы жывучыя” і “Мы з Санькам — артылерысты”. Памёр 27 мая 1998 г. Пра гэта, акрамя даты смерці, можна прачытаць і ў даведніку “Беларускія пісьменнікі”. Якім ён быў, Іван Кірэевіч, што хвалявала яго, непакоіла? Я пастараўся ўспомніць.

• Упершыню блізка сутыкнуўся з ім у 1985 годзе, хаця, канечне ж, ведаў і раней, але ведаў як пісьменніка, а не чалавека: чытаў у “Маладосці” першую на той час апавесць “Мы з Санькам у тыле ворага”, якая нарабіла ў пісьменніцкім асяродку багата шуму. Дэбют у Сяркова быў надзвычай яркі.

Калі я пачаў жыць у Гомелі, то, вядома ж, бліжэй пазнаёміўся з І. Сярковым. Гэта дзякуючы яму трапіў у Каралішчавічы (разам з Анатолемам Сысам) на нараду маладых пісьменнікаў. А пазней, калі ў Магілёўскім абласным драматычным тэатры была пастаўлена драма “Сівы бусел” па маёй першай п’есе, то ён сказаў мне прыкладна так: “Магіляўчане спектакль паглядзелі, а чым мы, гамяльчане, горшыя? Дай-ка мне тэлефон дырэктара тэатра, распытаю, што там атрымаўся за цацка, калі ўсе газеты пішуць?” І неўзабаве магіляўчане прыехалі на гомельскую студыю і запісалі спектакль.

Толькі ж не гэтым, мабыць, запомніўся мне Іван Сяркоў — ён запомніўся ў першую чаргу сваёй паграбавальнасцю, прынцыповасцю. А справа вось у чым. Ужо выйшла і праграма абласнога тэлебачання, дзе асобным тэкстам паведамлялася, што перад пачаткам спектакля выступіць сам драматург. А драматург не выступіў. “Што ты мяміў? Як дзіця. Не, не будзем даваць твой уступ. Не саліда для драматурга... Разгубіўся, словы глытаеш...” — такі прысуд зрабіў І. Сяркоў. За што я толькі

ўдзячны яму: ён навучыў мяне думаць перад камерай.

Пазней я вёў на тэлебачанні “Літаратурную гаспёўню”, яна ішла ў прамым эфіры, а я, седзячы ў студыі, адчуваў прысутнасць побач галоўнага рэдактара тэлебачання Івана Кірэевіча Сяркова.

Ён ніколі пасля перадачы не хваліў, але і не папракаў. Відаць, у душы недзе радаваўся, што выразаў тады мяне з эфіру: на карысць пайшло чалавеку...

• Неяк Іван Сяркоў расказаў, як стаў ён пісьменнікам. Ці не ў той час гэта было яшчэ, калі працаваў у гомельскай раённай газеце “Маяк”, яна месціцца і да сённяшняга дня ў Навабеліцы. Насупраць будынка рэдакцыі быў ярка “блакітны дунай”, там прадавалася заўсёды свежае піва, і таму іншы раз журналісты з горада прыязджалі сюды, каб не толькі апаражніць па куфлю напою, але і пра жыццё пагаманіць. Асабліва ўдавалася байкі І. Сяркову. Леанід Гаўрылькін і параіў тады яму пісаць, сур’ёзна заняцца літаратурнай творчасцю.

Падштурхнуў, адным словам.

• Даведаўшыся, што мая Валянціна з Удмурты, Іван Кірэевіч паглядзеў на мяне такім здзіўленым вачыма, што я нават насяражыўся: “Што такое? Няўжо не верыць?”

— Дык ж я ў адпачынку там быў, амаль месяц. На тэлебачанні ў нас працуе Вадзім Чаромухін, галоўны над гукааператарамі, у мінулым авіятар. Ты ж яго ведаеш. Неяк узіў ён ды і прапанаваў з’ездзіць да яго на радзіму. А куды, калі я ездзіў? Махнуў рукой — было не было — і пагадзіўся. Запомнілася мне Удмуртскія спякотай і бяскрайнімі лясамі. А лясамі запомнілася яшчэ і таму, што я там заблудзіўся. Як хлапчук. І хоць ты плач. Нарэшце патрапіў на пасеку, у іх кругом пасекі, як

у нас дачы. Мёдам пачаставалі ўдмурты і на грузавіку вывезлі на асфальт...

• Сустрэкаю Івана Кірэевіча на тэлебачанні, выгляд не надта каб.

— З Масквы ўчора патэлефанавалі, ноч не спаў: там Санька памёр...

“Мы з Санькам у тыле ворага”...

Пісьменнік не прыдумаў Саньку. Дружбакамі заставаліся яны ўсё жыццё.

• Паэт і рэдактар на той час “Тэлефільма” Раман Тармола расказаў мне, здзіўляючыся прынцыповасці Івана Сяркова: “Сцэнарый кінафільма па апавесці “Мы — хлопцы жывучыя” Іван Сяркоў напісаў сам. У ходзе працы над фільмам рэдактары прымушалі яго змяніць некаторыя мясціны. Сяркоў наадрэз адмовіўся і запіхаў сцэнарый у сумку, чым даў зразумець: не згодны — не трэба. Рэдактура адступіла, а мы пачалі яшчэ больш паважжаць Івана Кірэевіча. Звычайна аўтары сцэнарыяў заяўлялі: “Я сваё напісаў, а далей, што хочаце, тое і рабіце”.

• Іван Кірэевіч адразу ж, як споўнілася 60 год, пайшоў на пенсію. І амаль адразу ж захварэў: мікраінсулт. Я наведваў яго, бацьку, як пакутуе чалавек. З дапамогай сыноў і жонкі Любові Андрэеўны дзесяць год яго выводзілі на лаву, што ля пад’езда, і тым знаходжанне на свежым паветры абмяжоўвалася.

І Сяркоў валодаў рэдкім дарам — пісаць з гумарам пра сур’ёзныя рэчы. На вялікі жаль, гэты дар быў скарыстаны не да канца. Не слухалася правая рука, рэдкія запісы рабіла жонка. Аслаб зрок.

І ў той момант, калі пісьменніка не стала, я прыехаў да яго з сынам і нявесткай. Мы пасядзелі ў ягоным пакоі, выпілі па кілішку.

Калі развіталіся, нейкая сіла пацягнула мяне тады да яго, мы абняліся. Аказалася — развіталіся назаўсёды...

Пахавалі пісьменніка ў Пакалюбічах, на пагорку, з якога адкрываюцца надзвычай прыгожыя мясціны — шырокі луг, люстра Сожа...

• Калі пісьменнік захварэў, паграбавалася гаспіталізацыя. Любоў Андрэеўна патэлефанавала і папрасіла, каб я дапамог з гэтым. Паабяцаў, канечне ж: на пасадзе старшыні абласной пісьменніцкай арганізацыі я акурат змяніў І. Сяркова, змяніў па ягонай прапанове, і цяпер уваходзіла ў мае абавязкі па меры магчымасці клапаціцца пра тых людзей, што табе аказалі давер.

Але мяне здзівіла не гэта, здзівілі іншае — сціпласць, уласцівая і самому Івану Кірэевічу, і ягонай сям’і. Каб не легчы ў лясчэніцу яму! Чалавек амаль усё жыццё быў галоўным рэдактарам на тэлебачанні, хрэстаматыіны пісьменнік. Высветлілася — не так усё проста, адмаўляючы.

Верыцца, хадзіў на прыём да намесніка начальніка абласнога ўпраўлення аховы здароўя.

• Прынамсі, а чаму ж тут здзіўляцца! Хіба ж лоба ставіліся да І. Сяркова самі некаторыя пісьменнікі. Трылогія пра Саньку і ягоных сяброў не адзначана ніякай прэміяй. Хоць і прадастаўлялі, я пра гэта ведаю лепш чым хто, бо сам рыхтаваў неабходныя паперы. Вылучалі на Дзяржаўную і літаратурную прэміі Я. Маўра. І ў той жа час усе тры апавесці І. Сяркова адзначаны прэміямі на літаратурных конкурсах, нават на ўсесаюзным. Парадаксальны факт: у Маскве яму прысуджана першая прэмія, а дома — другая. За тую ж кнігу “Мы з Санькам у тыле ворага”.

У каго яшчэ з дзіцячых пісь-

меннікаў меўся такі поспех!

• Дзякуй Валянціну Антонавічу Лукішу, які на той час быў дырэктарам выдавецтва “Юнацтва”. Я прапанаваў яму выдаць усе тры апавесці І. Сяркова пад адной вокладкай. І знайшоў падтрымку. Так у 1996 годзе пабачыла свет саліднае выданне “Мы з Санькам...”

• Вёска Пакалюбічы (у апавесціх пісьменніка Падлюбічы) зусім побач з Гомелем: некаторыя землякі пісьменніка ходзіць пехам у горад на працу. Калі Івану Кірэевічу споўнілася 60 год, мы паехалі ў яго родную вёску, каб зняць там сюжэт на тэлекамеру і потым выкарыстаць той матэрыял у перадачы, прысвечанай юбілею пісьменніка. Няпроста было яго тады ўгаварыць. Маўляў, а што людзі скажуць? Працуе на тэлебачанні, і сам сябе ж хваліць. Ён не любіў слоў пахвалы ў свой адрас, не любіў красавіца, быў абьякавы да славы. Мне бачыцца, што ён увогуле не ўсведамляў да канца, што зрабіў у літаратуры, якую каштоўную спадчыну пакіне пасля сябе.

Мы хадзілі тады з ім па вёсцы, па тонкім празрыстым лёдзе на сажалцы, што ўсугыч з хатай, а ён апавядаў і апавядаў пра сваё дзіцства...

Тады ж мне і прыгадаліся словы Генрыха Далідовіча: “Пасля “Міколка-паравоза” Міхася Лынькова лепшыя кнігі для дзяцей — апавесці Івана Сяркова”.

Як добра, што мы тады ўпрасілі І. Сяркова паехаць у Пакалюбічы. Калі з’яўляецца нагода, прыгожы і мудры Іван Кірэевіч глядзіць на нас з экрана тэлевізара... А мне ў такі час, прызнаюся, хочацца сказаць уголас і шчыра ад імя пісьменнікаў, да лесу якіх ён прычынўся: мы — хлопцы твае, Кірэевіч. Помнім пра гэта. Як помнім і не забываем цябе.

Васіль ТКАЧОЎ

Гадоў дваццаць, а можа, і больш, па крупніцы збіраю весткі пра Сяргея Дарожнага. У пошуках матэрыялаў пра свайго земляка мне шмат дапамагалі беларускія пісьменнікі Васіль Хомчанка, Павел Пруднікаў, Станіслаў Шушкевіч, Максім Лужанін, Сяргей Грахоўскі, якія добра ведалі паэта пры жыцці. Але цяпер ужо няма ў жывых і гэтых літаратараў. Засталіся толькі іх пісьмы да мяне, згадкі, успаміны, некаторыя здымкі. Васіль Хомчанка 8 ліпеня 1988 года пісаў мне: “Я Сяргея Дарожнага ў 1940 годзе сустрэў у лагера (Ніжне-Амурскі лагер). З ім разам быў у калоніі, ці лагункце да 5 красавіка 1941 года. Я вызваліўся, а ён застаўся. Сястра Дарожнага, якая жыве ў Мінску, сказала, што Сяргей памёр у 1943 годзе ў калоніі ад запалення лёгкіх — так ёй паведамілі. Але гэтаму я мала веру. Сяргей, відаць, памёр ад голаду і ад цяжкай працы...”

Магчыма, і так. Паэта не стала летам 1943 года ў Камсамольску-на-Амуры (Расія). Па хадайніцтве сястры Сяргея Надзеі Юшкевіч, ён быў рэабілітаваны Прэзідыюмам Вярхоўнага суда БССР 29 снежня 1957 года і ўзноўлены ў Саюзе пісьменнікаў.

На Слонімшчыне людзі кажуць: калі нарадзіўся нешчаслівым, то нешчаслівым і памрэш. Так было і з Сяргеем Дарожным. Нарадзіўся ён у Слоніме ў сям’і вайскоўца. Калі пачалася Першая сусветная вайна, бацьку забралі на фронт, скуль ён ужо ніколі не вярнуўся. А маці Сяргея з чацвярымі дзецьмі была эвакуіравана аж у Варонеж. Дамой вярнулася толькі ў 1918 годзе. Але вярнулася не ў Слонім, а ў вёску Ляскавічы Петрыкаўскага раёна Гомельскай вобласці. Маці было цяжка адной гадаваць дзяцей, таму Сяргея, Марыю і Надзею яна аформіла ў Мазырскі дзіцячы дом, а з малодшай дачкой засталася жыць у вёсцы. “Мама нам не дапамагала, бо сама хадзіла па вёсках

Паэтычныя пракосы на памяць

У крываваю хвалю сталінскага генацыду ў 1936 годзе трапіў і мой зямляк са Слоніма паэт Сяргей Дарожны (Серада Сяргей Міхайлавіч), з дня нараджэння якога сёлета спаўняецца 100 гадоў. Ён быў арыштаваны ў канцы жніўня ў Мінску, дзе пражываў на Першым беларускім завулку, 3 А. Праз год органы НКВД асудзілі паэта за тое, што ён быў “членам антысавецкай нацдэмаўскай арганізацыі” на 8 гадоў.

і жабравала”, — пісала мне ў пісьме 17 ліпеня 1989 года Надзея Юшкевіч — родная сястра Сяргея Дарожнага.

У 1924 годзе Сяргей скончыў сямігодку і паступіў у Мінскі беларускі педтэхнікум, а з трэцяга курса перавёўся на літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педагагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта.

У адзін са шчаслівых дзён 1925 года Сяргей Серада прынёс у рэдакцыю газеты “Беларуская вёска” сшытак сваіх вершаў. Загадчыкам літаратурнага аддзела газеты быў тады Кузьма Чорны, які папрасіў юнака пачытаць яму свае радкі. І Сяргей пачаў:

Беларусь больш не стане крыжам
Пры гарозе, з Хрыстом распятым...

Калі гэтыя радкі пачуў Кузьма Чорны, то вельмі расчуліўся, бо дужа спадабаліся яны пісьменніку. А самыя лепшыя паэтычныя творы маладога паэта ён хутка апублікаваў. З той пары вершы Сяргея Дарожнага рэгулярна пачынаюць з’яўляцца ў перыядычным друку. У 1926 годзе ён становіцца сябрам літаратурнага аб’яднання “Маладняк”, а потым — “Узвышша”. Калі паэту споўнілася 17 гадоў, ён (у сааўтарстве з родным братам Змітракам Бядулі — Ізраілем Плаўнікам) адным з першых сярод сваіх аднакурснікаў выдае свой паэтычны зборнік “Звон вясны”. Пасля былі асобныя паэтычныя зборнікі “Васільковы россып” (1929) і “Пракосы на памяць” (1932).

Найбольш талент Сяргея Дарожнага раскрыўся ў лірыцы. Ды і сам ён быў

вельмі прыгожым хлопцам, якога дужа любілі дзяўчаты. У адным з лістоў да аўтара гэтых радкоў пісьменнік Павел Пруднікаў пісаў: “Сяргей Дарожны быў прыгожы, чарнабровы і чорнавалосы, высокі юнак. Заўсёды быў акуратна апрануты. Насіў белую сарочку з накрухмаленым каўнерыкам і чорны галыштук. Ніколі не хваліўся сваімі поспехамі. Любіў і цаніў сяброўства. Аднойчы на школавядзе ў Барысаве мы наладзілі літаратурны вечар. Былі я, Сяргей Дарожны, Мікола Нікановіч, Клім Грыневіч, Віктар Казлоўскі, Змітрак Астапенка. Калі ў заклочэнне вачарыны выступіў наш галоўнакамандуючы — Сяргей Дарожны — і прачытаў свой верш “Белымі пялёсткамі”, зала грэмела. Апладысменты не змаўкалі, яго прасілі чытаць і чытаць”. А паслухаць моладзі тады было што. І такое яна любіла:

Пасінепа неба раніцою над гаем,
Пасінепа рана —
Скрозь.
А сягоння лобая у мяне другая,
Ў залатым убранні,
Ля бяроз...

Вельмі папулярнай ў 1930-я гады была ў Беларусі песня Сяргея Дарожнага “Нявеста”. Яна амаль штодня гучала па радыё, яе спявалі многія беларускія хору...

Рыхтаваўся да друку і чацвёрты зборнік вершаў паэта са Слоніма, але выйсіці не паспеў. Сяргей Дарожны назаўсёды застаўся 34-гадовым у далёкай расейскай глыбінцы, многа чаго не дагаварыўшы ў сваіх вершах. Яго асабовая справа № 9935-С знаходзіцца ў архіве КДБ Беларусі за сямю пячаткамі. А гэтая мая маленькая згадка пра паэта — даніна светлай памяці да яго юбілею.

Сяргей ЧЫГРЫН

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анатоль КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барсук
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзеі
- Уладзімір Гніламёдаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоль Жук
- Вольга Казлова
- Анатоль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юры Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Адрасы:

- публіцыстыкі — 284-66-71
- пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-95-62
- крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
- прозы і паэзіі — 284-44-04
- мастацтва — 284-82-04
- бухгалтэрыя — 284-66-72
- Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:

www.lim.by

Пры перададзенай просьбе
спасылка на "ЛіМ".

Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.

Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведмляюць сваё

прозвішча, поўнаснае імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі

і думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
на пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыяна-выдавецкая
ўстанова

"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва

"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3545

Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
25.02.2009 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715

Заказ — 977

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 0 90 0 8

**Згадкі пра выставу
"Цуды маляванак",
прысвечаную 120-годдзю
беларускага асветніка,
пісьменніка, фалькларыста,
мастака і культуролога
Язэпа Драздовіча,
якая прайшла ў сталічнай
мастацкай галерэі
"Універсітэт культуры".**

Жывое паветра маляванкі

неаб'яжавыя, зацікаўленыя беларускай гісторыяй і культурай.

Паводле вынікаў выставы яе куратарам, вядомай мастацтвазнаўцай Таццянай Гаранскай была арганізавана навуковая канферэнцыя "Маляваны дыван у прасторы сучаснага беларускага выяўленчага мастацтва". Праходзіла яна ў вельмі ўтульным куточку мінскай арт-прасторы — фальварку "Добрыя Мыслі". Перад прысутнымі выступілі вядомыя дзеячы беларускай культуры і мастацтва.

Распачаў канферэнцыю доктар філалагічных навук Арсен Ліс. У свой час Арсен Сяргеевіч, працуючы ў віленскіх архівах, наткнуўся на не вядомую тады графіку Язэпа Драздовіча, што і вызначыла далейшы лёс навукоўца. Адклаўшы ўбок дысертацыю, Арсен Ліс "пакрочыў па жыццёвых сцежках Драздовіча". Дарэчы, яго першая публікацыя пра Язэпа Драздовіча з'явілася ў 1963 годзе ў часопісе "Польмя". Паводле слоў Арсена Сяргеевіча, галоўнай сваёй задачай Драздовіч бачыў асвету беларускага народа. Пры дапамозе маляванкі, выкарыстоўваючы яе мастацкую мову, ён уводзіў у сялянскую хату краявід, помнікі архітэктуры, фантастычныя выявы.

Мастак Аляксей Марачкін з гумарам распавёў пра шматлікія выпадкі з экспедыцый па зборы маляваных дываноў. Яго калегі Віктар Маркавец падзяліўся ўспамінамі пра першую выставу гэтых твораў у сталічным Палацы мастацтва, пра арганізацыю сямі пленэраў у Заслаўі. Намеснік дырэктара па навуковай рабоце Заслаўскага гісторыка-культурнага музея-запаведніка Вітал Казлоўскі пазначыў тэарэтычныя аспекты рэгенерцыі традыцыі маляваных дываноў у сучасным беларускім мастацтве. Таксама выступілі з дакладамі дацэнт кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва БДУКіМ Тамара Васюк, дацэнт кафедры мадэлявання адзення і тканінаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Маргарыта Шчамялёва, аспірант БДАМ Вольга Быстрова.

Выстава "Цуды маляванак" — далёка не першы з праектаў галерэі "Універсітэт культуры", скіраваных на папулярызаванне беларускага этна-арта. Адным з асноўных напрамкаў дзейнасці галерэі з'яўляецца прапаганда дасягненняў беларускага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, у якім маляваны дыван, унікальны народны жывапіс займае вельмі важнае месца.

Выставы "Калядная зорка", "Кола агню", "Спадчына", "Вясна-красна", "Зямля пад белымі крыламі", "Віват альма-матэр!", шматлікія выставы-абароны дыпломных работ студэнтаў кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва БДУ культуры і мастацтваў, праведзеныя на базе галерэі, дэманстравалі мінскай публіцы вынікі навучання, заснаванага на падмурку народнай мастацкай спадчыны. Сярод выкладчыкаў кафедры сапраўднымі рупліўцамі вызначыліся мастакі Рыгор Шаўра, Тамара Васюк, Лілія Малахава, Ала Непачаловіч, Нэлі Вальнец і іншыя. Плён іх самаадданай працы відавочны ў навучальных, дыпломных і самастойных творах вучняў-паслядоўнікаў, многія з якіх з'яўляюцца стыпендыятамі спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, лаўрэатамі і дыпламантамі рэспубліканскіх і міжнародных конкурсаў.

У красавіку 2006 года ў галерэі адбылася выстава "Цуды маляваных свету", прысвечаная 110-годдзю мастачкі Алены Кіш. Куратар выставы Яўген Шулейка распрацаваў канцэпцыю экспазіцыі, дэвізам якой з'яўлялася фраза: "Свет ідэальных жаданняў". Выстава дэманстравала творчасць Рыгора Іванова, Ігара Рымашэўскага, Людмілы Шчамялёвай, іншых сучасных беларускіх мастакоў. Тых мастакоў, якія натхняюцца спадчынай класіка беларускага інсіту Алены Кіш і арыентуюцца ў сваёй творчасці не на хутказмелныя захаднееўрапейскія тэндэнцыі, а ў большай ступені на нацыянальныя традыцыі, на чыстую глыбіню народнага светаўспрымання.

Мастак сённяшняга дня не можа застацца ўбаку ад глабалістычных працэсаў, на яго не можа не ўздзейнічаць рытм сучаснага жыцця. Новыя формы мастацтва, падыходы да стварэння выявы, тэхнічныя прылады, эстэтычная рэвалюцыя ў вызначэнні таго, што можа быць аб'ектам мастацтва, ставяць перад творцам новыя задачы, нясуць новыя выклікі, вымушаюць мастака тым ці іншым чынам рэагаваць на іх. Разнастайнасць пошукаў у сферы сучаснага мастацтва, карусель разнастайных эксперыментаў нясуць у сабе пагрозу для індывідуальнасці творчай асобы — небяспеку растварыцца ў модных тэндэнцыях, страціць уласнае аблічча. Выратаваннем ад гэтай небяспекі можа быць надзейны падмурак нацыянальнай традыцыі, вялікі пласт матэрыяльнай культуры, створаны нашымі продкамі. Спалучэнне традыцыі і сучаснага мае ўсе шансы быць паспяховым для мастака, які шукае натхненне ў сінтэзе народнага і наднацыянальнага. Жывы глыток паветра ў вакууме нечалавечых трэндаў сучаснага мастацтва дапаможа мастаку захаваць самабытнае ў сваёй творчасці і дасягнуць галоўнай звышмэты — стварэння унікальнага мастацкага твора.

Дзяніс БАРСУКОЎ
Фота Віктара Кавалёва

Многіх наведвальнікаў Горацкай карціннай галерэі гэтае відовішча надзвычай уразіла: на п'едэстале горда ўзвышаецца наша сціплая Т-34-ка, а побач — пакарабачаныя, са скасаванымі вежамі "Каралеўскія тыгры" і "Пантэры". Хтосьці з маладых заўважае: "Макеты зроблены па-майстэрску, з мастацкім густам аформлены". А ўсхваляваны танкіст-ветэран дадае: "Дакладнейшая копія сапраўдных баявых танкаў!" Вось такое ўражанне ад работ Міхаіла Гаўрылава, прадстаўленых на выстаўцы ў гонар юбілею Перамогі.

Падчас вернісажа горацкі ваенны камісар Алег Хітрук падзякаваў мастаку за цудоўную калекцыю макетаў бронетэхнікі і дадаў, што сённяшнія прызыўнікі ахвотна ідуць у танкавыя войскі, бо гэта яшчэ і забяспечвае мірную прафесію трактарыста, і пуцёўку на мехфак

Бронетэхніка ў галерэі

у Беларускаю сельгасакадэмію. Кранулі сэрцы прысутных і вершы паэта Льва Васільева, былога вязня фашысцкіх лагераў, песні Надзеі Курбасавай ды Віктара Малчанова на вершы паэтэсы Ніны Кавалёвай, прысвечаныя жудасным падзеям мінулай вайны.

Прымаючы віншаванні і падарунак ад дырэктара галерэі Святланы Скарманай, Міхаіл Гаўрылаў каротка расказаў пра сваё захапленне:

— Стэндавы мадэлізм — з'ява не новая. Ён узнік у канцы XIX — пачатку XX стагоддзяў. Вядомы мадэліст, заканадаўца "моды", Франсуа Верліндэн пераняў хобі свайго бацькі і пайшоў вышэй, да мастацтва. А яно патрабуе гістарычнай

сапраўднасці, захавання ўсіх тэхнічных параметраў. Для вырабы, скажам, танка Т-34 мне спатрэбіўся даведнік па камуфляжы Чырвонай Арміі, літаратура па тактычных апазнавальных знаках і мадыфікацыі гэтай машыны, даведнік па уніформе танкістаў Другой сусветнай, а таксама літаратура па амуніцыі і стралковай зброі. Словам, каб займацца стэндавым мадэлізмам, трэба быць крыху і мастаком, і ваяром. Ды і гісторыю трэба ведаць дасканала.

Для вырабы сваіх макетаў Міхаіл Гаўрылаў выкарыстоўвае розныя падручныя матэрыялы. Звычайны кардон выглядае сапраўднай бранёй, якую так і хочацца пакратаць рукамі. Сваю

першую мадэль — ваенную "палутарку" Міхаіл змайстраваў яшчэ калі быў вучнем-шасцікласнікам Сенненскай школы. Затым скончыў Віцебскае вучылішча мастацтваў, дзе набыў спецыяльнасць выкладчыка... харэаграфіі. Цяпер жыве ў Горках і працуе інструктарам па фітнесе. Паралельна ў Цэнтры пазашкольнай работы вядзе гурток "Баталія", дзе вучыць дзяцей мадэліраваць машын і вырабу дыярам.

Выставы Міхаіла Гаўрылава паспяхова прайшлі ў Чашніках і Талачыне, Оршы і Віцебску, у іншых гарадах рэспублікі і нават у Маскве. І Горкам пашчасціла.

Людміла ДЗЕРУЖКОВА
г. Горкі